

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
STRATEGINIO VALDYMO KATEDRA

JELENA GAVRILOVA
(ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ ADMINISTRAVIMO PROGRAMA)

**ŠVENČIONIŲ RAJONO PABRADĖS MIESTO ŠVIETIMO
ĮSTAIGŲ DARBUOTOJŲ KVALIFIKACIJOS KĖLIMO
PROBLEMOS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
doc. dr. Margarita Išoraitė

Vilnius, 2006

Turinys

Įvadas _____	4
1. Darbuotojų mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo samprata ir reikšmė _____	7
1.1. Mokymo ir kvalifikacijos sąvokų analizė _____	7
1.2. Mokymosi dimensijos _____	8
1.3. Kvalifikacijos tobulinimo būtinybė _____	10
1.4. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimosi sąsaja su kvalifikacinėmis kategorijomis _____	13
1.5. Istorinės pedagogų išsilavinimo bei kvalifikacijos tobulinimo prielaidos _____	15
2. Darbuotojų mokymui taikomi metodai _____	18
2.1. Mokymosi metodų charakteristika _____	18
2.2. Mokymo metodų parinkimo kriterijai _____	20
3. Dokumentų, reglamentuojančių suaugusiųjų mokymą bei kvalifikacijos tobulinimą, analizė _____	21
3.1. ES strateginiai dokumentai _____	21
3.2. Lietuvos teisės aktai _____	22
3.3. Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo įstaigos bei jų vykdomi projektai ir programos _____	24
4. Lietuvos pedagogų išsilavinimo bei kvalifikacijos tobulinimo analizė _____	28
4.1. Pedagogų išsilavinimo lygis _____	28
4.2. Pedagogų dalykinio pasirengimo lygis _____	30
4.3. Pedagogų kvalifikacinės kategorijos _____	31
4.4. Kvalifikacijos tobulinimo galimybės ir apimtys _____	32
5. Nuomonės apie Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimosi problemos tyrimas _____	35
5.1. Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigos, darbuotojai bei jų kvalifikacija _____	36
5.2. Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikacija bei kvalifikacijos tobulinimas 2003 – 2006 m.m. _____	37
5.3. Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų esamos kvalifikacijos kėlimo sistemos vertinimas _____	40
5.4. Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų požiūris į kvalifikacijos tobulinimosi galimybes _____	44
5.5. Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo intensyvumas ir apmokėjimas _____	48
5.6. Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų informuotumas apie kvalifikacijos tobulinimą _____	50

5.7. Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų pasitikėjimas mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi sistema _____	51
5.8. Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimosi problemos _____	54
Išvados _____	57
Rekomendacijos _____	59
Literatūros sąrašas _____	60
Santrauka _____	67
Summary _____	69
Priedai _____	71

IVADAS

Manoma, kad informacijos apimtis padvigubėja kas penkeri metai. Todėl bazinis išsimokslinimas leidžia išlaikyti reikiamą pasirengimo lygį neilgai. Praėjus tam tikram laikotarpiui, kiekvienas darbuotojas turi tobulinti savo kvalifikaciją. Svarbu organizuoti tų sričių kvalifikacijos kėlimą, kur žinių pokyčiai yra esminiai. Būtinumą mokyti darbuotojus, kelti jų kvalifikaciją sąlygoja pačių įmonių interesai ir poreikiai. Įmonės personalas ir administracija yra suinteresuoti geresniais darbo rezultatais. Kvalifikacijos kėlimu galima suvienodinti tik dabar ir seniau parengtų specialistų bazinės žinias.

Vystantis edukologijos mokslui ir mokslui apskritai, švietimo sistemos darbuotojai, ypač mokytojai, kurių darbo tikslas parengti moksleivį tolesniam gyvenimui, turi tobulinti savo žinias ir kvalifikaciją. Tam, kad būtų galima „plėtoti darnią, mokymosi visą gyvenimą užtikrinančią, švietimo sistemą“ ir „vykdyti Europos Sąjungai adekvačią, pagrįstą valstybės švietimo politiką“, mokytojai turi atnaujinti turimas žinias ir įgyti naujų.

Pedagogų siekiai tobulinti savo kvalifikaciją susiję su jų profesinės karjeros perspektyvomis – kvalifikacinių kategorijų igijimu.

Temos problematiškumas. Dėl permanentinėmis tampančių ugdymo turinio reformų ir kintančių visuomenės mokymosi reikmių pedagogams neužtenka įgyto išsilavinimo, o darbo stažas nustoja būti profesinio meistriškumo pagrindiniu rodikliu. Nuolat auga kvalifikacijos tobulinimo ir išsilavinimo atnaujinimo poreikis. Dažniausiai kvalifikacijos kėlimas susijęs su būtinybe ir nėra derinamas su individualiais darbuotojų karjeros tikslais. Iš kitos pusės, nesant organizuoto karjeros planavimo įmonėse ir realių augimo perspektyvų, darbuotojai nemato prasmės gilintis savo žinias ir įgūdžius kokioje nors srityje.

Buvusi darbuotojų mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo sistema sugriauta, o naujoji tik kuriama, ji susiduria su daugybe sunkiai įveikiamų problemų. Iš gausybės minėtų problemų svarbiausios yra šios:

- egzistuoja atotrūkis tarp kvalifikacijos tobulinimo pasiūlos ir paklausos, nes niekas to metodiškai netiria, pasitenkinama atsitiktiniais tyrimais;
- kuriasi privati mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo sistema, kuri dažniausiai tenkina deficitinių sričių t.y. užsienio kalbų, darbo su personaliniu kompiuteriu, vadybos, apskaitos ir finansų kvalifikacijos poreikius; ši sistema vystosi menkai kontroliuojama ir konkuruodama su valstybės žinioje esančiomis mokymo įstaigomis;
- į Lietuvos mokymo, kvalifikacijos tobulinimo bei perkvalifikavimo rinką energingai skverbiasi Vakarų šalių mokymo ir konsultavimo institucijos, siūlančios įdomias, šių dienų reikalavimus atitinkančias, bet mūsų sąlygomis nepritaikytas mokymo programas.

Suaugusiųjų tęstinis mokymasis Lietuvoje, lyginant su ES vidurkiu, nėra pakankamai išplėtotas: tik nedidelė dalis suaugusiųjų dalyvauja mokymosi programose, kvalifikacijos kėlimo išlaidos mokytojams nėra visiškai padengiamos, neaukštas mokymosi motyvacijos lygis, iš suaugusiųjų mokymosi sistemos faktiškai iškrenta vyresnio amžiaus, žemesnio išsilavinimo, kaimo vietovėse gyvenantys žmonės.

Lietuvoje personalo mokymui skiriamas nepakankamas dėmesys, organizacijos vadovai turėtų būti suinteresuoti kurti vieningas mokymo ar kvalifikacijos tobulinimo programas.

Temos aktualumas. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas tampa ypač aktualus dėl demografinių pokyčių, švietimo įstaigų tinklo pertvarkos ir kintančio ugdymo turinio. Kvalifikuotas darbuotojas yra lankstesnis bei saugesnis kintančioje pedagoginio darbo rinkoje. Sėkmingas įmonių pertvarkymas įmanomas tik turint deramai motyvuotus, žinančius naujausius laimėjimus, smalsius darbuotojus. Visa tai pasiekama atitinkamai ugdant įmonės darbuotojus, sukūrus mokymo ir kvalifikacijos kėlimo stimulų sistemą.

Personalo mokymo ir kvalifikacijos kėlimo svarbą lemia šios priežastys:

- nuolat keičiasi darbo pobūdis;
- įvairių ekonomikos šakų sandaros poslinkiai sąlygoja darbuotojų poreikio mažėjimą gamyboje ir jo didėjimą aptarnavimo, informatikos srityse;
- mokslo ir technikos pažanga sukuria iš esmės naujų profesinių specialistų poreikį;
- darbuotojo profesinis pasirengimas ne visai tenkina įmonės reikalavimus;
- susidaręs požiūris, kad nuolatinis personalo kvalifikacijos kėlimas yra kiekvienos įmonės, kiekvieno asmens sėkmingos veiklos laidas.

Mokymasis ir kvalifikacijos kėlimas naudingas ir individui, ir organizacijai. Individui naudingas dėl to, kad padeda rasti įvairių problemų sprendimus; padidina darbinės veiklos vertę ir darbo našumą; sustiprina darbuotojo pasitikėjimą savo jėgomis; sukuria platesnes perspektyvas karjerai; formuoja geresnį organizacijos klimatą. Darbuotojų mokymasis ir kvalifikacijos kėlimas organizacijai naudingas, nes skatina motyvacijos augimą ir didina lankstumą; garantuoja organizacijos narių reikiamo kvalifikacijos lygio palaikymą.

Tyrimo objektas – Švenčionių rajono Pabradės „Ryto“ vidurinės mokyklos ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos mokytojai, vadovai.

Tyrimo dalykas - Švenčionių rajono Pabradės „Ryto“ vidurinės mokyklos, Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų ir vadovų kvalifikacija, kvalifikacijos tobulinimo problemos bei mokymosi poreikiai ir juos sąlygojantys veiksniai.

Šio mokslinio tyrimo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikaciją, kvalifikacijos tobulinimo problemas bei mokymosi poreikius ir juos sąlygojančius veiksniai.

Siekiant iškelto tikslo, tyrimo uždaviniai yra:

1. Išanalizuoti darbuotojų mokymo ir kvalifikacijos sampratą ir reikšmę;
2. Apžvelgti darbuotojų mokymui taikomus metodus;
3. Išanalizuoti dokumentus, reglamentuojančius suaugusiųjų mokymą bei kvalifikacijos tobulinimą;
4. Išanalizuoti Lietuvos pedagogų išsilavinimo bei kvalifikacijos tobulinimo galimybes bei apimtį;
5. Įvertinti Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikaciją;
6. Išanalizuoti švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo intensyvumą;
7. Išnagrinėti švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo problemas;
8. Išanalizuoti kultūrinio kapitalo (išsilavinimas, vertybės, įpročiai), materialinės padėties ir institucinės aplinkos įtaką žmonių mokymosi poreikiams.

Hipotezės.

1. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas priklauso nuo renginių organizavimo vietos ir laiko.
2. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas priklauso nuo administracijos požiūrio į mokymosi procesą.
3. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas priklauso nuo renginių apmokėjimo.
4. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas priklauso nuo renginių kokybės bei turinio.

Metodologija. Siekiant pažinti šiuolaikinę nagrinėjamos problemos situaciją, darbe kompleksiskai naudojami įvairūs metodai: bendro mokslinio pažinimo, norminių teisės aktų analizė, empiriniai (mokytojų anketinė apklausa), statistiniai (anketinės apklausos duomenų apdorojimas), kiekybinė tyrimo analizė.

Sąvokų vartojimas. Yra įvairių terminų, kurie tarsi žodžio „kvalifikacija“ sinonimai, pavyzdžiui, „kompetencija“. Šiame darbe retkarčiais galime pasinaudoti terminu „kompetencija“, tačiau norėdami būti nuoseklūs, vartosime terminą „kvalifikacija“.

Kvalifikacijos tobulinimui apibrėžti vartojami įvairūs terminai, turintys šiek tiek skirtingus atspalvius: „tęstinis mokymas“, „suaugusiųjų švietimas“, „žmogiškųjų išteklių tobulinimas“. Kai kvalifikacijos tobulinimas yra nukreiptas į darbą arba konkrečias jo atlikimo užduotis, mes paprastai vartojame terminą „mokymas“. Kalbėdami apie mokymą sakome: „kvalifikacijos tobulinimas“, „mokymas darbe“, „mokymas ne darbo vietoje“ ir t.t.

1. DARBUOTOJŲ MOKYMO IR KVALIFIKACIJOS SAMPRATA IR REIKŠMĖ

1.1. Mokymo ir kvalifikacijos sąvokų analizė

Kvalifikacijos terminas susideda iš dviejų lotynų kalbos žodžių – qualis (kam tinkamas, koks, kokios kokybės) ir facere (daryti, veikti) [43].

Kvalifikacija - kaip aiškina “Darbo rinkos terminų ir sąvokų” žodynas [36], tai darbuotojo tam tikros profesijos, specialybės įvaldymo laipsnis, specialių žinių ir darbo įgūdžių visuma, kurią žmogus įgijęs gali kokybiškai (kompetentingai) dirbti atitinkamos rūšies darbą. Kvalifikacijos lygis išreiškiamas darbininkų tarifinėmis kategorijomis, tarnautojų pareiginėmis kategorijomis, mokslo darbuotojų moksliniais laipsniais ir vardais.

A. Sakalas [69], remdamasis vokiškąja terminologija, pateikia, kad personalo mokymas, arba kvalifikacijos kėlimas, suteikimas darbuotojams kvalifikacijos, reikalingos šiuo metu jų užimamoms pareigoms atlikti arba jos tobulinimas.

Kiekvienos įmonės personalas ir administracija yra suinteresuoti geresniais darbo rezultatais ir darbo užmokesčiu, todėl personalo veiklą įprasta reglamentuoti kvalifikaciniais reikalavimais vadovaujantiems specialistams ir tarnautojams.

„Mokymas – tai įvairūs būdai, kaip naujam ir jau dirbančiam darbuotojui suteikti įgūdžių, reikalingų tam tikram darbui atlikti” [23]. Vienoks ar kitos mokymas reikalingas visiems darbuotojams, tai būdas įgauti daugiau pagrindinių žinių apie naujas technologijas bei praplėsti akiratį, atnešantis naudos tiek darbuotojui, tiek darbdaviui.

Pasauliui keičiantis, vis labiau aiškėja, kad šiame pokyčių sukuryje neišvengiama ir mokymosi paradigmos kaita. Šalia mokymo atsiranda mokymasis, kuris suprantamas kaip interaktyvus dinamiškas individualus procesas. Įvairius pedagogų mokymosi sampratos aspektus analizavo P.Jucevičienė [48], P.Ramsden [67], M.Ahlberg [22] ir kt. Mokslininkų nuomone, žinių bei sugebėjimų cirkuliacija vyksta individo, grupės ir organizacijos lygiuose, todėl išmokus veikti bendrai, įgaunama daugiau galios spręsti iškilusias problemas [71].

Mes sąmoningai vartosime terminą „mokytojo tobulinimas“, o ne įprastesnį „kvalifikacijos tobulinimas“. Požiūris į mokytojo tobulinimą yra labai panašus į vaikų mokymąsi. Kaip geroje klasėje sudaromos visų vaikų mokymąsi palaikančios ir skatinančios sąlygos, taip ir vykęs požiūris į mokytojo tobulinimąsi negali būti atsijęs nuo konteksto, nes tik tuomet pavyksta sukurti suaugusiųjų mokymąsi skatinančias sąlygas. Geros mokyklos yra geros dėl to, kad skatina mokyti ir mokinius, ir mokytojus [46].

Pastaraisiais metais mokymo turinys buvo praplėstas. Anksčiau mokant dėmesys būdavo sutelktas vien tik į darbo įgūdžių formavimą, pavyzdžiui, mokytojai buvo mokomi sudaryti

pamokos planą. Šiandien mokymas gali reikšti ir korekcines priemones, padedančias užpildyti žinių spragas, nes įgyvendinant kokybės gerinimo programas iš darbuotojų tikimasi, kad jie gebės sudaryti įvairias lenteles bei grafikus ir analizuoti duomenis. Šiandien darbuotojai gali būti mokomi kaip suburti komandą, priimti sprendimus ir kaip bendrauti. O kadangi institucijos vis labiau techniškai tobulėja, atsiranda poreikis suteikti darbuotojams techninių ir darbo kompiuteriu įgūdžių. Tai, kas pasakyta, leidžia suprasti, kodėl per pastaruosius metus mokykloje dirbantis pedagogas buvo mokomas 5 dienas, palyginti su 3 dienomis prieš dvejus metus [38].

1.2. Mokymosi dimensijos

Žvelgiant į mokymąsi visą gyvenimą, skiriamos trys mokymo dimensijos [79]:

Formalusis mokymas vyksta švietimo ir mokslo įstaigose. Mokymo veikla yra tikslinga, apgalvota, organizuota, su fiksuotos trukmės ir tvarkaraščio, turinti vertinimo sistemą, formalius priėmimo arba ir registracijos reikalavimus. Jis vykdomas švietimo institucijose, jam būdinga iš anksto numatyta tvarka, turinys, metodai. Mokiniai gauna pripažintus diplomus ir kvalifikacijas.

Neformalusis mokymas vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymo sistemų. Jis taip pat apgalvotas ir organizuotas, su formalioju mokymusi bendra yra tai, kad šis mokymasis ribojamas institucinės priklausomybės. Jis būdingas kvalifikacijos tobulinimo sričiai. Neformalusis mokymasis gali būti teikiamas darbo vietose, juo gali rūpintis visuomeninės organizacijos ir grupės, taip pat organizacijos, įkurtos formaliosioms sistemoms papildyti. Valstybės pripažinti dokumentai neišduodami.

Savaiminis mokymasis - tai natūralus, kiekvieną dieną vykstantis mokymasis. Skirtingai nuo pirmų dviejų, savaiminis mokymasis nebūtinai iš anksto apgalvotas, mažiau organizuotas, mažiau struktūruotas, gali būti skatinamas gyvenimo, aplinkybių, šeimos, sąlygų, todėl jo gali nepripažinti net patys individai, papildantys savo žinias ir gebėjimus [79].

Viena iš pastarojo meto pozityvių suaugusiųjų švietimo plėtros tendencijų yra augantis organizacijų ir institucijų, kurios įsitraukia į neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemą, skaičius ir didelė jų teikiamų suaugusiųjų mokymosi galimybių pasiūla. Nevyriausybinių organizacijų, profesinės ir visuomeninės asociacijos vis aktyviau įsitraukia į neformaliojo suaugusiųjų švietimo veiklą, ir dažnai to priežastis yra suvokimas, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas yra efektyvus ir ekonomiškai įvairių problemų sprendimo būdas, be to, organizacijoms ir pavieniams suaugusiems asmenims kvalifikacijos tobulinimas padeda išlikti darbo rinkoje [82].

Žinios gali būti įgyjamos įvairiais būdais, kurių kiekvienas turi formalumo ir savaimingumo bruožų. Nėra lengva atskirti formalųjį, neformalųjį ir savaiminį mokymąsi. To pavyzdys galėtų būti mokymasis darbo vietoje. Publikacijos mokymosi darbovietėje tema

dažniausiai apibūdina šį procesą kaip savaiminį [28] arba kaip neformalųjį [39]. Tai galima lengvai paaiškinti palyginus mokymąsi formaliosiose švietimo institucijose ir darbo vietose. Anot Beckett [28], mokyklose pagrindinis dėmesys skiriamas pačiam mokymuisi, jo valdymui ir skatinimui. Mokymasis darbovietėse neretai pačių darbuotojų neapibūdinamas mokymusi.

Charakterizuojant tris mokymosi dimensijas - formalųjį, neformalųjį ir savaiminį mokymąsi - išryškėja dar viena savybė: neformaliojo ar savaiminio mokymosi būdu įgytą pasiekimą - žinias, gebėjimus, nuostatas, t.y. kompetencijas - ne visada lengva nusakyti žodžiais. Kartais žmonės net nesuvokia, kad turi tam tikrą kompetenciją, geba kažką padaryti. Dauguma mokame važiuoti dviračiu, bet mums paprastai sunku nusakyti žodžiais, ką reikia daryti, kad važiuotum. Kai kurios sunkiai žodžiu išreiškiamos kompetencijos yra mums tokios įprastos, jog apie jas negalvojame, vis dėlto jos persmelkia didžiąją mūsų veiklos dalį.

Taigi kiekvieno mūsų turimos kompetencijos, pasiekimai siejasi su atitinkama mokymosi dimensija ir susideda iš formalizuotos kompetencijos, t.y. išreikštos valstybės pripažintais diplomais ir pažymėjimais; antroji kompetencijos dalis - dokumentuoti neformaliojo mokymosi pasiekimai, tai, ką mes įgyjame tobulindamiesi įvairiuose kursuose ir seminaruose; trečioji dalis - kai žinome, kad mokame, bet tai nėra niekur fiksuojama, užrašoma (savaiminis mokymasis); ketvirtoji - kai mes nežinome, kad turime tam tikrą kompetenciją (vėl savaiminis mokymasis) .

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų (kompetencijų) vertinimo ir pripažinimo aktualumas bei neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo metodikų problematiškumas svarstomas įvairiuose tarptautiniuose švietimo politiniuose dokumentuose (Europos užimtumo strategijoje, 1997 [14]; Bolonijos konvencijoje, 1999 [13]; Lisabonos konvencijoje, 1997 [17]; Mokymosi visą gyvenimą memorandumė, 2001 [18]). Kompetencijų vertinimas pažymi sisteminių procesų, pripažindamas mokymąsi, įgytą už formalaus mokymo įstaigų sienų per darbo patirtį, mokymus darbo vietoje, parengiamuosius kursus privačiose organizacijose, seminaruose, mokantis savarankiškai, atliekant savanorišką darbą ir per veiklą bendruomenėje. Šio tipo vertinimo tikslas yra nustatyti, ar įgyta kompetencija galėtų būti pripažinta kreditams gauti, ir yra atliekamas savaiminio ir neformaliojo mokymosi rezultatų lyginimas su standartais/kompetencijomis, keliamais dalykui ar studijų programai.

Pažymima, kad neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimas ir pripažinimas yra labai reikšmingas keliais aspektais ir lygmenimis:

- leidžia asmeniui įsijungti į mokymosi procesą ir sustiprinti savo tinkamumą darbo rinkoje (individualusis lygmuo);
- leidžia padidinti žmonių resursų vadybos potencialą (įmonių lygmuo);
- sudaro galimybę plėtoti asmeninius bei profesinius gebėjimus įvairiose veiklos sferose: mokslo, darbo, namų aplinkos (visuomeninis lygmuo).

Mokymosi visą gyvenimą kontekste neformaliojo ir savaiminio mokymosi būdu įgytų kompetencijų vertinimo sistema turėtų įtraukti visus švietimo sistemos lygmenis (bendrasis lavinimas, profesinis rengimas, aukštasis mokslas), remtis bendrais principais, bet skirtingomis metodikomis. Reikia pripažinti, kad kompetencijų vertinimo sistema Lietuvoje dar nėra iki galo išvystyta, tačiau procesai jau prasidėjo ir yra ryškesni profesinio rengimo srityje [79].

1.3. Kvalifikacijos tobulinimo būtinybė

Šiuolaikinių pokyčių kontekste keliama platesni ir aukštesni reikalavimai visų profesijų žmonėms. Be abejo, ir mokytojai taip pat nėra išimtis. Pokyčiai sukuria iš esmės naują mokytojo veiklos erdvę, kurioje mokytojas turi imtis naujų, neįprastų vaidmenų; keičiasi tradicinių vaidmenų pobūdis ir ribos, kinta veiklos pobūdis. Todėl didelį dėmesį mokytojo veiklos kaitos analizei skyrė nemažai mokslininkų: R.Heilbroner [45], V.Tumėnienė, B.Janiūnaitė [80], N.Bižys, G.Linkaitytė, A.Valiuškevičiūtė [30], G.Butkienė, A.Kepalaitė [32], V.Dabrišienė [35], R.I.Arends [24], Bordovskaja, Rean [83], S.Saulėnienė [70] ir kt.

Kadangi sparti kaita didina žmonių veiklos reikalavimus, R.Želvys [81] išryškina pokyčius, kurie ypač didina darbo vietos reikalavimus:

- darbo pobūdžio kaita;
- žmonių, neturinčių naujai ekonomikai būtinų gebėjimų, gausėjimas, nedarbas;
- kvalifikuotos darbo jėgos poreikio tam tikrose ekonomikos srityse didėjimas;
- didelių įmonių mažėjimas ir smulkiųjų bei vidutinių įmonių gausėjimas;
- naujų informacinių ir komunikacinių technologijų spartus plitimas;

Šių pokyčių kontekste, anot R.Želvio [81], išryškėja aktuali problema: pokomunistinėse šalyse labai akivaizdžiai ir sparčiai keičiantis ekonominėms sistemoms, išryškėja darbo rinkos bei lėčiau kintančios švietimo sistemos neatitiktis. Šią mintį galima pagrįsti nuomone, kad mokymo strategijos glaudžiai susijusios su būtinais profesiniais gebėjimais (1 lentelė).

1 lentelė. Mokymo strategijos ir profesiniai gebėjimai

Tradicinė mokymo strategija	Profesiniai gebėjimai
Mokytojai - savo dalyko žinovai - perteikia žinias pasyviai klausantiems mokiniams.	Pasyvus nurodymų vykdymas direktyviai valdomoje organizacijoje; darbuotojus reikia griežtai kontroliuoti.
Svarbiausia faktų įsiminimas ir teisingas atsakymas į klausimus.	Riboti gebėjimai spręsti siaurą problemų ratą ir atlikti užduotis.
Mokomoji medžiaga atsieta nuo platesnio prasmingo konteksto.	Konkretūs darbai atliekami nepriklausomai nuo organizacijos konteksto ar verslo strategijos.

1 lentelės tęsinys

Šiuolaikinė mokymo strategija	Profesiniai gebėjimai
Mokytojo padedami, mokiniai patys imasi atsakomybės už mokymąsi ir pamažu susiformuoja mokymosi gebėjimus.	Darbuotojai patys imasi atsakomybės, nustatydami problemas ir ieškodami jų sprendimo; nuolat mokydami, jie prisitaiko prie vykstančių pokyčių.
Svarbiausia - ieškoti alternatyvių situacijų ir problemų sprendimo būdų.	Darbuotojai geba analizuoti ir spręsti problemas, su kuriomis anksčiau nėra susidūrę.
Idėjos, principai ir faktai pristatomi, suvokiami ir pritaikomi plačiame prasmingame kontekste.	Darbuotojai geba priimti sprendimus, reikalaujančius plačiau suvokti savo darbo ir įmonės prioritetų kontekstą.

Įvertinus tai, kad sugebėjimai kildinami iš šiuolaikinio pasaulio pokyčių, mokytojo darbas neturi būti grįstas XIX a. ir netgi XX a. mokymo strategijomis. Remiantis R.Heilbroner [45], galima teigti, kad keičiantis visuomenės egzistavimo formoms, turėtų kisti mokytojų veikla, t.y. pereinama nuo mokymo strategijų, pagrįstų mechaniniu žinių pakartojimu, prie mokymo strategijų, skatinančių gilų žinių suvokimą bei apmąstymą. Nuo mokytojo veiklos priklauso, kokius žmones mes išugdysime, kaip jie gebės spręsti problemas, priimti sprendimus ir kt. Niekas neabejoja, kad pagrindinis švietimo kaitos ir mokyklos tobulinimo veiksnys yra mokytojas. Jo veikla tai raktas į sėkmingą mokinių gyvenimą, sėkmingą visuomenės ateitį.

Analizuojant šiuolaikinius mokytojų reikalavimus, reiktų prisiminti dar 1926 m. „Švietimo darbe“ akcentuotus reikalavimus [34]. Kai kurie jų aktualūs ir šiandien. Pavyzdžiui, pedagoginis įsakymas „Nemindyk didaktikos dėsnių“ reikalauja, kad mokytojas gerai pasiruoštų pamokai, kad pamokoje būtų aktyvūs mokiniai, o ne mokytojas ir kt. Aktualus šiandien ir šis pedagoginis įsakymas „Lavinkis, lavinkis, lavinkis“, akcentuojantis nuolatinį mokymąsi ir tobulėjimą. Mokytojas privalo visą gyvenimą mokytis, atnaujinti ne tik dalykines, bet ir bendrąsias žinias.

Nesikeičiant mokytojų veiklai, būtų beprasmiška tikėtis švietimo sistemos, mokymo metodų, mokymo programų ar vertinimo sistemos kaitos. Pasak A.Hargreaves [44], mokytojai ne tik perteikia, bet ir plėtoja, apibrėžia ir naujai aiškina mokymo turinį. Būtent nuo mokytojų mąstymo, požiūrio ir darbo klasėje priklauso, ko išmoks jaunimas. Anot M.Fullan [40], mokytojas - besimokančios visuomenės pilietis, todėl jo asmeninės savybės - atvirumas naujovėms, kūrybiškumas, bendradarbiavimo įgūdžiai ir pasiryžimas nuolatos atnaujinti savo žinias - kartinės sėkmės prielaidos. M.McLaughlin [61] nuomone, mokytojas turi nuo tradicinio mokymo pereiti prie mokymosi visą gyvenimą. Tai reiškia, kad kinta požiūris į mokytoją kaip į vienintelį žinių šaltinį: mokytojas tampa vedliu prie žinių šaltinių, padeda susirasti žinių, pritaikyti jas. Anksčiau mokiniai įgydavo žinių iš mokytojo, o dabar jie mokosi veikdami.

Tradicinėje mokykloje mokinyš mokosi individualiai, o dabar siekiama jį orientuoti dirbti grupėje, mokytis vieniems iš kitų. Tradicinėje mokykloje mokiniai visi mokosi to paties, o dabar dėmesys sutelkiamas į galimybę mokytis pagal individualius mokymosi planus ir sau priimtiniu tempu. Į tradicinę mokyklą atėjęs mokytojas būdavo įgijęs išsilavinimą ir po to tobulindavo savo kvalifikaciją, o dabar akcentuojama, kad jis taip pat mokosi visą gyvenimą. Švietimo kokybė priklauso nuo mokytojų, kurie, anot V.Tumėnienės, B.Janiūnaitės [80], turi tapti ne vien informacijos tiekėjais, o kartu ir mokinių savarankiško mokymosi tarpininkais, patarėjais. Nebepakanka būti vien geru dalyko mokytoju, būtinas multidisciplininis požiūris, plati mokytojo erudicija įvairiose srityse, pavyzdžiui, užsienio kalbų mokėjimas, kompiuterinis raštingumas ir pan. Savaime suprantama, kad šie požiūriai ir gebėjimai yra aktualūs ir mokytojui konsultantui, nes įvairių komunikacijos technologijų, aplinkos atvirumo įtaka mokymui akivaizdi, o tai minėtą vaidmenį prisiimančio mokytojo kompetencijai kelia naujų reikalavimų [55].

P.Jucevičienė [48] pabrėžia, kad mokslininkų darbuose ryškėja mintis, jog ateities mokytojas neišvengiamai turės mokėti pakankamai profesionaliai atlikti taikomojo pobūdžio tyrimus, analizuodamas mokymo ir mokymosi procesą, rūpindamasis savęs vertinimu, savikritiška refleksija, pedagoginių situacijų tyrimu.

N.Longworth [59] kelia šiuos pagrindinius mokytojo reikalavimus:

- suformuoti vaiko įprotį mokytis;
- įgalinti kiekvieną mokytis, padėti suformuluoti asmeninius tikslus;
- tyrinėti naujas mokymosi strategijas ir taikyti jas mokymo procese;
- mokymąsi paversti maloniu ir kūrybišku užsiėmimu, pasitelkus mokymosi motyvacijos skatinimo ir mokymosi barjerų šalinimo žinias.

Mokytojui svarbus dalyko bei pedagogikos ir psichologijos technologijų išmanymas, lankstumas, atvirumas, mobilumas (2 lentelė).

2 lentelė. Nauji mokytojų profesiniai reikalavimai

Reikalavimai	Komentarai
Dalyko išmanymas	Tradicinė gero mokytojo savybė. Ji ir liks svarbiausia. Geras mokytojas turi būti svarbus žinių ir supratimo šaltinis. Tačiau mokytojų žinios turėtų būti įgyjamos kitaip - jie turėtų mažiau pasitikėti studijų metais gautomis žiniomis ir stengtis jas atnaujinti.
Pedagogikos ir psichologijos išmanymas	Lieka taip pat svarbus, bet pasikeitusiame kontekste. Kad paruoštų mokinius mokytis visą gyvenimą, mokytojai, užuot labiausiai vertinę informacijos išsiminimą ar gerus testų rezultatus, turi gebėti išugdyti nemažai aukšto lygio gebėjimų - motyvaciją mokytis, kūrybiškumą ir bendradarbiavimo įgūdžius.

2 lentelės tęsinys

<i>Technologijų supratimas</i>	Tai nauja svarbi mokytojo profesionalumo savybė. Svarbiausia yra suprasti technologijų pedagoginį potencialą ir gebėti jį integruoti į mokymo strategijas.
<i>Organizacinė kompetencija ir bendradarbiavimas</i>	Mokytojų profesionalumo negalima suvokti tik kaip individualios kompetencijos: profesionalus mokytojas turėtų gebėti veikti kaip mokymosi organizacijos dalis.
<i>Lankstumas</i>	Mokytojai turi susitaikyti su tuo, kad per visus jų karjeros metus profesiniai reikalavimai gali pasikeisti kelis kartus ir nebandyti ištikimybę profesionalumui teisinti savo nenoro keistis.
<i>Mobilumas</i>	Ši savybė - tai gebėjimas įgyti ir kitokių patirčių, taip sustiprinant savo, kaip mokytojo, gebėjimus.
<i>Atvirumas</i>	Tai savybė, kurią daugeliui mokytojų reikės išsiugdyti: gebėjimas dirbti su tėvais ir kitais (ne mokytojais) tokiu būdu, kuris papildytų, o ne pakirstų kitus jo, kaip mokytojo, vaidmens aspektus.

Tik nuo mokytojo – pagrindinio ugdymo proceso valdytojo – priklauso mokymo uždavinio – sukurti tokią edukacinę aplinką, kuri skatintų mokinį mokytis – realizavimas. Tačiau mokytojas visų pirma yra žmogus, kuris privalo nuolat mokytis, kad pasiektų norimų rezultatų.

1.4. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimosi sąsaja su kvalifikacinėmis kategorijomis

Pedagogo kvalifikacinis tobulinimasis - nenutrūkstamas procesas, suaugusiųjų švietimo sudėtinė dalis. Mokymosi įstaiga, kurioje dirba pedagogas, sudaro tam reikiamas sąlygas. Per metus pedagogui skiriamas ne mažiau kaip 5 dienų trukmės laikas, kurio metu, gaudamas visą atlyginimą, jis laisvai pasirinktu būdu tobulina savo kvalifikaciją.

Pedagogų kvalifikacinis tobulinimasis skirstomas į formalųjį ir neformalųjį. Formaliojo kvalifikacinio tobulinimosi formos yra dėstomojo dalyko ir jo metodikos, pedagogikos, psichologijos, humanitarinių, socialinių ar kultūrologinių disciplinų kursai, tikslinės stažuotės. Neformalusis pedagogų kvalifikacijos tobulinimasis - tai savanoriška pedagogo saviugda, kurią skatina švietimo įstaigos ir valstybė remia tiek, kiek kursų turinys atitinka mokyklos interesus.

Pedagogo profesinio pasirengimo lygis nustatomas suteikiant kvalifikacinę kategoriją atestacijos metu [38].

Kvalifikacinė kategorija - Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos ir mokyklos steigėjo pripažįstamas mokytojo kvalifikacijos lygmuo, atitinkantis kvalifikacinės kategorijos reikalavimus.

Atestacija - procedūra, kurios metu įvertinama, ar mokytojo kompetencija ir praktinė veikla atitinka siekiamos kvalifikacinės kategorijos reikalavimus [51].

Pagrindiniai mokytojų atestacijos tikslai yra:

- skatinti mokytoją tobulinti savo kompetenciją;
- sudaryti sąlygas mokytojui siekti karjeros ir įgyti jo kompetenciją ir praktinę veiklą atitinkančią kvalifikacinę kategoriją;
- didinti mokytojo atsakomybę už ugdymo rezultatus bei profesinį tobulėjimą.

Nustatomos keturios mokytojų kvalifikacinės kategorijos - mokytojo, vyresniojo mokytojo, mokytojo metodininko ir mokytojo eksperto.

Aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą ir pedagogo kvalifikaciją įgijusių asmenų kvalifikacija prilyginama mokytojo kvalifikacinei kategorijai.

Vyresniojo mokytojo kvalifikacinė kategorija suteikiama asmeniui, įgijusiam aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą, pedagogo kvalifikaciją (pirminio profesinio mokymo profesijos ir neformaliojo vaikų švietimo mokytojui išklausiuiam pedagoginių - psichologinių žinių kursą) ir turinčiam ne mažesnę kaip 4 paskutinių metų dalyko mokymo nepertrauktą darbo stažą.

Mokytojo metodininko kvalifikacinė kategorija suteikiama asmeniui, įgijusiam aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą, pedagogo ir mokomą dalyką atitinkančią kvalifikaciją, turinčiam ne mažesnę kaip 6 paskutinių metų dalyko mokymo nepertrauktą darbo stažą. Asmuo, kurio kvalifikacija neatitinka dalyko, kurio jis moko, privalo turėti ne mažesnę kaip 8 paskutinių metų dalyko mokymo nepertrauktą darbo stažą.

Mokytojo eksperto kvalifikacinė kategorija suteikiama asmeniui, įgijusiam aukštąjį išsilavinimą, pedagogo ir mokomą dalyką atitinkančią kvalifikaciją, turinčiam ne mažesnę kaip 6 paskutinių metų dalyko mokymo nepertrauktą darbo stažą. Asmuo, kurio kvalifikacija neatitinka dalyko, kurio jis moko, privalo turėti ne mažesnę kaip 10 metų dalyko mokymo darbo stažą.

Kvalifikacines kategorijas apibūdinantys reikalavimai:

- mokytojo kvalifikacinei kategorijai - geras ugdymo proceso vykdytojas ir organizatorius, nuolat tobulinantis savo kvalifikaciją ir skleidžiantis savo gerą patirtį mokykloje.
- vyresniojo mokytojo kvalifikacinei kategorijai - geras ugdymo proceso vykdytojas, organizatorius ir tyrėjas, gebantis analizuoti savo veiklą, numatyti tobulinimosi kryptis, skleidžiantis savo gerą patirtį mokykloje.
- mokytojo metodininko kvalifikacinei kategorijai - puikus ugdymo proceso vykdytojas, organizatorius, tyrėjas ir koordinatorius, ugdymo naujovių diegėjas mokykloje ir regione.
- mokytojo eksperto kvalifikacinei kategorijai - puikus ugdymo proceso vykdytojas, organizatorius, tyrėjas, projektuotojas ir koordinatorius, kūrėjas, gerosios patirties

skleidėjas mokykloje, regione ir šalyje, gebantis rengti mokymo ir mokymosi bei metodines priemones [51].

Norėdami nuolat tobulinti savo kvalifikaciją, pedagogai gali periodiškai atestuotis. Pagrindinis atestacijos principas - savanoriškumas. Atestacijos metu pedagogas turi galimybę objektyviai įvertinti savo profesionalumo lygį, gebėjimą atsinaujinti. Pedagogų atlyginimo dydis priklauso nuo įgytų kvalifikacinių kategorijų, kurių suteikimo tvarką nustato Kultūros ir švietimo ministerija [38].

1.5. Istorinės pedagogų išsilavinimo bei kvalifikacijos tobulinimo prielaidos

“Žmonių švietimas – tai mūsų gyvybės ir ateities klausimas”, - skelbė pirmasis nepriklausomos Lietuvos švietimo ministras J. Yčas.

1918 m. vasario 16 d., paskelbus Lietuvos Nepriklausomybę, valstybės vadovai, rūpindamiesi mūsų krašto reikalais ir žmonių gyvenimo gerinimu, naudojos užsienio patirtimi ir metodais. Didelės ir kryptingos pastangos turėjo įtakos valstybės nuostatos švietimo kaitai [72]. Tarpukario laikotarpiu Lietuvoje, iškovojus Nepriklausomybę, atsirado galimybė pertvarkyti švietimo sistemą, tobulinti mokymą, kurti mokyklų tinklą, rengti pedagogus. Ypač svarbu buvo perimti geriausią užsienio šalių pedagoginę patirtį. Tam tikslui pirmiausia reikėjo smulkiai išstudijuoti Vakarų Europos, Skandinavijos ir kitų išsivysčiusių pasaulio šalių švietimo sistemas ir atlikti lyginamąją analizę. Paskelbus Lietuvos Respublikos Nepriklausomybę, studijos ir tyrimai turėjo sudaryti šalies švietimo reformos pagrindą [37].

1918 lapkričio 11 d. įkurta Švietimo ministerija. Vykdam pirmąją švietimo reformą ir ieškant būdų, kaip reformuoti savą mokyklą, buvo laikomasi pedagoginės bendruomenės ir prezidento A. Smetonos nuostatos: “Turėti savo, nors ir netobulą pedagoginę sistemą, negu svetimą tobulą”, nes ji turi būti susieta su tautos gyvenimo sąlygomis ir uždaviniais [27].

Pirmą kartą vientisa švietimo sistema, apėmusi įvairių tipų institucinį ugdymą, sukurta 1918 – 1940 m. [37]. Visą švietimo sistemą vienijo ugdymo tikslai ir uždaviniai, kurie buvo pagrįsti tautos dvasia, dora ir visuomeniškais nuostatomis. Mokymo turinys buvo suformuotas remiantis tautiškumo principu, pabrėžiant dvasines vertybes. Lietuvos ugdymo institucijos lygiavosi į Europos švietimo mokyklas, Lietuvos aukštojo mokslo diplomai buvo pripažįstami visame pasaulyje [37]. Pedagoginė mintis 1918 – 1940 m. sparčiai rutuliojosi. Daugelis pedagogų, švietėjų suprato šio žmogaus periodo svarbą tolesniam gyvenimui, todėl siekta, kad mokyklos atliktų ne vien globos, priežiūros funkcijas, bet ir visokeriopai lavintų [65].

Tarpukario laikotarpiu aukštosios mokyklos, specialiai užsiimančios mokytojų kvalifikacijos tobulinimu, nebuvo. Dalis pedagogų teorinį ir praktinį pasirengimą įgydavo

užsienyje. Kiti mokytojai darbui rengėsi praktiškai – mokydamiesi geresnėse miestų švietimo įstaigose [76]. Yra žinių, kad Vilniuje veikė “Motinų mokykla”, o 1920 m. įsikūrė dvimetė seminarija, rengusi kvalifikuotus mokytojus. Jų rengimu rūpinosi draugijos, rengdamos kursus. Tokius kursus (“aikštelių vedėjoms ruošti”) prie mergaičių seminarijos Kaune jau 1924 m. įsteigė Lietuvos Moterų Kultūros draugija. Antrame Lietuvos Respublikos dešimtmetyje kursai veikė prie “Lietuvos vaiko” draugijos, “Šv. Vincento a Paulo” draugijos, prie Lietuvos montesorinės draugijos, žydų draugijos. Anot V. Daugirdaitės – Sruogienės, kursai atsirado vėlai, bet turėjo geriausią įtaką, buvo tvarkingai rengiami. Į minėtų draugijų organizuojamus kursus priimdavo tik mokytojus, dvejus metus jau dirbusius su vaikais, be to, baigusius šešias aukštesniosios mokyklos klases arba keturias klases laisvaisiais klausytojais. Patys kursų organizatoriai sprendavo, kiek keliant kvalifikaciją kokiam dalykui reikia skirti dėmesio. Susipažinimas su svarbiausiomis disciplinomis baigdavosi rimtais egzaminais, dalyvaujant kvalifikuotai specialistų komisijai. Siekta vienodinti kursų mokymo turinį, siek tiek centralizuoti mokytojų rengimą. Antai 1935 m. Švietimo ministras J. Tonkūnas paskelbė “Laikinių mokyklinio amžiaus vaikų švietimo įstaigų vedėjoms rengti” kursų nuostatus. Juose nurodoma, kad kursas turi būti išeinamas per vienus metus. Kursų tikslas – “teorinėmis paskaitomis ir praktikos darbais parengti klausytojus mokyklinio amžiaus vaikams auklėti ir globoti“. Mokslas numatytas lietuvių kalba, tautinių mažumų kursuose – gimtąja kalba. To meto mokytojų pedagoginio tobulėjimo poreikis buvo išpūdingas. Šis procesas buvo susijęs su mokyklos statuso pakeitimu: mokykla tapo ne tik globos, bet ir sistemingo, organizuoto ugdymo įstaiga.

Lietuvos mokyklų vedėjos, mokytojos aktyviai rodė iniciatyvą: vieną – du kartus per metus rinkdavosi į suvažiavimus, aptardavo vaikų auklėjimo problemas, steigdavo būrelius. Būrelis numatė rūpintis lietuviškos mokyklos tipo nustatymu ir mokymo programos sudarymu. Mokytojai planavo rengti pasitarimus, pranešimus, paskaitas, ekskursijas pedagogikos, kultūros klausimais. Toks kursų, mokytojų kvalifikavimo kėlimo sąjūdis vertintinas kaip dabartinės aukštosios mokyklos, rengiančios mokytojus su aukštuoju išsilavinimu, pradžia bei pamatas. Svarbu tai, kad kursų buvo įvairių, tenkinančių skirtingų pedagoginių sistemų šalininkus [65]. Gabius mokytojus draugijos siuntė mokytis į užsienį [76].

Šiuolaikinį pedagogų rengimą bei kvalifikacijos tobulinimą Lietuvoje reglamentuoja Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas [8], LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas [1], Lietuvos švietimo koncepcija [58] ir kt. Pedagogus ir profesijos mokytojus rengia pedagoginio profilio aukštosios ir aukštesniosios mokyklos, kolegijos. Teisė rengti pedagogus suteikiama ir kitų aukštųjų mokyklų atskiriems fakultetams. Švietimo ir mokslo ministerija, tenkindama valstybės poreikius, užsako aukštosioms mokykloms ir nustato kolegijoms bei aukštesniosioms mokykloms rengtinių specialybių ir pedagogų skaičių. Pedagogai

kolegijose ir aukštesniosiose mokyklose rengiami ne mažiau kaip trejus metus [88]. Pedagogų rengimas yra keturių pakopų:

- I – studijos aukštesniojoje pedagoginėje mokykloje;
- II – studijos aukštojoje mokykloje (bakalauro laipsnį gauti);
- III – magistratūra;
- IV – doktorantūra;

Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo srityje Lietuva turi platų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų tinklą. Kursų turinys dabar nukreiptas į pedagogo asmenybės vystymąsi, profesinių gebėjimų ugdymą, etinių problemų sprendimo, efektyvios mokymo aplinkos sukūrimo sritis.

Kelti kvalifikaciją ir sudaryti sąlygas pedagogų bendruomenei tapti nuolat besimokančia organizacija – aktuali šiandienos problema. Jos sprendimo ieškojo D. Beresnevičienė [29], analizuodama nuolatinį mokymąsi Lietuvoje, M. Barkauskaitė [26], nagrinėdama Vilniaus pedagoginio universiteto studentų požiūrį į švietimo reformą ir mokytojo rengimą, V. Rajeckas [68], pateikdamas mokymo sampratą, R. Želvys [82], parengdamas mokymo priemonę, skirtą kvalifikacijai keliantiems pedagogams. Paskutiniu metu Lietuvoje pasirodė darbų, kuriuose analizuojama pedagogų kvalifikacijos kėlimo įvairūs aspektai: M. Barkauskaitės mokslinis darbas „Mokytojų kvalifikacijos kėlimas – nuolatinio mokymosi pagrindas [25], T. Bulajevos daktaro disertacija „Pedagogų saviugdų veiksniai švietimo kaitos sąlygomis“ [31], V. Grincevičienės daktaro disertacija „Ugdymo dalyvių požiūris į dabarties mokyklą“ [42], T. Tamošiūno daktaro disertacija „Profesinio ir ikiprofesinio pedagogų rengimo sąveika“ [74], R. Laužacko, K. Pukelio straipsnis „Kvalifikacija ir kompetencija: samprata, santykis bei struktūra profesijos mokytojo veiklos kontekste“ [54], K. Kaminsko straipsnis „Prielaidos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo turinio ir formos kaitai“ [50]. Mokslininkų nuomone, pedagogo kvalifikacija daro įtaką ugdymo proceso sėkmei, todėl mokytojas privalo nuolat tobulėti.

Tarpukario švietimo sistemos reforma Lietuvoje ir dabartinė švietimo sistemos reforma turi daug panašumų. Netgi galėtume teigti, kad dabartinė švietimo sistema prasidėjo jau seniai, tarpukaryje, tik dėl tam tikrų priežasčių buvo nutrūkusi jos raida. Abiejuose laikotarpiuose Lietuvos valstybė skyrė daug dėmesio švietimui formuoti, buvo siekiama sukurti tautinę, demokratinius principais pagrįstą švietimo sistemą.

Abiejuose minėtuose laikotarpiuose akcentuojama, kad ugdymo sėkmė priklauso nuo šilto emocinio klimato, vaikų supančių ugdytojų. „Kaip ir anksčiau, taip ir dabar kalbama apie vaiko individualumą, išskirtinumą, apie jo saviraiškos galimybes ir kūrybines galias, tautinį ir kultūrinį identitetą, akcentuojamas socialinių įgūdžių ugdymas. Dabar toliau svarstoma apie pedagogo kompetencijų ugdymą bei kvalifikacijos kėlimo svarbą vaiko ugdymo procesui“ [41].

2. DARBUOTOJŲ MOKYMOUI TAIKOMI METODAI

Mokymo metodas yra apibrėžiamas kaip pasikartojančių veiksmų visuma, tinkanti mokytis įvairiems dalykams ir svarbi išmokimui [79].

Dauguma mokymo programų neatitinka šiandieninių reikalavimų. „Išaiškinta, kad pateikiamos medžiagos išmokymo lygis priklauso nuo medžiagos pateikimo ir mokymosi formos: 10 % - skaitant, 20 % - klausantis, 30 % - matant, 40 % - klausantis ir matant, 70 % - pačiam dalyvaujant pokalbyje, 90 % - pačiam aktyviai dirbant ir perprantant medžiagą” [69].

2.1. Mokymosi metodų charakteristika

Negalime teigti, kad vieni mokymo metodai yra geresni ar tinkamesni nei kiti. Mokymo metodai skiriasi savo paskirtimi. Vieni labiau tinkami naujai medžiagai perteikti, kiti - individualiam darbui, tretieji - mokymuisi grupėse ir socialinių gebėjimų plėtotei. Norint pasiekti gerų rezultatų, mokymosi metodai turėtų būti derinami tarpusavyje, o suaugusiųjų mokytojas gebėtų nustatyti jų santykį. Svarbiausia suprasti, kokioje situacijoje koks metodas labiausiai pasitarnautų mokymosi tikslams. Suaugusiųjų mokytoju svarbu pagrįsti, kodėl jis renkasi vieną ar kitą metodą, ar tas metodas atitinka besimokančiųjų pasirengimą mokytis. Bet kuris iš metodų atliks savo funkciją tik panaudotas jam tinkamoje situacijoje [79].

Mokymo metodai skirstomi ir klasifikuojami labai įvairiai. Čia pateiksime klasifikaciją remdamiesi metodiniais skaitiniais „Mokomės dialogo” [60], kai metodai skirstomi į pasyvaus (P) ir aktyvaus (A), priklausomai nuo to, ar mokymų dalyvis yra aktyvus ar pasyvus.

Paskaita (P). Tai metodas, kurio metu vienas žmogus tam tikros srities informaciją perduoda žodžiu. Nors klausytojai tyli ir beveik nejuda, tai nereiškia, kad jie nėra aktyvūs. Jie gali intensyviai dirbti stengdamiesi suvokti paskaitos argumentaciją, gerai suprasti logiką, įvertinti faktus ir įrodymus, stengtis atskirti esmę nuo antraeilių dalykų ar kitaip sekti paskaitos eigą. Šis metodas yra praktiškas, pigus, nes vienas mokytojas gali mokyti labai daug žmonių.

Grupės diskusija (A). Tai dažniausiai naudojamas mokymo metodas suaugusiųjų švietime. Tai gali būti laisva diskusija, kurioje tema ir kryptis priklauso nuo dalyvių pasirinkimo, ir mokytojas gali tai stebėti arba ne. Šiuo atveju skatinamas analitinis mąstymas, sugebėjimai priimti sprendimus ir juos įvertinti.

Projektų metodas (A). Šiam metodui būdinga tai, kad realaus gyvenimo problemos išsprendžiamos naudojant įvairių mokslų žinias. Skatina susidomėjimą, norą mokytis, nes nagrinėjami reiškiniai yra paimami iš gyvenimo, o gautus rezultatus galima taikyti praktikoje. Šiuo metodu dirbama mažomis grupėmis po 3 - 5 žmones.

Vaidmenų atlikimas (A). Besimokantieji mokosi įsijausti į vaidmenis, suvaidinti situaciją pagal parengtą scenarijų. Tokios parengtos vaidybinės situacijos turi būti susijusios su darbinėmis situacijomis. Kiekvienam besimokančiajam turi būti suteikta pakankamai informacijos, kuri leistų tiksliai suvokti vaidinamą situaciją.

Atvejo analizė (A). Tai aprašytas įvykis, aplinkybės ir jų nagrinėjimas, kai besimokantieji patys išskiria esmines detales. Naudinga, kai reikalingas objektyvus žvilgsnis į problemą arba aplinkybes. Šis metodas - puiki galimybė pasikeisti idėjomis apie sprendimus, susijusius su darbo atlikimu. Grupė susikoncentruoja ties specifiniu reiškiniu ir jį nagrinėja.

Žaidimai (A). Žaidimai apima bendradarbiavimo bei praktinio atlikimo komandinę veiklą. Naudojami gyvenimiškų situacijų stimuliavimui ir įgalina besimokančiuosius įgyti patirties atliekant atitinkamus vaidmenis, kai jie turi priimti sprendimus ir pristatyti situaciją. Gali būti efektyvu dėstant įvairius dalykus, tačiau reikia naudoti įgudusiai ir reikiamoje vietoje, atsižvelgiant į situacijų adekvatumą. Ypač populiari mokant vadybos.

Seminarai(A). Iš anksto paruošta tema yra pristatoma grupėje. Už temos pristatymą gali būti atsakingas vienas ar keli besimokantieji. Tai gali būti stimuliuojanti ir kelianti iššūkius patirtis. Padeda vystyti gebėjimus, susijusius su argumentavimu, pranešimo rengimu.

Minčių lietus (A). Tai puikus metodas temos pristatymui. Padeda kiekvienam besimokančiajam jaustis įtrauktam į mokymąsi ir galinčiam įnešti tam tikrą indėlį. Dažniausiai padeda iškelti naują mintį, kuri susijusi su nagrinėjama tema. Stimuliuoja kūrybinį mąstymą. Grupei pateikiama tema ir 5-10 minučių dalyviai gali sakyti bet ką, kas susiję su atitinkama situacija ar nagrinėjama problema. Vienas asmuo užrašinėja visas dalyvių mintis.

Mokymasis pagal sutartis (A). Sutartis - tai susitarimas tarp mokytojo ir mokinio, kurioje nurodoma, kas turi būti išmokta (tikslai, turinys), kaip besimokantysis parodys savo darbo rezultatus (rašto darbai, pasisakymai), per kokį laiką turi būti atlikta užduotis. Sutartis gali būti sudaromos labai įvairiems darbams ir skirtingai trukmei - nuo vienos dienos namų darbų iki semestro kursinio darbo ar trijų metų mokslinio tyrimo programos. Sutartis gali būti surašyta, ji galima ir neformali, t.y. sutarta žodžiu. Šis metodas ypač tinka suaugusiems.

Mokymo metodų yra labai daug ir įvairių. Juos aprašo Černius [33], Jensen [47], Juozaitienė, Juozaitis [49], Mevald, Gailius [64], Melvin [63], Teresevičienė, Gedvilienė [78] ir kt. įvairioje literatūroje, taip pat leidžiami įvairiausi metodų katalogai, todėl svarbu turėti sau tinkamus ir naudoti reikalingose situacijose. Rinkdamas metodus, suaugusiųjų mokytojas atsižvelgia į seminaro dalyvių sudėtį, jų išsilavinimą, jų patirtį dėstomos temos atžvilgiu, nes labai svarbu, kad naudojami metodai dalyviams būtų priimtini, nekeltų neigiamų emocijų ir neskatintų pasipriešinimo [60].

2.2. Mokymo metodų parinkimo kriterijai

Mokymo metodų taikymas priklauso [60] nuo:

- metodo paskirties: vieni labiau tinka naujai medžiagai perteikti, kiti - jai įtvirtinti;
- tikslinės grupės, kuriai skiriama programa, interesų, pageidavimų ir patirties, mokymo temos;
- mokymo proceso eigos;
- mokymo strategijos (individualus darbas, darbas grupėse ar darbas didelėje grupėje);
- grupės dydžio;
- mokymo trukmės.

Kriterijai, padedantys teisingai parinkti metodus:

Metodai turi sudaryti sąlygas atsipalaiduoti ir judėti. Daugelis mokymo dalyvių jau nebėra įpratę 90 minučių koncentruotai klausyti ir mokytis. Savo darbinėje kasdienybėje jie daug juda ir „sėdėjimas ramiai“ jiems asocijuojasi su pertrauka, darbo pabaiga arba laisvadieniais. Pamatuota kaita tarp įtampos ir atsipalaidavimo bei judėjimo ir ramybės skatina koncentraciją, gerina rezultatus bei savijautą.

Metodai turi įtraukti kaip galima daugiau dalyvių ir sudaryti galimybę jiems bendrauti.

Aktyvus dalyvavimas padidina mokymosi efektyvumą. Bendravimas tarp dalyvių sukuria pasitikėjimą vienas kitu. Atsiradęs „mes“ jausmas skatina socialinę atsakomybę už silpnesnius grupės narius. Atmosfera, kai vienas dalyvis bendrauja su vadovu, o visi kiti pasmerkti nieko neveikti arba vien tik klausyti, provokuoja nuobodulį ir trukdžius.

Metodai turi aktyvinti dalyvių jau turimas žinias bei stiprybes ir padaryti jas naudingas grupei. Suaugusieji mokiniai yra įvairių sričių ekspertai. Jie atsineša patirtį iš savo gyvenimiškos ir darbinės aplinkos, patirtį, kokios mokymo vadovas, ko gero, neturi. Todėl prasminga šitą patirtį atskleisti ir panaudoti ne tik to vieno žmogaus mokymuisi, bet padaryti grupės laimėjimu.

Metodai neturi parodyti nė vieno dalyvio žinių spragų, įgūdžių. Jeigu dalyvis pateks į situaciją, kurioje akivaizdžiai bus parodyta, kad jis neturi būtinų žinių, tai ši nesėkmė ne tik neigiamai paveiks asmens savigarbą, bet pakenks ir jo socialiniam statusui. Mokymosi situacija dėl to bus neigiama ir atsiras užburtas ratas, kurį sudarys mokymasis, stresas, mąstymo blokados ir nesėkmė. Kai metodais į mokymąsi aktyviai įtraukiami daugelis dalyvių, atsiranda pasikeitimas nuomonėmis grupėje, atsiranda galimybė kurti motyvuojančią atmosferą.

Metodai turi gerinti atmosferą grupėje. Teigiamas socialinis bendravimas yra viena iš sėkmingo mokymo prielaidų, nes socialinis klimatas yra lemiamas veiksnys, kuris veikia pasirengimą mokytis, darbo stilių ir mokymosi rezultatus.

3. DOKUMENTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ SUAUGUSIŲJŲ MOKYMĄ BEI KVALIFIKACIJOS TOBULINIMĄ, ANALIZĖ

XXI a. pradžioje sparčiai vykstantis technologijų progresas ir paskutiniųjų dešimtmečių socialinės bei psichologinės sąlygos lemia permainas mūsų šalies mokyklose. Lietuvos švietimo veiklą reglamentuojančiais dokumentais įtvirtinta mūsų visuomenės nuostata pripažinta visame pasaulyje, jog ugdymo kokybė lemia visuomenės raidą bei jos progresą [73].

B. Melnikas [62] teigia, kad mokymas Lietuvoje įgauna sistemiską ir nuoseklų pobūdį. Mokymas tampa kiekvienos valstybės institucijos kultūros dalimi, nes padeda jai aktyviai prisitaikyti prie vykstančių ir vykstančių pokyčių. Nors pastaruoju metu mokymo sistemai skinama nemažai dėmesio mokslinėse konferencijose ir leidiniuose, vis dar pasigendama kai kurių reikšmingų klausimų sprendimo, ypač tų, kurie sieja neseniai Vyriausybės patvirtintą strategiją su mokymo praktikos tobulinimu pagal besimokančios organizacijos standartą.

Iki 1990 m. visa valstybės valdymo struktūra buvo stipriai centralizuota – tiek paskiri visuomeninio gyvenimo sektoriai, tiek ir švietimas. Po 1990 m. prasidėjus politiniams pokyčiams ir aktyvioms švietimo reformoms, neišvengiamai prasidėjo ir mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemos kaita [84].

3.1. ES strateginiai dokumentai

Europos Sąjungos dokumentuose išryškinama mokymosi visą gyvenimą svarba ir patrauklios bei prieinamos mokymosi aplinkos sukūrimo svarba. Mokymosi visą gyvenimą kontekste kvalifikacijos tobulinimas reiškia plataus spektro veiklą, kuri įgalintų bet kokio amžiaus pilietį bet kuriuo savo gyvenimo laikotarpiu nustatyti savo gebėjimus, kompetenciją ir interesus, priimti sprendimus dėl mokymosi, tobulinimosi ir užimtumo bei tvarkyti savo asmeninį gyvenimą mokymosi, darbo ir kitų sąlygų, kuriose šie gebėjimai ir kompetencija išmokstami ir/arba naudojami, prasme. Kvalifikacijos tobulinimas nurodomas kaip vienas iš keturių svarbiausių darbų kuriant atvirą, patrauklų ir prieinamą mokymosi aplinką, siekiant paremti mokymąsi įvairiame amžiuje ir įvairioje aplinkoje, įgalinti piliečius valdyti savo mokymąsi ir darbą, ypač palengvinant jų prieigą ir pažangą įvairių mokymosi galimybių ir karjeros kelių pagalba [20].

Lisabonos Deklaracijoje [16] suformuluotas tikslas sukurti Europoje “konkurencingą aplinką, pagrįstą inovacijomis, žiniomis ir socialine sanglauda” suteikė naują impulsą švietimui įtakoti ekonominį augimą ir Europos visuomenės tobulėjimą. Kaip gerintinos veiklos bei

uždaviniai įvardinta: tobulinti Europos Sąjungos šalių švietimo sistemos kokybę ir efektyvumą, palengvinti priejimą prie visų švietimo paslaugų, labiau atverti švietimo sistemą išorinei aplinkai. Ši strategija patvirtinta Barselonos viršūnių susitikime [12] numatant, kad Europos švietimo ir profesinio rengimo sistemos iki 2010 metų turi tapti pasaulinio masto standartu. 2002 metais priimta Kopenhagos deklaracija [15] yra tiesioginė ir konkreti Lisabonoje ir Barselonoje priimtų tikslų siekimo tąsa.

3.2. Lietuvos teisės aktai

Įgyvendinant strateginius ES švietimo srities dokumentus, priimti Lietuvos Respublikos dokumentai, kuriuose pabrėžiama suaugusiųjų mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo svarba.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas [8]. Jame reglamentuojama ne institucinė švietimo sistemos sandara, bet lankstus ir kokybiškas mokymo procesas. Įstatymas orientuotas į besimokantį asmenį – tiesioginį švietimo sistemos paslaugų vartotoją. Kiekvienam asmeniui laiduojamas bendrojo išsilavinimo bei pirmosios kvalifikacijos įgijimas ir sudaromos sąlygos tobulinti turimą kvalifikaciją ar įgyti naują. Pagal įstatymą švietimo sistema sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą, gauti kvalifikacijos tobulinimo paslaugas.

Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas [1]. Šis įstatymas reglamentuoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemą, nustato jos sandaros, veiklos ir valdymo pagrindus. Įstatymo tikslai: suteikti teises garantijas neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyviams, vykdytojams ir socialiniams partneriams; padėti įgyvendinti įgimtą žmogaus teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę; laiduoti asmeniui galimybę įgyti žinių ir gebėjimų, kurių jam reikia kaip demokratinės visuomenės piliečiui ir tam tikros profesijos specialistui.

Valstybės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų įgyvendinimo programa [11]. Šiame dokumente numatomos pagrindinės švietimo gairės ir rodikliai, tiesiogiai susiję su ES švietimo gairėmis: pertvarkyti pedagogų rengimo, kvalifikacijos tobulinimo ir vertinimo sistemą; parengti, patvirtinti ir įgyvendinti kvalifikacijos tobulinimo ir institucijų plėtros projektą; vykdyti pedagogų poreikio darbo rinkoje stebėseną ir pedagogų perkvalifikavimą; įdiegti kokybės laidavimo sistemą ir akredituoti kvalifikacijos tobulinimo veiklą vykdančias institucijas.

Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija [19]. Strategija sudaro sąlygas pritraukti daugiau žmonių į darbo rinką bei daugiau ir veiksmingiau investuoti į žmogiškuosius išteklius bei mokymąsi visą gyvenimą. Dokumentuose numatomos priemonės, kurios padėtų suteikti visiems individams įgūdžius, būtinus šiuolaikiškai darbo jėgai žiniomis grindžiamoje visuomenėje, sudarančias sąlygas jiems kilti tarnyboje bei sumažinti įgūdžių neatitikimą ir kliūtis

darbo rinkoje. Vienas iš mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje numatytų mokymosi visą gyvenimą plėtros uždavinių yra kelti mokymo ir profesinio personalo kvalifikaciją.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 25 d. nutarimas Nr. 468 „Dėl valstybinės pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programos patvirtinimo“ [10]. Valstybinės pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programos tikslas – vykdyti pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos pertvarką, kad pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistema atitiktų visuomenės poreikius.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2002 lapkričio 25 d. įsakymas Nr. 1922 „Dėl švietimo ir mokslo ministerijai pavaldžių švietimo įstaigų, kurioms kvalifikacijos tobulinimas nėra pagrindinė veikla, kvalifikacijos tobulinimo programų rengimo ir derinimo tvarkos“ [4]. Įsakymo tikslai yra užtikrinti aukštą kvalifikacijos tobulinimo renginių kokybę, jų atitiktį švietimo prioritetams ir reformos nuostatoms; analizuoti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo poreikius, nuolat vertinti ir analizuoti savo įstaigos veiklą šioje srityje.

Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos“ [2]. Strategija teigia, kad mokslas ir švietimas ir toliau liks prioritetinga šalies plėtros sritis, bus įkurta darni, veiksminga ir visoms gyventojų kategorijoms prieinama švietimo sistema, sudaranti sąlygas Lietuvos gyventojams mokytis visą gyvenimą, įgyti visuomeninę ir dalykinę kompetenciją, puoselėjanti visuomenės bendruomeniškumą ir kultūrą, panaudojanti mokslo žinias subalansuotai krašto plėtrai.

Lietuvos švietimo koncepcija [58]. Tai pirmasis formalus dokumentas, įteisinęs suaugusiųjų švietimą kaip lygiateisę švietimo sistemos dalį. Jis teigia, kad pedagogo kvalifikacinis tobulinimasis – nenutrūkstamas procesas, suaugusiųjų švietimo sudėtinė dalis. Mokymosi įstaiga, kurioje dirba pedagogas, sudaro tam reikiamas sąlygas. Per 5 metus pedagogui skiriamas ne mažiau kaip 2 mėnesių trukmės laikas, kuriuo metu, gaudamas visą atlyginimą, jis laisvai pasirinktu būdu tobulina savo kvalifikaciją.

Mokymosi visą gyvenimą memorandumas [18]. Šis dokumentas pabrėžia mokymosi visą gyvenimą svarbą bei teigia, kad žmonės privalo mokytis gyventi kultūrinės, etninės ir kalbinės įvairovės sąlygomis.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. rugsėjo 16 d. įsakymas Nr. 1441 „Dėl pedagogų rengimo koncepcijos“ [7]. Pedagogų rengimo koncepcija deda pagrindus kompleksiniam pedagogų rengimui, orientuotam į šiuolaikinę, mokytojai būtina kompetenciją.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2002 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. 850 „Dėl pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programų konkurso“ [5]. Šio pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programų konkurso tikslas - remti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo

programas, kurios skatintų pedagogus tapti savarankiškais mokymosi procesų moderatoriais, gebančiais projektuoti ir nuolat tobulinti ugdomąją veiklą, įgyti reikalingus informacinius ir komunikacinius įgūdžius, šiuolaikinę socialinę kompetenciją.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 1998 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. 1555 „Dėl pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos kaitos“ [3]. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos kaitos nuostatų tikslai yra sudaryti palankias sąlygas pedagogams pasiekti tokią profesinę kompetenciją, kuri atlieptų švietimo reformos keliamiems reikalavimams; tęsti kvalifikacijos tobulinimo sistemos decentralizavimą, skatinant kvalifikacijos tobulinimo formų ir metodų kaitą pačiose švietimo įstaigose, plečiant įvairių tipų kvalifikacijos tobulinimo institucijų tinklą; sukurti naują kvalifikacijos tobulinimo sistemos finansavimo tvarką.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 200 m. rugpjūčio 1 d. nutarimas Nr. 935 „Dėl 2004 - 2006 m. bendrojo programavimo dokumento (BPD) patvirtinimo“ [9]. Vienas iš BPD prioritetų yra žmogiškųjų išteklių plėtra. Strategijoje daug dėmesio skiriama švietimo tobulinimui, profesiniam mokymui, kvalifikacijų tobulinimui ir aukštajam mokslui. Pagrindinis tikslas – švietimo, profesinio ugdymo ir praktinio mokymo, mokslo ir aukštojo išsilavinimo sistemos sukūrimas ir geresnių sąlygų mokytis visą gyvenimą sudarymas.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 14 d. įsakymas Nr. 2015 „Dėl informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į Lietuvos švietimą 2005 - 2007 metų strategijos patvirtinimo“ [6]. Strategija siekia pagerinti ugdymo kokybę, plečiant IKT priemonių taikymą mokymo procese. Dabar yra plačiai tobulinama mokytojų kvalifikacija IKT srityje: technologinis raštingumas siejamas su edukacine kompetencija, taikomi modernūs mokymo ir mokymosi metodai, naudojamos elektroninės priemonės. Ugdoma pedagogų informacinė kultūra, skatinamas nuolatinis mokytojų mokymasis.

Sugretinus ES ir LR dokumentus galima teigti, kad tarp dokumentų, kurie yra sukurti iki 2001 metų ir nuo 2002 metų, egzistuoja staigus sampratinis šuolis: vartojami visai nauji terminai, kurie daugeliu atvejų yra ES dokumentų vertimai. Galima prognozuoti, kad tik politiniame lygmenyje yra jaučiamas skirtumas tarp suaugusiųjų mokymosi, skirto įsitvirtinti darbo rinkoje ir mokymosi visą gyvenimą sampratos, numatančios mokymosi kompetencijos ugdymą ir realizavimą per visą asmens gyvenimą.

3.3. Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo įstaigos bei jų vykdomi projektai ir programos

Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų sistema pasižymi plačiu įstaigų tinklu: kaip atskiros įstaigų grupės išskiriami prie savivaldybių esantys mokytojų kvalifikacijos centrai,

dirbančios su mokytojų kvalifikacijos tobulinimu nevyriausybinės organizacijos bei prie aukštųjų mokyklų esantys mokytojų kvalifikacijos tobulinimo centrai. Bendras jų bruožas – neformalus mokymas. Įstaigos yra labai skirtingos ir turi savo specifiką. Esant plačiam įstaigų tinklui, mokytojui sudaromos galimybės rinktis, kur atnešti tuos krepšelio skirtus pinigus.

Iki 1990 m. Vilniuje veikė viena mokytojų kvalifikacijos tobulinimo institucija - Lietuvos pedagogų kvalifikacijos institutas (LPKI), kuris 1999 m. buvo reorganizuotas į Pedagogų profesinės raidos centrą (PPRC). Tai vienintelė ŠMM tiesiogiai pavaldi institucija, kuri vykdo jų užsakymus, projektus [85].

Lietuvos švietimo koncepcijoje [58] buvo įtvirtinta nuostata, kad kvalifikacijos tobulinimo programas lygiomis teisėmis gali siūlyti aukštosios ir aukštesniosios mokyklos, kvalifikacijos tobulinimo, mokslo centrai, o pedagogai šias programas gali laisvai pasirinkti [3].

Tyrimai rodo, kad decentralizuotoje sistemoje yra labai aktuali regioninių mokytojų kvalifikacijos tobulinimo institucijų veikla ir jų teikiamų paslaugų kokybė. ŠMM užsakymu buvo atlikti sociologiniai tyrimai „Lietuvos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemos kaitos analizė" [96] ir „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo finansavimo problemos savivaldybėse" [97]. Šie tyrimai parodė, kad padidėjo kvalifikacijos tobulinimo programų įvairovė ir jose labiau atsispindi mokytojų poreikiai, kad struktūriniai mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemos pokyčiai sudarė galimybes mokytojams tobulinti kvalifikaciją netoli gyvenamosios vietos, sutaupant kelionių ir pragyvenimo kaštus ir laiką.

Švietimo ir mokslo ministerijoje suaugusiųjų švietimą koordinuoja Suaugusiųjų švietimo skyrius, PPRC, įkurtas Suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras [84].

2003 m. rugpjūčio 14 d. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-1155 „Dėl Mokytojų kompetencijos centro steigimo" buvo įkurta institucija, organizuojanti mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemos kokybės stebėseną, vykdanči mokytojų kvalifikacijos tobulinimo srityje dirbančių institucijų ir jų vykdomų mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimą, teikianti šioms institucijoms metodinę pagalbą, koordinuojanti švietimo įstaigų mokytojų ir vadovų atestaciją, vykdanči ekspertinį mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programų vertinimą ir dalyvaujanti atliekant mokytojų rengimo programų ekspertizę [52].

2005 m. švietimas pajautė realią Europos struktūrinių fondų paramą. Švietimo ir mokslo ministerija pasirašė 177 sutartis su ES struktūrinių fondų paramos gavėjais – įvairiems švietimo projektams įgyvendinti skirta daugiau nei 259 mln. litų. Vienas svarbiausių prioritetų skirstant ES struktūrinių fondų paramą buvo švietimo paslaugų prieinamumo bei kokybės gerinimas. Tai reikšminga pagalba Lietuvos švietimui sprendžiant aktualias problemas, kuriant geresnę infrastruktūrą, atnaujinant turimą įrangą, investuojant į naujų, paklausių specialistų rengimą [53].

ŠMM Pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo skyrius inicijavo trejų valstybinės svarbos ES struktūrinių fondų projektų rengimą: „Švietimo centrų infrastruktūros plėtra" [93], „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo pertvarka" [86] ir „Pedagogų rengimo tobulinimas" [90]. Projektų tikslas - pradėti vykdyti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos pertvarką, siekiant užtikrinti šiuolaikinę regioninių pedagogų kvalifikacijos tobulinimo institucijų veiklos kokybę ir garantuoti visiems Lietuvos pedagogams tolygias galimybes įgyti naujų socialiniam ir profesiniam gyvenimui reikalingų kompetencijų.

PPRC vykdo įvairius pedagogų kvalifikacijos tobulinimui skirtus projektus:

- „Pedagogų dalykinių kompetencijų tobulinimas“ [89]. Šis projektas sudarys sąlygas mokytojams susipažinti su naujausia mokymo ir vertinimo teorija ir praktika, keistis informacija apie tai, kaip mokyklose skirtingų pakopų, įvairių dalykų mokytojai siekia įgyvendinti išsilavinimo standartus ir taikyti juos mokinių vertinimui klasėje.
- „Socialinių kompetencijų vystymas“ [92]. Projekto tikslas - tobulinti pedagogų kvalifikaciją mokinių tarpasmeninėms kompetencijoms ugdyti.
- „Pedagogo kompetencijų tobulinimas integruojant informacines ir komunikacines technologijas (IKT) į ugdymo procesą“ [88]. Šiuo projektu sudaroma galimybė kelti mokytojų kvalifikaciją, tobulinti IKT kompetencijas, atitinkančias pedagogų kompiuterinio raštingumo standartą, ugdyti pedagogų informacinę kultūrą ir gebėjimą įsitraukti į gyvenimą žinių visuomenėje bei veiklą elektroninėje erdvėje.
- „Informacinių technologijų mokytojų kompetencijų tobulinimas“ [84]. Projekto tikslai yra tobulinti informacinių technologijų mokytojų IKT ir profesinę kompetencijas; supažindinti mokytojus su naujais vertinimo aspektais; skatinti kurti mokomąją bei metodinę medžiagą.
- „Mokyklos personalo veiklos modernizavimas naudojant informacines ir komunikacines technologijas“ [85]. Projekto tikslas - tobulinti mokyklos personalo profesinę veiklą, suteikti žinių ir ugdyti gebėjimus panaudoti modernias IKT savo darbe.
- „Vadybinių, profesinių, pedagoginių ir socialinių kompetencijų plėtra, inovacijų diegimas profesiniame rengime“ [94]. Projekto tikslas - tobulinti vadovų, profesijos mokytojų ir dėstytojų vadybinę, pedagoginę, dalykinę ir socialinę kompetenciją, lavinti gebėjimą taikyti ugdymo procese profesinio rengimo inovacijas bei ugdyti mokymosi visą gyvenimą kultūrą.
- „Profesinio rengimo pedagogų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų tobulinimas“ [91]. Projekto tikslas - plėtoti profesijos mokytojų dalykines ir bendrąsias kompetencijas.
- „Mokymosi visą gyvenimą strategija: suaugusiųjų švietimo teorinis ir praktinis aspektai“ [19]. Projektas orientuotas į vieną iš svarbiausių suaugusiųjų mokymo aspektų – naujoves, susijusias su naujų metodų ir formų atsiradimu, jų sklaida, perėjimu nuo žinių prie kompetencijų ir nuo mokymo prie mokymosi.

Švietimo politikoje suaugusiųjų mokymas suvokiamas kaip pagrindinė žmogaus teisė. Švietimas praturtina visus asmenybės vystymosi aspektus: asmeninį, socialinį, kūrybinį, profesinį, ekonominį, kultūrinį, politinį. Švietimas sudaro prielaidas kiekvienam žmogui gyventi laisvai ir oriai. Lietuvos švietimo koncepcija [58], Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemos koncepcija [57], Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas [1], Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų gairės [11], Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija [19] įtvirtina teisineis garantijas visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę.

Lietuvos švietimo plėtotės strateginių nuostatų švietimo gairių 2003-2012 metams projekte („Gairėse“) teigiama, kad Lietuvos švietimo kaita orientuotina į Europos Sąjungos šalių švietimo nuostatas ir siekius. Švietimas – Europos piliečių bendruomenę konsoliduojanti jėga, daugiakultūrio Europos paveldo išsaugojimo garantas; jis turi remtis Europos dimensija, savo krašto kultūra, ugdyti europinį pilietiškumą, puoselėti Europai būdingą daugiakalbystę. Švietimas – pagrindinė žmogiškųjų išteklių plėtros, atskiros šalies ir Europos konkurencingumo, užimtumo ir socialinio stabilumo laidavimo priemonė; jis turi būti visiems prieinamas ir kokybiškas, orientuotas į bendrųjų žmogaus gebėjimų ugdymą ir atnaujinimą. Švietimas – žinių visuomenės ir žiniomis grindžiamo ūkio kūrimosi garantas; jo lanksti sistema turi laiduoti galimybes mokytis visą gyvenimą; būtina stiprinti švietimo ir verslo sąveiką, plėtoti nuolatinį mokymąsi, siekti profesinio ir bendrojo lavinimo suartėjimo [19].

Lietuvoje šiuo metu veikia keturios Europos Sąjungos programos: Kultūra 2000, Jaunimo, Leonardo da Vinči ir Socrates. Jose, kaip lygiavertės partnerės, dalyvauja Lietuvos suaugusiųjų švietimo institucijos, kurios, atsižvelgdamos į savo tikslus, specifiką ir reikmes, pasirenka joms tinkamą programą. Programų tikslai: skatinti tarptautinį bendradarbiavimą mokymosi visą gyvenimą kontekste, plėtoti Europos tęstinio švietimo matmenis; pagerinti ir palengvinti galimybes mokytis žmonėms, nepriklausomai nuo jų amžiaus; skatinti debatus apie mokymąsi visą gyvenimą ir padėti skleisti gerąją patirtį [21].

Projektavimo požiūriu suaugusiųjų švietimas – visą suaugusiojo žmogaus gyvenimo realybę apimantis reiškinys [56]. Projektus tiriantys autoriai skirtingai apibrėžia projektų esmę. Arūnas Bėkšta ir Teodoras Tamošiūnas teigia, kad projektas yra vienkartinė, dažniausiai nauja užduotis, o ją pasitelkus siekiama aiškiai suformuluoto tikslo; ji skiriasi nuo kasdienių bei rutinos užduočių, nes turi aiškiai nustatytą pradžią ir pabaigą [75]. Šią tezę gali patikslinti pastebėjimas – projektas yra laikinos pastangos, kuriomis siekiama sukurti naują produktą arba paslaugą [77].

Lietuvos šiandieninės suaugusiųjų švietimo projektų rengimo ir jų vykdymo praktikos kontekste projektai būna nacionaliniai ir tarptautiniai. Nacionaliniuose projektuose sprendžiamos tik Lietuvai svarbios problemos, tarptautiniuose projektuose bendras švietimo aktualijas tuo pačiu metu realizuoja kelios šalys.

4. LIETUVOS PEDAGOGŲ IŠSILAVINIMO BEI KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO ANALIZĖ

Iš visų dirbančiųjų švietimo sistemoje daugiau kaip 50 proc. yra pedagogai. Jie yra švietimo sistemos šerdis ir vaidina lemiamą vaidmenį mokymo procese. Būtent jų kompetencija lemia švietimo sistemos veiksmingumą.

Švietimo pertvarkai, ypač švietimo kokybei užtikrinti, reikalingi kryptingi ir patikimi švietimo tyrimai. Šiuo metu švietimo tyrimai daugiausia vykdomi universitetuose, kurie juos derina su pasirinktomis mokslinio tyrimo kryptimis.

Šiuo metu Lietuvoje yra atlikta nemažai tyrimų pedagogų kvalifikacijos tobulinimo srityje. Tai „Lietuvos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos kaitos analizė“ [96], „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo finansavimo problemos savivaldybėse“ [97], „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi poreikių tenkinimas“ [87], „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalųjį suaugusiųjų švietimą“ [98], „Mokytojų didaktinės kompetencijos atitiktis šiuolaikiniams švietimo reikalavimams“ [99], kurių tikslas – gerinti mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemą, surinkti išsamią informaciją apie mokytojų kvalifikacijos tobulinimo institucijų tinklą, teikiamas paslaugas bei išsiaiškinti, koku mastu mokytojus tenkina arba netenkina tų institucijų teikiamų paslaugų kokybė.

Švietimas yra viena iš svarbiausių valstybės veiklos rūšių. 2001 m. švietimo sistemoje dirbo 10,7 proc. visų užimtų gyventojų. 2001 metais Lietuvoje buvo 699 ikimokyklinės įstaigos, 2270 bendrojo lavinimo mokyklos, 81 profesinė mokykla, 42 aukštesniosios mokyklos, 16 kolegijų, 19 universitetų, 1449 bibliotekos (1186 kaime), 947 kultūros centrai (817 kaime).

Iš viso švietimo sistemoje 2001 metais dirbo apie 80 tūkst. pedagogų: 12263 - ikimokyklinėse įstaigose, 49843 - bendrojo lavinimo mokyklose, 4696 - profesinėse mokyklose, 3638 - aukštesniosiose mokyklose, 686 - kolegijose, 8542 – universitetuose [19].

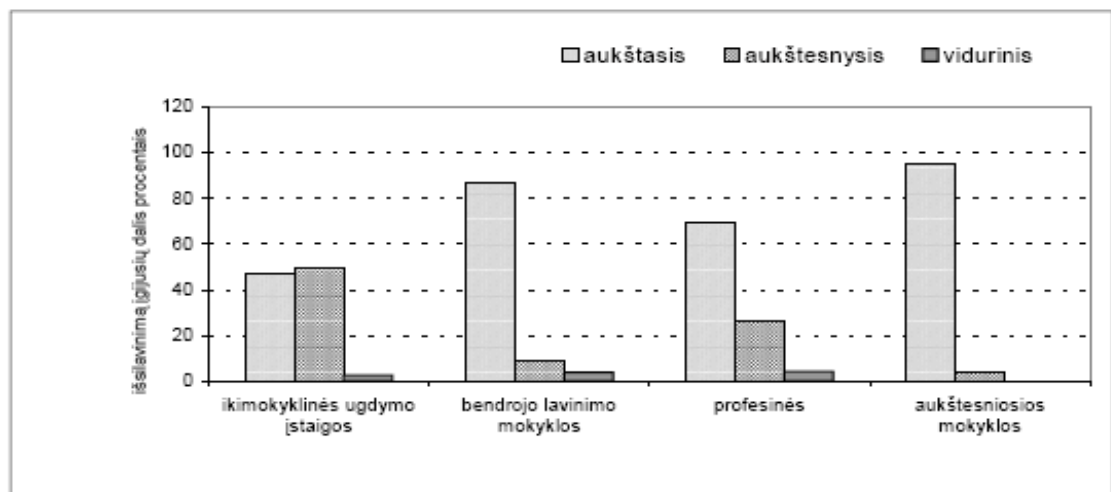
4.1. Pedagogų išsilavinimo lygis

Vaikų ir jaunimo švietimas padeda jiems pasirengti ateityje gyventi prisitaikant prie sparčios socialinės, ekonominės ir kultūrinės kaitos. Švietimo gebėjimą atlikti šiuos uždavinius lemia pedagogų pajėgumas suvokti visuomenės poreikius ir su išsilavinimu siejamus lūkesčius. Viena svarbiausių švietimo efektyvumo sąlygų yra pedagogų išsilavinimas. Pedagogų išsilavinimo lygis rodo dalykinę ir profesinę kompetenciją, pasirengimą analizuoti ir perprasti

permanentinėmis tampančių švietimo reformų dokumentus, kintančius ugdymo tikslus bei turinį, taip pat pedagogų savarankiškumą planuojant savo darbą ir tobulinant kvalifikaciją.

Per pastaruosius šešerius–septynerius metus visų švietimo pakopų pedagogų išsilavinimo lygis kilo. Galima numatyti, kad mažėjant pedagogų paklausai ir didėjant pasiūlai artimiausiais metais šis procesas tęsis.

2000 m. daugiausia aukštąjį išsilavinimą įgijusių pedagogų dirbo aukštesniosiose mokyklose (95,7 %). Dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose jie sudarė apie 87 %, profesinėse – 69 %, ikimokyklinėse ugdymo įstaigose – 47,5 % (1 pav.).

Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos metraštis 2001.

1 pav. 2000 m. pedagogų išsilavinimo lygio skirtumai skirtingų tipų įstaigose

1995 – 2001 m. sparčiausiai didėjo pedagogų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalis profesinėse mokyklose (+ 6 %). Tai gali būti susiję su darbo vietų šiose mokyklose mažėjimu ir padidėjusia konkurencija dėl jų (1 priedo 1 lentelė).

Aukštesnįjį išsilavinimą įgiję pedagogai vyrauja ikimokyklinėse ugdymo įstaigose (kas antras). Profesinėse mokyklose jų dirba šiek tiek daugiau nei ketvirtadalis (1 priedo 2 lentelė).

Tik vidurinį išsilavinimą įgijusių pedagogų dalis bendrojo lavinimo mokyklose nedidelė ir nuolat mažėja. Tai rodo, kad norinčių dirbti pedagoginį darbą asmenų, įgijusių aukštesnįjį išsilavinimą, kol kas netrūksta (3 lentelė).

3 lentelė. Dieninių bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų išsilavinimas (%)

Mokslo metai	Aukštasis	Aukštesnysis pedagoginis	Aukštesnysis nepedagoginis ir vidurinis
1990–1991	85,4	7,1	7,5
1995–1996	85,3	9,5	5,2
1998–1999	85,5	9,5	5,0
1999–2000	86,0	9,6	4,4
2000–2001	86,9	9,2	3,9
2001–2002	87,5	8,4	4,0

Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos metraštis 2001; ITC.

Skiriasi vidutinis miesto ir kaimo pedagogų išsilavinimo lygis. Aukštąjį išsilavinimą yra įgiję 90,4 % miesto dieninių bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų ir tik 77,6 % kaimo. Kaime dirba du kartus daugiau šio tipo mokyklų pedagogų, įgijusių aukštesnįjį išsilavinimą (16,8 %), negu mieste (8,2 %) [95].

4.2. Pedagogų dalykinio pasirengimo lygis

Vertinant pedagogų išsilavinimą skiriami du aspektai – pedagoginis išsilavinimas ir dėstomą discipliną atitinkantis dalykinis išsilavinimas.

Dalyko specialistų trūkumas bendrojo ugdymo sistemoje gali būti nulemtas įvairių priežasčių: menko dalyko prestižo, nelanksčios aukštojo mokslo sistemos, darbo santykius reglamentuojančių įstatymų specifikos, tam tikros specialybės asmenų paklausos geriau mokamo darbo rinkos srityse, darbo sudėtingumo ir už jį gaunamo atlyginimo neatitikimo.

1995 – 2001 m. bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų, įgijusių pedagoginį išsilavinimą, dalis beveik nekito (apie 92 %), miesto nedaug tesiskyrė nuo kaimo (4 lentelė).

4 lentelė. Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų pedagoginis išsilavinimas

	Skaičius			Dalis procentais		
	1995–1996	1999–2000	2000–2001	1995–1996	1999–2000	2000–2001
Iš viso mokytojų	47114	49308	49007			
Turi pedagoginį išsilavinimą	43050	45455	45358	91,4	92,2	92,5
aukštąjį	40177	40731	40890	83,4	82,6	83,4
aukštesnįjį	4479	4714	4468	9,1	9,6	9,1

Duomenų šaltinis: *Svietimas*, 2001.

2000 – 2001 m. miesto ir kaimo pedagogų išsilavinimo lygis skyrėsi: mieste aukštąjį pedagoginį išsilavinimą buvo įgiję apie 87 % bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų, kaime – apie 77 %. Pastaraisiais metais kaime mažėja dalis mokytojų, įgijusių aukštesnįjį pedagoginį išsilavinimą, atitinkamai didėja dalis pedagogų, turinčių aukštąjį pedagoginį išsilavinimą.

Pedagogų – dalyko specialistų dalis mažėjo iki 1998 m. Nuo 1999 m. visų dalykų specialistų skaičius Lietuvos mokyklose nuolat augo (1 priedo 3 lentelė).

Iki 2001 m. nuolat mažėjo mokyklose dirbančių užsienio kalbų specialistų skaičius. 2001 m. jų skaičius išaugo. Tai netiesiogiai rodo, kad kitose veiklos srityse užsienio kalbos specialistų poreikis mažėja.

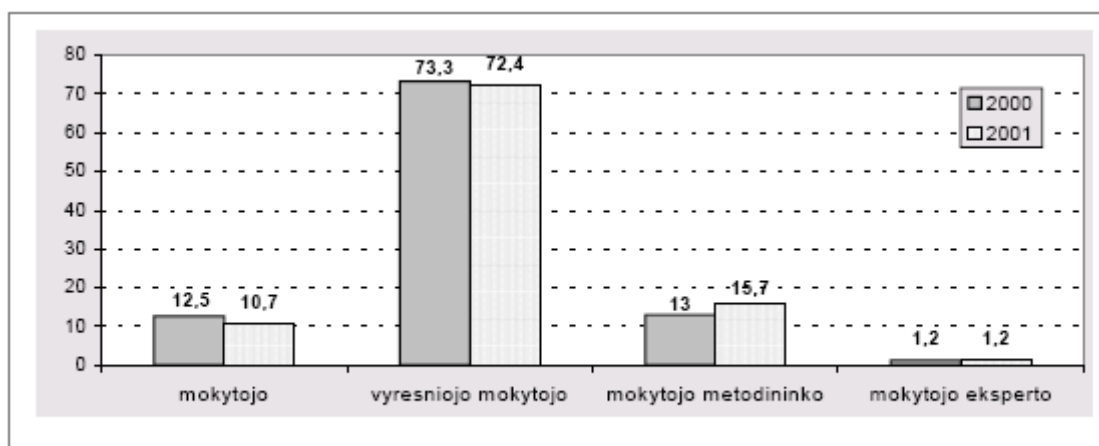
Mažiausiai išaugo rusų kalbos (3,3 %), ikimokyklinio ugdymo pedagogų (3,2 %), politologijos (4,1 %) specialistų skaičius. Labiausiai išaugo lotynų kalbos (35,5 %), dailės (31 %), darbų (22,8 %), informatikos (24,1 %) specialistų skaičius.

Regioniniai specialistų stygiaus skirtumai gali būti susiję su bendru pedagogų stygiumi, juos rengiančių aukštųjų mokyklų netolygiu pasiskirstymu, antros specialybės įgijimo neskatinančia savivaldybių švietimo politika. PDB duomenimis, 1999 m. didžiausia pedagogų – dalyko specialistų dalis buvo Neringos mieste bei Molėtų ir Kupiškio rajonuose, mažiausia – Klaipėdos ir Druskininkų miestuose bei Švenčionių, Skuodo ir Utenos rajonuose [100] (1 priedo 1 pav.).

4.3. Pedagogų kvalifikacinės kategorijos

Kvalifikacinių kategorijų sistema diferencijuoja pedagogų atlyginimus. Tai skatina siekti profesinės karjeros. Tokia sistema yra vienas veiksmingiausių būdų didinti ilgalaikio darbo švietime ir kvalifikacijos tobulinimo motyvą. Kiek ši sistema patenkina su ja siejamus lūkesčius, lemia kvalifikacinių kategorijų teikimo tvarka.

Lietuvoje kvalifikacinių kategorijų sistema yra 4 pakopų: mokytojas, vyresnysis mokytojas, mokytojas metodininkas, mokytojas ekspertas. Visi pedagogai turi vienodas galimybes įgyti kvalifikacines kategorijas, tačiau pastebimi aukštesnės kategorijos pedagogų skaičiaus skirtumai apskrityse priklauso nuo savivaldybių finansinių galimybių mokėti atlyginimus, atitinkančius aukštesnę kvalifikacinę kategoriją, pedagogų iniciatyvumo, kvalifikacijos tobulinimo sąlygų, švietimo įstaigų administracijos požiūrio (2 pav.).

Duomenų šaltiniai: Lietuvos švietimas 2000; Pedagogų profesinės raidos centras.

2 pav. Pedagogų pasiskirstymas (%) pagal įgytas kvalifikacines kategorijas

1993 m. pradėta pedagogų atestacija, kurios metu pedagogams gali būti suteikiama mokytojo, vyresniojo mokytojo, mokytojo metodininko arba mokytojo eksperto kvalifikacinės kategorijos. 2001 m. duomenimis, iš viso atestuota 73,6 % bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų. Pagal švietimo lygmenis daugiausia atestuotų pradinio mokymo pedagogų (86,7 %), mažiausia – pagrindinio ir vidurinio mokymo (68,7 %) (5 lentelė).

5 lentelė. 2001 m. kvalifikacines kategorijas įgijusių pedagogų skaičius pagal švietimo lygmenis

Lygmuo	Iš viso pedagogo	Specialistų	Mokytojų	Vyresniųjų mokytojų	Mokytojų metodininkų	Mokytojų ekspertų	Atestuotų pedagogų dalis
Ikimokyklinis ugdymas	11 118	8610	1003	7292	406	17	78,4%
Pradinis mokymas	11 817	9891	979	8183	1060	13	86,7%
Pagrindinis ir vidurinis mokymas (dalykų mokytojai)	44 726	35 224	3281	20 819	6170	488	68,7%

Duomenų šaltinis: Pedagogų profesinės raidos centras.

Pagal atestacijos tempus pirmauja Tauragės, Kauno, Panevėžio apskritys. Mažiausiai atestuotų pedagogų Vilniaus apskrityje. Lyginant savivaldybes didžiausia atestuotų pedagogų dalis Tauragės r. (89,6 %), Šilalės r. (86,8 %), Alytaus m. (86,8 %), mažiausia – Vilniaus mieste (53,8 %) (1 priedo 2 pav.).

Didėjant aukštesnėmis kvalifikacinėmis kategorijomis atestuotų pedagogų skaičiui ima vyrauti vyresniojo mokytojo kategoriją įgiję pedagogai (56,9 %), o mokytojo kvalifikaciją turinčių pedagogų mažėja (8,4 %) (1 priedo 4 lentelė).

Tyrimų duomenimis, didesnė dalis pedagogų pritaria atestacijai, kaip vienam iš kvalifikacijos tobulinimo motyvų, trečdalis pedagogų (29,6 %) mano, kad kvalifikacinė kategorija neturi įtakos darbo kokybei, o 14,6 % pedagogų pritaria, kad atestacija nereikalinga.

Dėl akivaizdaus atestacijos sistemos tobulinimo poreikio ir naujo švietimo įstaigų finansavimo modelio 2001 – 2002 m. m. peržiūrima pedagogų atestavimo tvarka. Ligi šiol pedagogų kvalifikacinės kategorijos nebuvo siejamos su užimamomis pareigomis, daugiau aukštesnių kategorijų pedagogų turinčioms įstaigoms reikėjo didesnio darbo užmokesčio fondo. Perėjus prie krepšelio metodikos, įstaigos, kurioms stinga lėšų darbo užmokesčiui, gali būti suinteresuotos įdarbinti žemesnės kvalifikacinės kategorijos pedagogus arba aukštesnės kategorijos darbuotojams mokėti mažesnę atlyginimą.

Įvairių dalykų pedagogų pasiskirstymas pagal kvalifikacines kategorijas labai skiriasi. Mažiausiai neatestuotų – rusų kalbos ir matematikos mokytojų (10 – 11 %), ypač daug šių dalykų mokytojų turi vyresniojo mokytojo kvalifikaciją (58 – 61 %).

Daugiausia neatestuotų – tikybos, informatikos, pilietinės visuomenės pagrindų, etikos, gamtos kurso, civilinės saugos ir pasirenkamųjų dalykų mokytojų (42–48 %), tai yra tų dalykų, kurie yra nauji arba kuriuos dėsto didelė nespecialistų dalis [101] (1 priedo 3 pav.).

4.4. Kvalifikacijos tobulinimo galimybės ir apimtys

Dėl permanentinėmis tampančių ugdymo turinio reformų ir kintančių visuomenės mokymosi reikmių pedagogams neužtenka įgyto išsilavinimo, o darbo stažas nustoja būti

profesinio meistriškumo pagrindiniu rodikliu. Nuolat auga kvalifikacijos tobulinimo ir išsilavinimo atnaujinimo poreikis.

Mokytojo profesiniam tobulėjimui, nukreiptam į konkrečių profesinių įgūdžių plėtojimą, reikalinga atvira ir dinamiška pedagogų mokymo sistema. Pastaraisiais metais, reaguojant į permainas švietimo sistemoje bei bendras valstybės decentralizacijos tendencijas, įvyko esminiai struktūriniai kvalifikacijos tobulinimo sistemos pokyčiai, atsirado naujų galimybių pedagogų profesinei kompetencijai plėtoti.

Demonopolizuotoje pedagogų kvalifikacijos tobulinimo rinkoje veikia įvairios institucijos: universitetiniai, savivaldybių mokytojų švietimo centrai, nevyriausybės organizacijos, siūlančios įvairaus pobūdžio ir formų kvalifikacijos tobulinimo programas.

2001 m. toliau vyko pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos decentralizacija, kūrėsi įvairių tipų (pavaldžios ministerijai, savivaldybėms, aukštosioms mokykloms) kvalifikacijos tobulinimo įstaigos, buvo stiprinama jų infrastruktūra (2001 m. ministerija šioms įstaigoms skyrė 36 kompiuterius, organizavo darbuotojų mokymus). 2001 m. pabaigoje buvo įsikūrusios 54 pedagogų kvalifikacijos tobulinimo institucijos. Aktyviai pedagogų kvalifikacijos tobulinimo srityje veikė privačios nevyriausybės organizacijos.

Regioninių švietimo centrų ištekliai (darbuotojų skaičius, patalpos, turimos lėšos), veiklos pobūdis ir mastai yra labai skirtingi, todėl 2001 m. organizuotų renginių skaičius jose svyravo nuo 4 iki 334, dalyvių skaičius – nuo 105 iki 10000.

2001 m. pedagogų kvalifikacijos tobulinimas finansuotas iš kelių šaltinių: savivaldybės išlaikė švietimo centrus, ministerija konkurso būdu skyrė lėšas nacionalinius kvalifikacijos tobulinimo prioritetus atitinkančioms programoms, dalis lėšų buvo gauta iš ES bei kitų tarptautinių institucijų, už dalį renginių mokėjo patys pedagogai. Pagal savivaldybių tarybų nutarimus vidutinė vienos dienos (6 val.) seminaro kaina pedagogui savivaldybių švietimo centruose 10 Lt. Pedagogai nemoka už ministerijos ar įvairių fondų remiamus renginius.

Per metus šalyje įvyko daugiau kaip 4900 kvalifikacinių renginių, o dalyvavusių pedagogų skaičius per 120 tūkst. (įskaitant ministerijos finansuotas programas). 2001 m. Švietimo ir mokslo ministerija regioniniams švietimo centrams konkursų būdu skyrė daugiau kaip 0,6 mln. Lt, kvalifikacinėse programose dalyvavo 25 000 pedagogų (1 priedo 4 pav.).

Didžiausia šalyje pedagogų kvalifikacijos tobulinimo įstaiga – Pedagogų profesinės raidos centras. 2001 m. jo organizuotuose 975 renginiuose dalyvavo 31 tūkst. pedagogų. Centrai išlaikyti per metus išleista 1,8 mln. Lt.

Remiantis tyrimais, dauguma pedagogų (82,9 %) kvalifikacijos tobulinimo sistemos decentralizaciją vertino teigiamai. Decentralizacija turėjo ir teigiamų, ir neigiamų pasekmių. Teigiamą yra tai, kad padidėjo kvalifikacijos tobulinimo renginių prieinamumas, išaugo jų

skaičius, decentralizuotos sistemos veikla finansiniu požiūriu yra efektyvesnė už centralizuotą, taupomas pedagogų laikas, sustiprėjo vietos pedagogų bendruomenių ir metodinių būrelių narių ryšiai, iniciatyva. Neigiamos pasekmės – asmeninių pedagogo išlaidų kvalifikacijai augimas, kvalifikacijos tobulinimo renginių sistemingumo stoka; dideli regioniniai kvalifikacijos tobulinimo galimybių ir kokybės skirtumai; susilpnėję ryšiai tarp įvairių regionų pedagogų, švietimo centrų ir aukštųjų mokyklų (1 priedo 5 pav.).

Remiantis tyrimais, apie 80 % pedagogų bei švietimo centrų darbuotojų mano, kad už pedagogų kvalifikacijos tobulinimą turėtų mokėti ne jie patys, o valstybė (1 priedo 6 pav.).

Pedagogų perkvalifikavimas tampa ypač aktualus dėl demografinių pokyčių, švietimo įstaigų tinklo pertvarkos ir kintančio ugdymo turinio. Dvi ir daugiau specialybių įgijęs pedagogas yra lankstesnis kintančioje pedagoginio darbo rinkoje.

2001 m. pedagogų perkvalifikavimą vykdė Vytauto Didžiojo universiteto, Vilniaus pedagoginio universiteto, Klaipėdos universiteto, Šiaulių universiteto, Vilniaus universiteto įsteigtos perkvalifikavimo institucijos.

2001 m. valstybės skiriamas tikslinis perkvalifikavimo studijų finansavimas toliau mažėjo, o studijų kaina bei asmeninės pedagogų išlaidos mokslui augo.

2001 m. valstybė skyrė 612 tūkst. Lt 1 tūkstančio (52 grupių) dirbančių pedagogų tęstinėms perkvalifikavimo studijoms iš dalies finansuoti.

Daugiausia lėšų skirta užsienio kalbų, socialinės pedagogikos ir psichologijos perkvalifikavimo studijoms remti.

2001 m. buvo pradėtas lankstesnis studijų finansavimo modelis. Atsižvelgiant į savivaldybių švietimo padalinių rekomendacijas tiksliniam pedagogų, turėjusių dėl švietimo įstaigų tinklo pertvarkos keisti specialybę, perkvalifikavimo finansavimui skirta 10 % lėšų.

Tyrimai rodo, jog kai kurių aukštųjų mokyklų siūlomų perkvalifikavimo studijų pobūdis ir kaina nelabai atitinka persikvalifikuojančiųjų poreikius bei galimybes. Kai kurių perkvalifikavimo studijų turinį reikėtų atnaujinti, trumpinti studijų trukmę [102].

5. NUOMONĖS APIE ŠVENČIONIŲ RAJONO PABRADĖS MIESTO ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ DARBUOTOJŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO PROBLEMOS TYRIMAS

Pedagogų veikla suprantama kaip pedagoginių tikslų, lemiančių ugdymo realybę, projektavimas bei realizavimas. Kiekvienos institucijos, netgi kiekvieno pedagogo veiklos ugdymo realybė yra unikali jau vien todėl, kad susitinka ugdymo veikėjai, kurie yra individualūs, tad ir ugdymo tikslai formuluojami įvertinant situacijos unikalumą, pedagoginės veiklos, kuriai turi įtakos pedagogų kompetencijos, kontekstualumas ir t.t., ypatumus ir pan. Tad pedagoginę veiklą tirti yra sudėtinga, nes ji yra integralus, holistinis reiškinys. Jos tyrimui sąlygiškai dera išskirti atitinkamus veiklos komponentus.

Kiekvienas mokytojas turėtų rasti savo vietą ugdymo procese ir pačioje mokykloje. Tam reikia kritiškai įvertinti mokymo įstaigoje ir kvalifikacijos kėlimo renginiuose įgytas žinias bei įgūdžius, gebėjimą taikyti jas šiuolaikinėje mokykloje, atsižvelgiant į metodinės kompetencijos, saviugdos reikalavimus. Mokytojai turėtų susikurti individualų kryptingo tobulinimosi planą, kad sąmoningai planuotų, kaip ir kur įgyti trūkstamų žinių bei įgūdžių [44].

Tyrimo charakteristika

Atliekant tyrimą, taikyta anketinė apklausa. Siekiant išanalizuoti pedagogų kvalifikacijos tobulinimosi problemas, buvo sudaryta anoniminė anketa iš 21 klausimo, iš kurių tik keli – atviro tipo. Anketa sudaro klausimų grupės, skirtos nustatyti argumentus, skatinančius pedagogus kelti profesinę kvalifikaciją, taip pat veiksniai, trukdančius pedagogų profesiniam tobulėjimui.

Apklausoje dalyvavo atsitiktinės atrankos būdu pasirinktų 117 pedagogų, iš jų 54 iš Švenčionių rajono Pabradės „Ryto“ vidurinės mokyklos ir 63 iš Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos. Imties dydis atitinka standartizuoto normaliojo skirstinio 95 proc. pasiklivimo lygmenį. Hipotezės buvo tikrinamos pagal Pirsono χ^2 kriterijų, koreliacinis koeficientas skaičiuojamas pagal Spirmeno ranginį kriterijų [68].

Tirto mokytojų kontingento pasiskirstymai pagal pagrindinius socialinius - demografinius požymius pavaizduoti lentelėje.

6 lentelė. Mokytojų kontingento pasiskirstymai pagal socialinius - demografinius požymius

Požymiai		%
Amžius	19-24 metai	4.2
	25-29 metai	22.2
	30-39 metai	35.8
	Daugiau kaip 40 metų	37.6
	Iš viso	100

6 lentelės tęsinys

Kvalifikacinė kategorija	Mokytojo	29.0
	Vyresniojo mokytojo	63.2
	Mokytojo metodininko	7.6
	Mokytojo eksperto	
	Iš viso	100
Pedagoginio darbo stažas	Iki metų	1.7
	Nuo 1 iki 3 metų	5.1
	Nuo 3 iki 5 metų	8.5
	Nuo 5 iki 10 metų	23.0
	Daugiau kaip 10 metų	61.5
	Iš viso	100

Tyrimė taip pat buvo naudojama informacija, gauta analizuojant mokyklų norminius teisės aktus.

Šis tyrimas, besiremiantis kokybine analize, leidžia ne tik pažinti pasirinkto objekto problemas, bet ir giliau išanalizuoti situaciją. Pasirinkti tyrimo objektai traktuojami kaip mokyklų tipų atstovai, o jų analizė leidžia pažinti mokyklų specifinius ypatumus. Atrinktų mokyklų problemos nagrinėjamos mokytojų nuomonių sandūroje atliekant lyginamąją analizę.

Mokytojų apklausos kokybinių duomenų validumas grindžiamas kiekvienos rūšies informacijos prisotinimu. Kokybinė analizė pagrįsta indukcine logika.

5.1. Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigos, darbuotojai bei jų kvalifikacija

Tyrimui atlikti buvo pasirinktos dvi Pabradės miesto švietimo įstaigos, tai Pabradės „Ryto“ vidurinė mokykla ir Pabradės 1-oji vidurinė mokykla.

Pabradės pirmoji vidurinė mokykla buvo atidaryta 1945 m. Ji įsikūrė dviejų aukštų pastate Bažnyčios gatvėje, kuris buvo pastatytas dar prieš II pasaulinį karą. Mokykloje mokėsi 120 mokinių ir dirbo 4 mokytojai. Iš pradžių mokymas vyko rusų kalba, o nuo 1954 m. atsirado ir lenkiškų klasių. Buvo įsteigta ir vakarinė darbo jaunimo mokykla.

Kasmet mokinių skaičius vis augo. Trūko vietos mokytis. Pamokos vyko dviem pamainom, todėl 1964 m. buvo pastatytas naujas mokyklos pastatas.

1965 m. mokyklos direktoriumi tapo Vladislav Dedul. Jis vadovavo mokyklai 25 metus ir sugebėjo nukreipti pedagogų kolektyvą tinkama linkme. Mokykla buvo viena iš pirmaujančių mokyklų rajone. 1960-1980 m.m. mokykla buvo pati didžiausia rajone. Kasmet joje mokėsi apie 1000 mokinių. Mokykloje dirbo aukštos kvalifikacijos mokytojai.

Dabar Pabradės 1-ojoje vidurinėje mokykloje mokoma lenkų, rusų kalbomis. Mokykloje sėkmingai plečiama mokinių savivalda. Veikia išrinktas mokinių prezidentas ir moksleivių taryba. Mokykloje sudarytos sąlygos mokinių kūrybinėms galioms plėtoti. Tam padeda plati popamokinė veikla. Nuo 1989 metų bendradarbiauja su Lenkijos mokyklomis. Rengiami tėvų–mokytojų-mokinių advento vakarai, kalėdiniai susitikimai, Užgavėnių šventės, autoriai dainų koncertai. Atsižvelgiant į mokinių ir tėvų interesus, mokykloje veikia priešmokyklinio ugdymo grupės „Džiaugsmo mokyklėlė" ir „Šimtas šypsenų", nuo 2002 m. mokyklos bazėje organizuojami Švenčionių PUC B kategorijos vairavimo kursai.

Dabar mokykloje dirba 75 mokytojai, iš jų 10 mokytojų turi metodininko ir 36 vyresniojo mokytojo kategoriją.

Pabradės „Ryto“ vidurinė mokykla. 1954 m. prie Pabradės vidurinės mokyklos, kurioje buvo dėstoma rusų kalba, įsteigtas skyrius lietuvių dėstomąja kalba. I – IV klasėje pradėjo mokytis 12 mokinių. Vaikai mokėsi gyvenamojo namo kambaryje. 1956 m. rugsėjo 1-ąją jau susirinko 26 mokiniai. Vaikus mokė Bronė Supiejeva.

1957 m. rugsėjo 1 – ąją Pabradės rajono tarybos vykdomojo komiteto pirmininko Kazimiero Ignatavičiaus ir švietimo skyriaus vedėjo Broniaus Pociaus rūpesčiu buvo atidaryta septynmetė mokykla. V – VII klasėse mokėsi 37 mokiniai. 1958 m. rugsėjo 1-ąją buvo atidarytos dar dvi klasės – VIII ir IX. Moksleivių skaičius išaugo iki 111.

1959 m. rugsėjo 1 – ąją septynmetė mokykla reorganizuojama į vidurinę. Nuo tada ji vadinama Pabradės 2 – ąja vidurine mokykla. Tuo metu mokėsi 135 mokiniai, buvo 10 klasių.

Kasmet mokinių skaičius augo. 1995/1996 m.m. mokėsi 430, 1996/1997m. - 464, o dabar mokosi 697 mokiniai. 2003 ir 2005 m. buvo pastatyti du nauji mokyklos korpusai.

Nuo mokyklos pradžios didelis dėmesys skiriamas kraštotyrinei, turistinei, meninei, sportinei veiklai. Nuo 1992 m. veikia ateitininkų kuopa „Rasa“.

Šiuo metu mokykloje dirba 65 mokytojai, iš jų 8 mokytojai turi metodininko ir 37 vyresniojo mokytojo kategoriją. 11 mokytojų yra šios mokyklos auklėtiniai.

5.2. Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikacija bei kvalifikacijos tobulinimas 2003 – 2006 m. m.

Viena svarbiausių švietimo efektyvumo sąlygų yra pedagogų išsilavinimas. Pedagogų išsilavinimo lygis rodo dalykinę ir profesinę kompetenciją, pasirengimą analizuoti ir perprasti permanentinėmis tampančių švietimo reformų dokumentus, kintančius ugdymo tikslus.

Mokytojų įgyta pedagogo kvalifikacija ir mokomąjį/dėstomąjį dalyką atitinkanti specialybė yra vienas svarbiausių ugdymo kokybės veiksnių. Tinkamą kvalifikaciją turinčių mokytojų dalis mokykloje yra svarbus rodiklis, kuris naudojamas vertinant ugdymo kokybę, nustatant specialistų rengimo, kvalifikacijos tobulinimo, mokytojų perkvalifikavimo arba persikirstymo poreikį.

Pabradės „Ryto“ vidurinėje mokykloje 2003 metais tinkamą kvalifikaciją turėjo 87,2 % mokytojų, 2004 – 89,3 % ir 2005 metais šis skaičius išaugo iki 92,3 % ir beveik prilygsta Valstybinės švietimo strategijos 2007 ir 2012 metų siekiamiems rezultatams (7 lentelė).

7 lentelė. Tinkamą kvalifikaciją turinčių mokytojų dalis, Pabradės „Ryto“ vidurinėje mokykloje

Rodiklis	2003 metai	2004 metai	2005 metai	2007 metai	2012 metai
Tinkamą kvalifikaciją turinčių mokytojų dalis, %	87,2	89,3	92,3	90,0	95,0

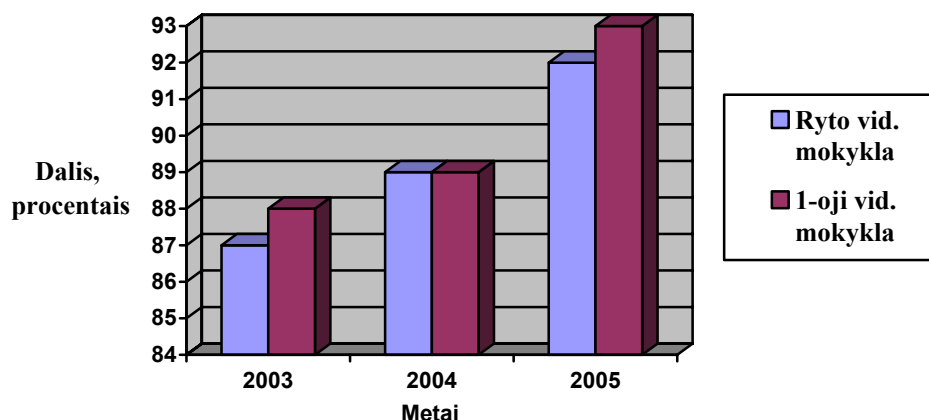
Pabradės 1-ojoje vidurinėje mokykloje per pastaruosius trejus metus pedagogų išsilavinimo lygis taip pat kilo. 2003 metais tinkamą kvalifikaciją turėjo 88,4 % švietimo įstaigoje dirbančių pedagogų, 2004 metais mokytojų, įgijusių tinkamą pedagoginį išsilavinimą, dalis beveik nekito (88,9 %), o 2005 metais specialistų skaičius išaugo iki 93,3 % (8 lentelė). Tai gali būti susiję su darbo vietų šiose mokyklose mažėjimu ir padidėjusia konkurencija dėl jų.

8 lentelė. Tinkamą kvalifikaciją turinčių mokytojų dalis, Pabradės 1-ojoje vidurinėje mokykloje

Rodiklis	2003 metai	2004 metai	2005 metai	2007 metai	2012 metai
Tinkamą kvalifikaciją turinčių mokytojų dalis, %	88,4	88,9	93,3	90,0	95,0

Palyginę „Ryto“ vidurinėje mokykloje ir 1-ojoje vidurinėje mokykloje tinkamą kvalifikaciją turinčių mokytojų skaičių per trejus metus, paaiškėjo, kad pedagogų išsilavinimo lygis nuolat auga. 2003 ir 2005 metais kiek daugiau pedagogų turėjo tinkamą kvalifikaciją Pabradės 1-ojoje vidurinėje mokykloje, 2004 metais skirtumai yra nereikšmingi. Analizuojant 2005 metų duomenis nustatyta, kad abiejų mokyklų mokytojų išsilavinimo lygis viršija 2007 metais numatytus rezultatus ir yra artimas 2012 metų Valstybinės švietimo strategijos tikėtinais padėčiai. Mokykloje dirba patyrę darbuotojai. Reikiamas mokytojų išsilavinimas leidžia tenkinti mokyklos mokinių poreikius bei mokyklos uždavinių įgyvendinimą. Galima numatyti, kad mažėjant pedagogų paklausai ir didėjant pasiūlai artimiausiais metais šis procesas tęsis (3 pav.).

**Tinkamą kvalifikaciją turinčių mokytojų dalis, Pabradės
"Ryto" ir Pabradės 1-ojoje vidurinėse mokyklose**

3 pav. Tinkamą kvalifikaciją turinčių mokytojų dalis, Pabradės "Ryto" ir Pabradės 1-ojoje vidurinėse mokyklose

Švietimo sistemos darbuotojų, t.y. pedagogų, psichologų ir bibliotekininkų, tobulinusių kvalifikaciją per metus, dalis. Rodiklis rodo, kaip mokyklose dirbantys pedagogai, psichologai, bibliotekininkai siekia tobulinti savo kvalifikaciją, domisi švietimo naujovėmis.

Pabradės „Ryto“ vidurinėje mokykloje 2003 ir 2005 metais švietimo darbuotojų, tobulinusių savo profesinę kvalifikaciją, dalis yra labai didelė. 2003 metais – 89,2 % ir 2005 metais – 90,7 % mokykloje dirbančių pedagogų dalyvavo įvairiuose kvalifikaciniuose renginiuose. 2004 metais skaičius kiek mažesnis, 84,8 %, bet yra žymiai didesnis, negu numato Valstybinė švietimo strategija 2007 ir 2012 metais (9 lentelė).

9 lentelė. Pedagogų, psichologų ir bibliotekininkų, tobulinusių kvalifikaciją per metus dalis, Pabradės „Ryto“ vidurinėje mokykloje

Rodiklis	2003 metai	2004 metai	2005 metai	2007 metai	2012 metai
Pedagogų, psichologų ir bibliotekininkų, tobulinusių kvalifikaciją per metus, dalis, procentais	89,2	84,8	90,7	80,0	80,0

Pabradės 1-ojoje vidurinėje mokykloje pedagogų kvalifikacijos tobulinimo motyvacija yra pakankamai aukšta. Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų (10 lentelė), 2003 metais renginiuose dalyvavo 96 % mokyklos darbuotojų, 2004 metais - 77,3 % ir 2005 metais - visi, t.y. 100 % pedagogų, bibliotekininkų, psichologų tobulino savo profesinę kvalifikaciją. Palyginus su Valstybinės švietimo strategijos 2007 - 2012 metų numatytais rezultatais, šie skaičiai yra žymiai didesni.

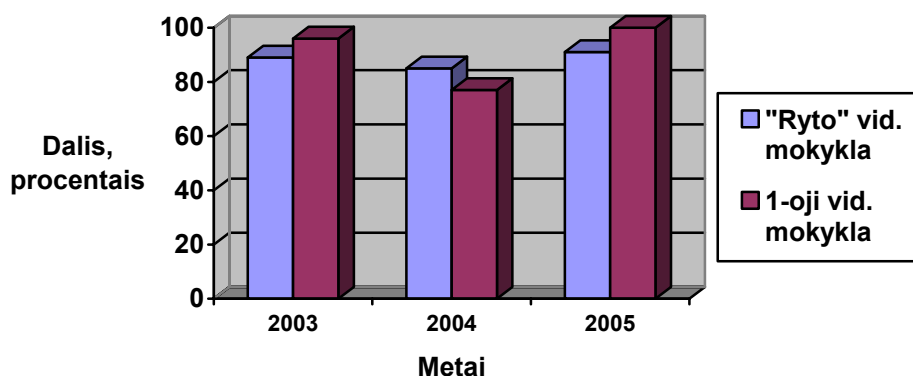
10 lentelė. Pedagogų, psichologų ir bibliotekininkų, tobulinusių kvalifikaciją per metus dalis, Pabradės 1-ojoje vidurinėje mokykloje

Rodiklis	2003 metai	2004 metai	2005 metai	2007 metai	2012 metai
Pedagogų, psichologų ir bibliotekininkų, tobulinusių kvalifikaciją per metus, dalis, procentais	96,0	77,3	100,0	80,0	80,0

Iš tyrimo duomenų galima matyti, kad abiejų tirtų mokyklų darbuotojams kvalifikacijos tobulinimas yra labai svarbus procesas ir statistikai reikšmingo duomenų skirtumo neaptikta. Kiek daugiau Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos pedagogų, psichologų ir bibliotekininkų kėlė kvalifikaciją 2003 ir 2005 metais, 2004 metų „Ryto“ mokyklos darbuotojai pirmauja pagal minėtą rodiklį (4 pav.).

Švietimo įstaigų pedagogai siekia žinių, įgūdžių tobulinimo, pakankami ryškūs kvalifikacijos tobulinimo motyvai. Pastebėtina tendencija – pedagogų aktyvumas didėja.

Pedagogų, psichologų ir bibliotekininkų, tobulinusių kvalifikaciją dalis, Pabradės "Ryto" ir 1-ojoje vidurinėse mokyklose

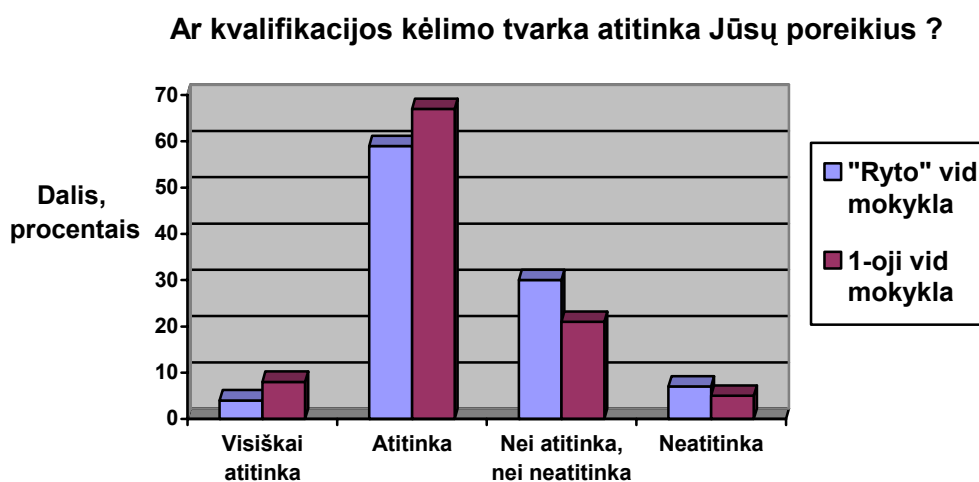
4 pav. Pedagogų, psichologų ir bibliotekininkų, tobulinusių kvalifikaciją dalis, Pabradės "Ryto" ir 1-ojoje vidurinėse mokyklose

5.3. Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų esamos kvalifikacijos kėlimo sistemos vertinimas

Pastaraisiais metais vis labiau decentralizuojantis ir liberalėjant mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemai, į mokytojų kvalifikacijos tobulinimą įsitraukia naujos institucijos, kurios siūlo įvairias mokymo programas. LR Švietimo ir mokslo ministerijos vykdomas institucijų ir programų licenzijavimas neatsako į klausimą, kaip mokytojus tenkina tokia kvalifikacijos tobulinimo paslaugų įvairovė, jų turinys ir kokybė.

Norint išsiaiškinti kaip pedagogai vertina kvalifikacijos tobulinimo sistemą, jiems buvo pateiktas klausimas: „Ar kvalifikacijos kėlimo tvarka atitinka Jūsų poreikius ?“. Kaip matome iš pateiktų duomenų (2 priedo 1 lentelė), tik keli procentai respondentų teigia, kad kvalifikacijos kėlimo tvarka neatitinka jų poreikių. Didžioji dauguma yra patenkinti esama kvalifikacijos tobulinimo sistema ir mano, kad ji yra tinkamai sutvarkyta. 30 % Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 21 % 1-osios vidurinės mokyklos apklaustųjų abejoja kvalifikacijos kėlimo tvarka ir teigia, kad ji nei atitinka, nei neatitinka jų poreikius.

Lyginant Pabradės „Ryto“ ir 1-osios vidurinės mokyklų pedagogų nurodytus atsakymus, paaiškėjo, kad kiek daugiau patenkinti esama kvalifikacijos kėlimo sistema yra „Ryto“ vidurinės mokyklos darbuotojai (5 pav.).

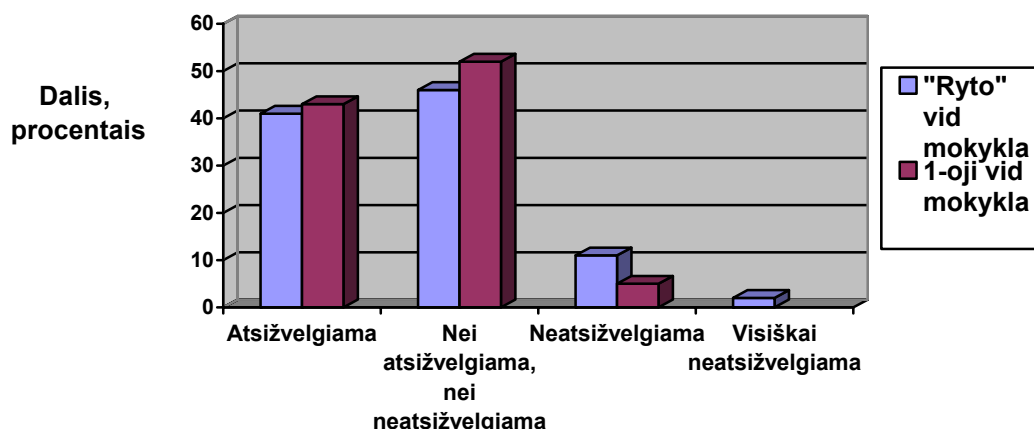

5 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Ar kvalifikacijos kėlimo tvarka atitinka Jūsų poreikius ?“

Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos tikslas - visiems Lietuvos mokytojams teikti kokybiškas kvalifikacijos tobulinimo paslaugas. Siekiant įvertinti kvalifikacijos kėlimo renginių aktualumą, pedagogams buvo pateiktas klausimas: „Ar organizuojant kvalifikacijos kėlimo renginius yra atsižvelgiama į Jūsų poreikius ?“. Buvo nustatyta, kad 46 % „Ryto“ vidurinės ir 52 % 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų mano, kad nei atsižvelgiama, nei neatsižvelgiama. Didelė dalis respondentų teigia, kad renginiai yra organizuojami pagal jų pageidavimus ir tenkina savo turiniu ir kokybe (2 priedo 2 lentelė).

Remiantis apžvelgta tyrimo medžiaga, negalima teigti, kad kvalifikacijos kėlimo renginiai visiškai neaktualūs pedagogams. 41 % „Ryto“ vidurinės ir 43 % 1-osios vidurinės mokyklos darbuotojų teigia, kad kursai organizuojami pagal jų poreikius. Kiek daugiau „Ryto“ vidurinės mokyklos pedagogų (11 %) yra nepatenkinti ir visiškai nepatenkinti (2 %) užsiėmimų turiniu. Jie mano, kad organizuojami užsiėmimai yra neaktualūs ir neliečia problemiškesnių švietimo sistemos temų (6 pav.).

**Ar organizuojant kvalifikacijos kėlimo renginius yra
atsižvelgiama į Jūsų poreikius ?**

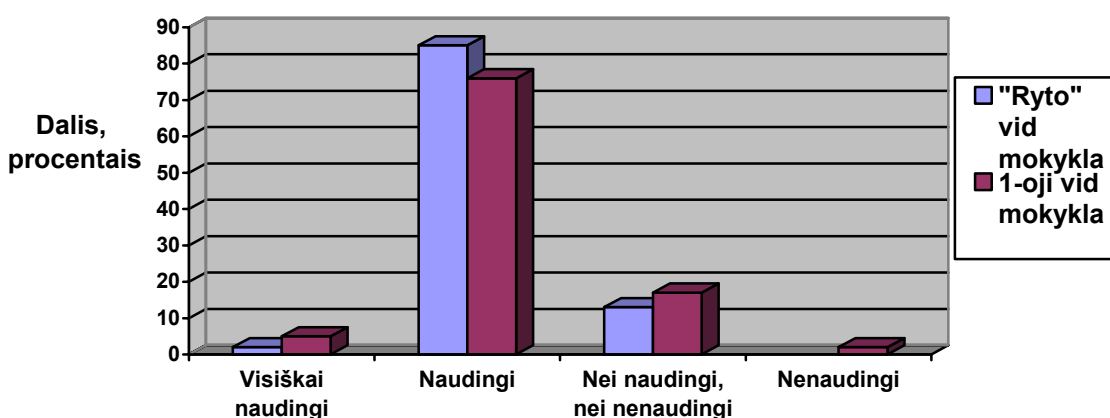

6 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Ar organizuojant kvalifikacijos kėlimo renginius yra atsižvelgiama į Jūsų poreikius?“

Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad kvalifikacijos kėlimo renginiuose įgyjamos žinios yra naudingos ugdymo procesui. Tiek iš „Ryto“ vidurinės, tiek iš 1-osios mokyklos darbuotojų atsakymų matyti, kad egzistuoja įgyjamų žinių praktiškumas (2 priedo 3 lentelė).

Palyginus abiejų tirtų mokyklų duomenis, rezultatai pasiskirstė taip: akivaizdu, kad dauguma mokytojų, t. y. 85 % „Ryto“ vidurinės ir 76 % 1-osios vidurinės mokyklos pedagogų, yra patenkinti renginiuose įgyjamomis žiniomis ir sugeba jas pritaikyti ugdymo procese. Kiek daugiau 1-osios vidurinės pedagogų (17 %) mano, kad jie nei naudingi, nei nenaudingi ir 2 % - nenaudingi. Tarp „Ryto“ vidurinės mokyklos respondentų neigimų įvertinimų nebuvo (7 pav.).

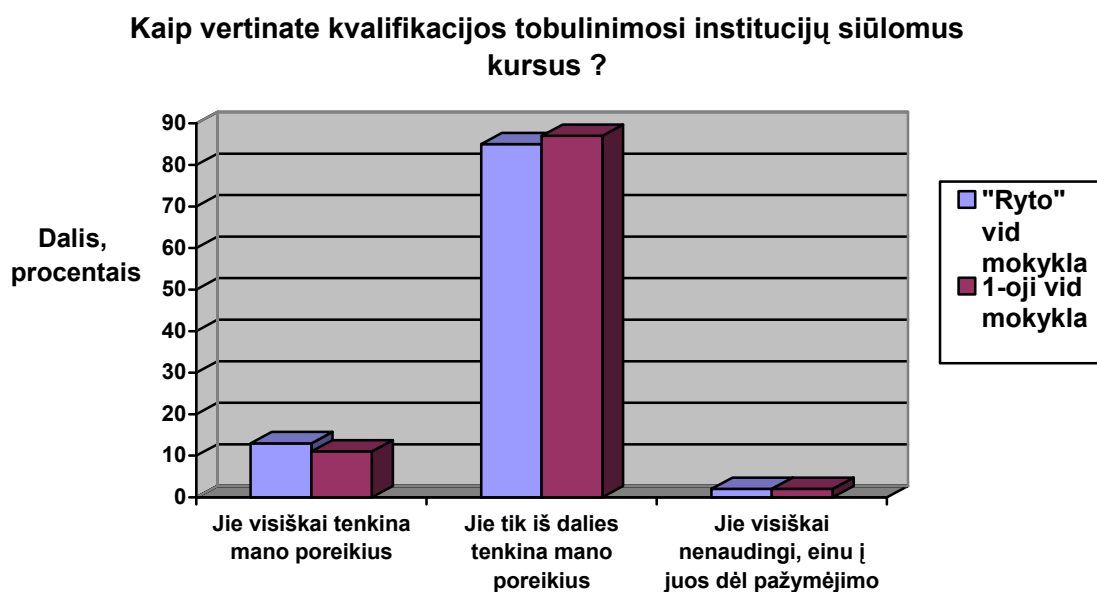
**Ar kvalifikacijos kėlimo renginiuose įgyjamos žinios ir
gebėjimai yra naudingi ugdymo procesui ?**

7 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Ar kvalifikacijos kėlimo renginiuose įgyjamos žinios ir gebėjimai yra naudingi ugdymo procesui?“

Kvalifikacijos tobulinimo galimybių ir institucijų prioritetai, jų prestižas gali priklausyti nuo siūlomų kursų. Didžioji dauguma mokytojų yra iš dalies patenkinti institucijų siūlomais kursais. Tarp respondentų yra ir tokių (2 %), kurie skeptiškai žiūri į organizuojamus renginius ir teigia, kad eina į juos tik dėl pažymėjimo. Tačiau 13 % „Ryto“ vidurinės ir 11 % 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų mano, kad jie visiškai tenkina jų poreikius ir yra naudingi ugdymo procesui (2 priedo 4 lentelė).

Analizuojant abiejų mokyklų tyrimo duomenis, didelių skirtumų nepastebėta. Nors didžioji dauguma mokytojų, nurodė, kad kvalifikacijos institucijų siūlomi kursai iš dalies tenkina jų poreikius, tačiau einančių į kursus tik dėl formalumų beveik nėra (8 pav.).

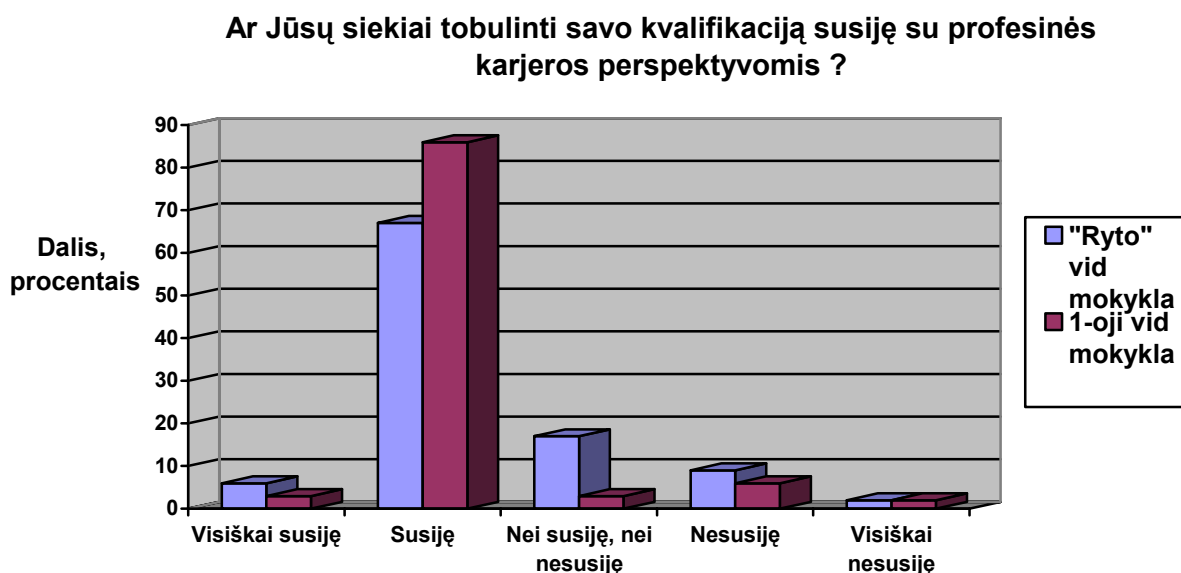

8 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Kaip vertinate kvalifikacijos tobulinimosi institucijų siūlomus kursus?“

Teigiamas pedagogų požiūris į darbą, brandi jų profesinio darbo motyvacija labai svarbi ugdymo kokybei, todėl švietimo įstaigų pedagogų darbo motyvų ir funkcijų sąsajų tyrimas yra šiuolaikiškas ir aktualus. Pedagogų tobulinimas yra glaudžiai susijęs su pasirengimu atestacijai bei aukštesnės kvalifikacinės kategorijos įsigijimu. Kvalifikacinių kategorijų sistema diferencijuoja pedagogų atlyginimus. Tai skatina siekti profesinės karjeros. Tokia sistema yra vienas veiksmingiausių būdų didinti kvalifikacijos tobulinimo motyvaciją.

Tyrimo metu surinkti duomenys tam tikrais aspektais padėjo apibendrinti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo motyvus. Rezultatų analizė parodė, kad svarbiausias veiksnys, skatinantis mokytojus kelti kvalifikaciją, yra profesinės karjeros perspektyvos. Tik nedidelė dalis apklaustųjų mano, kad šis motyvas ne pats aktualiausias (2 priedo 5 lentelė), tai liudija, kad svarbiausi pedagogams yra ne fiziologiniai ir saugumo, o pagarbos ir įvertinimo, socialiniai ir saviraiškos poreikiai, į kuriuos ir reikėtų atsižvelgti darbant.

Palyginus dviejų mokyklų duomenis, paaiškėjo, kad absoliučią daugumą pedagogų kelti kvalifikaciją dažniausiai skatina karjeros perspektyvos: didesnis atlyginimas, konkurencija dėl darbo vietos, aukštesnės pareigos. Taip mano 67 % „Ryto“ vidurinės ir 86 % 1-osios vidurinės mokyklos darbuotojų. Dalis respondentų turi kitokius tobulinimosi motyvus. Tai gali būti žinių bei įgūdžių poreikis, siekis būti labiau kompetentingam savo srityje (9 pav.).

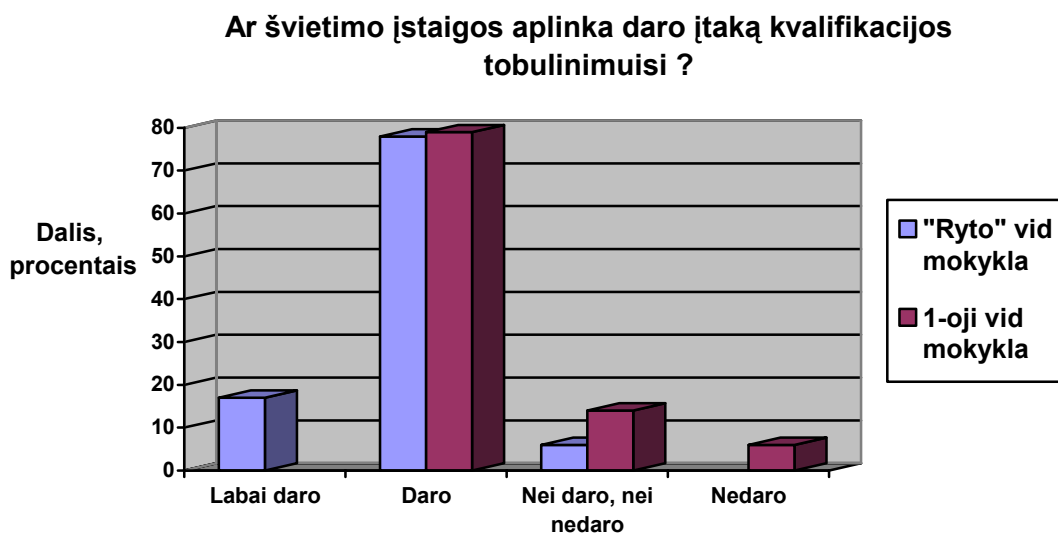
9 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Ar Jūsų siekiai tobulinti savo kvalifikaciją susiję su profesinės karjeros perspektyvomis?“

5.4. Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų požiūris į kvalifikacijos tobulinimosi galimybes

Mokyklos gyvenimui ypatingą reikšmę turi kompetentinga, racionali, demokratiniais principais grindžiama vadyba, kurioje dalyvauja visi bendruomenės nariai. Mokyklos vadovai turi būti pasiryžę ir gebėti nuolat plėtoti mokyklos savivaldą, taip pasiskirstydami užduotis ir pareigas, kad visi mokyklos bendruomenės nariai pagal savo kompetenciją galėtų dalyvauti tvarkant mokyklos veiklą. Lietuvos mokyklų, diegiančių demokratinis ugdymo principus, vadovams tenka asmeninė atsakomybė už demokratinio mikroklimato kūrimą, demokratiškų mokyklos bendruomenės santykių plėtotę.

Į klausimą „Ar švietimo įstaigos aplinka daro įtaką kvalifikacijos tobulinimuisi?“, dauguma pedagogų, t.y. net 78 % „Ryto“ vidurinės ir 79 % 1-osios vidurinės mokyklos respondentų, atsakė teigiamai. Nedidelė dalis apklaustųjų nurodo, kad nei daro, nei nedaro ir 6 % 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų atsakė neigiamai. Tai reiškia, kad švietimo įstaigos mikroklimatas nėra susijęs su kvalifikacijos tobulinimosi motyvais (2 priedo 6 lentelė).

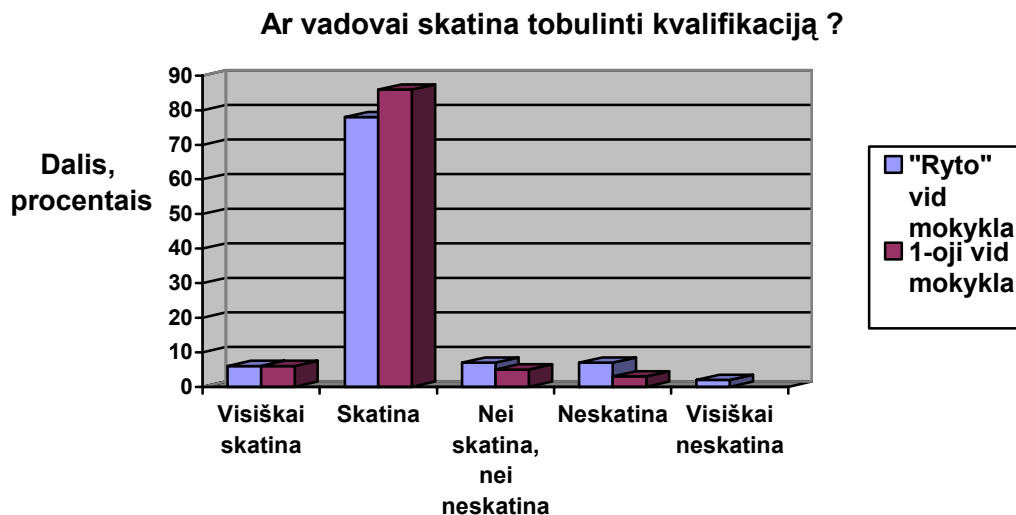
Palyginus skirtingų mokyklų mokytojų atsakymus, pastebima, jog nuomonės kiek išsiskiria. Pabradės „Ryto“ vidurinės mokyklos pedagogams švietimo įstaigos aplinka daro didesnę poveikį kvalifikacijos tobulinimuisi. 17 % apklaustųjų nurodė variantą, kad labai daro, o tarp 1-osios vidurinės mokyklos respondentų tokių atsakymų nėra. 6 % šios mokyklos pedagogų nurodo, kad nedaro. Nors minėtų skirtumų tarp dviejų mokyklų mokytojų nuomonės tendencija išlieka, daugumos apklausoje dalyvavusių pedagogų atsakymai sutampa (10 pav.).

10 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Ar švietimo įstaigos aplinka daro įtaką kvalifikacijos tobulinimuisi?“

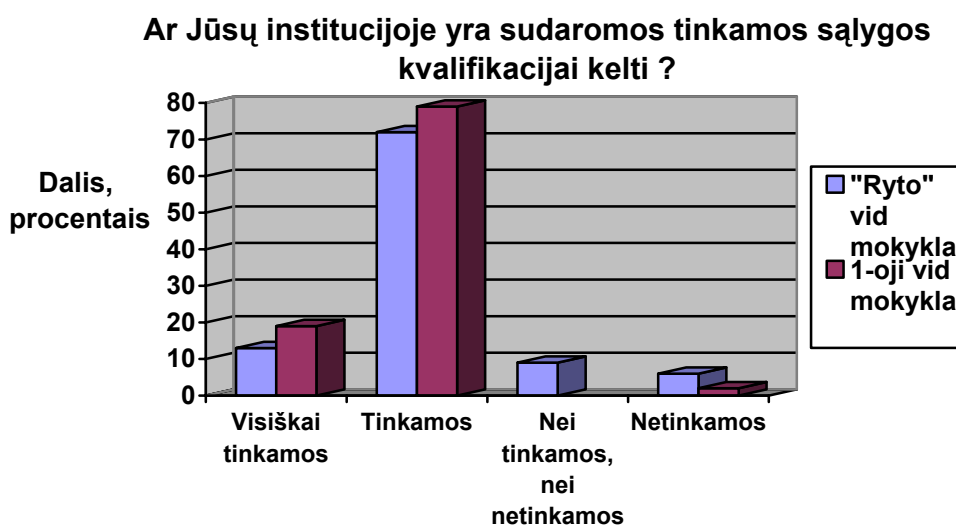
Draugiška sumanių vadovų parama, darbas mokyklos bendruomenėje ugdo kiekvieną pedagogą. Mokyklų pedagogų nuomonių tyrimas atskleidė, jog egzistuoja stiprus tiesioginis ryšys tarp vadovų ir darbuotojų kvalifikacijos tobulinimosi kontekste. Dauguma apklaustųjų, t.y. 78 % „Ryto“ vidurinės ir 86 % 1-osios vidurinės mokyklos nurodo teigiamą vadovo požiūrį į mokytojų mokymosi procesą ir mano, kad jie skatina kelti kvalifikaciją. Nedidelė dalis apklaustųjų, (apie 15 %) mano, kad administracija nei skatina, nei neskatina arba neskatina profesinio tobulėjimo. Iš to galima teigti, kad mokyklų vadovai turėtų daugiau dėmesio skirti vienam iš savo vaidmenų, t.y. skatinti mokytojus tobulėti bei būti pastebėtiems ir įvertintiems (2 priedo 7 lentelė).

Išanalizavus mokytojams pateiktų anketų atsakymus, didelių skirtumų tarp Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų atsakymų nepastebėta. Galima daryti išvadą, kad mokyklos vadovai beveik visada skatina mokytojų tobulinimąsi, organizuoja ir vykdo mokymą ir vertinimą (11 pav.).

11 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Ar vadovai skatina tobulinti kvalifikaciją?“

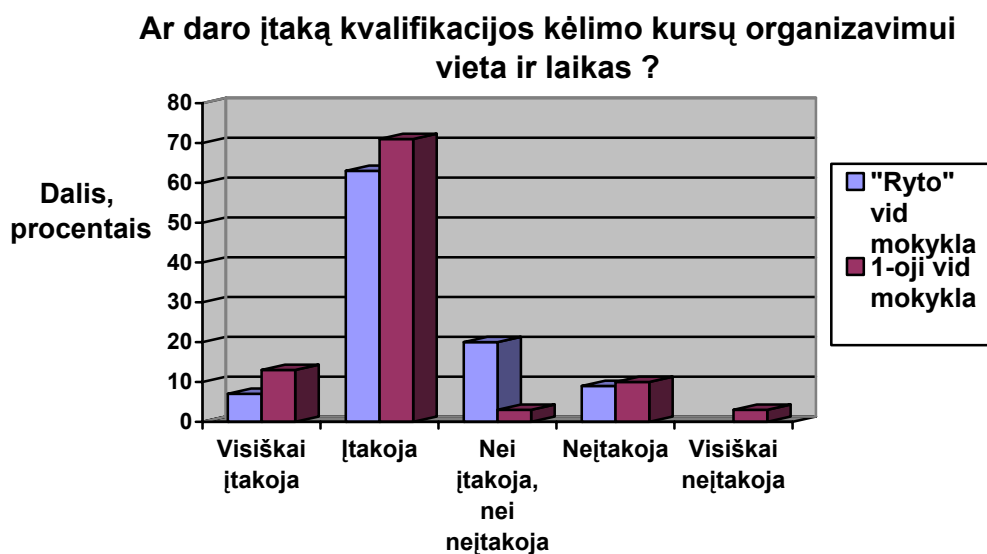
Šiandien sutinkama, kad mokykla turi tapti besimokančia organizacija. Siekiant įvertinti mokyklų sudaromas sąlygas kvalifikacijos tobulinimuisi, pedagogams buvo pateiktas klausimas: „Ar Jūsų institucijoje yra sudaromos tinkamos sąlygos kvalifikacijai kelti ?“. 13 % „Ryto“ vidurinės ir 19 % 1-osios vidurinės mokyklos respondentų teigia, kad sąlygos yra visiškai tinkamos. 72 % „Ryto“ vidurinės ir 79 % 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų yra patenkinti esama padėtimi ir mano, kad pedagogai įgyja galimybę dažnai dalyvauti kvalifikaciniuose renginiuose. Tik keli procentai apklaustųjų neigiamai atsiliepė apie institucijas, nurodydami sąlygų kvalifikacijos tobulinimuisi netinkamumą (2 priedo 8 lentelė). Mokyklos vadovybė skatina mokytojus kelti savo kvalifikaciją bei sudaro tinkamas sąlygas (12 pav.).

12 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Ar Jūsų institucijoje yra sudaromos tinkamos sąlygos kvalifikacijai kelti?“

Kvalifikacijos tobulinimo renginiai gali vykti pamokų, po pamokų metu, mokinių atostogų metu arba savaitgaliais. Mokytojų atsakymai į klausimus apie tai, ar daro įtaką dalyvavimui kvalifikacijos kėlimo renginiuose vieta ir laikas, pavaizduoti lentelėje (2 priedo 9 lentelė). Kaip matyti iš pateiktų duomenų, daugiau nei pusė respondentų nurodė, kad laikas ir vieta įtakoja arba visiškai įtakoja tobulinimosi galimybes. Šie duomenys sudarytų prielaidas manyti, kad mokytojams trūksta laiko mokymo programai išdėstyti, dėl to jie nenori tobulinti savo kvalifikacijos pamokų metu. Manytina, kad kursų organizavimo vietos atžvilgiu pedagogams svarbus faktorius yra laiko stoka bei papildomos finansinės išlaidos.

Palyginus dviejų mokyklų duomenis paaiškėjo, kad ir „Ryto“ vidurinės (63 %), ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojams (71 %) yra svarbu, koku laiku ir kur organizuojami kvalifikacijos kėlimo renginiai. 20 % Pabradės „Ryto“ respondentų teigia, kad nei įtakoja, nei neįtakoja, tuo tarpu 1-ojoje vidurinėje mokykloje taip manančių yra tik 3 %. Nedidelė dalis abiejų mokyklų mokytojų (po 9 %) mano, kad šie faktoriai neįtakoja ir 3 % 1-osios vidurinės mokyklos pedagogų teigia, kad visiškai neįtakoja. Tai reiškia, kad renginių organizavimo laikas ir vieta mažiausiai turi įtakos jiems tobulintis (13 pav.).

13 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Ar didelę įtaką kvalifikacijos kėlimo kursų organizavimui turi vieta ir laikas?“

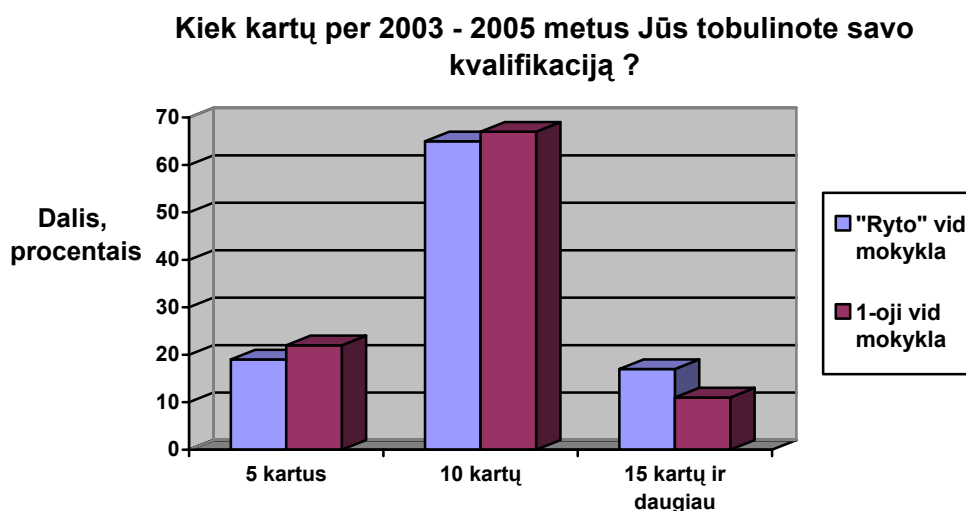
Kvalifikacijos tobulinimo galimybės švietimo reformų sąlygomis nuolat keičiasi, nes pedagogų mokymo sistema tampa vis labiau atvira ir dinamiška, didėja pasirinkimų spektras. Struktūriniai pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos pokyčiai sudarė galimybes mokytojams kelti kvalifikaciją arti savo gyvenamosios vietos, sutaupant kelionių ir pragyvenimo kitur kaštus ir laiką, padidėjo kvalifikacijos tobulinimo įvairovė, jis labiau atspindi regionų mokytojų poreikius.

5.5. Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo intensyvumas ir apmokėjimas

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kiek kvalifikacijos tobulinimo renginiuose dalyvauja mokytojų iš Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos. Respondentai buvo prašomi nurodyti, kiek sykių 2003-2005 metais jie tobulino kvalifikaciją ir kaip buvo finansuojamas jų dalyvavimas kvalifikacijos tobulinimo renginiuose.

Renginiai gali trukti ir vienos dienos dalį, ir kelias dienas, tad, klausiant apie renginius, būtų sunku įvertinti mokytojų kvalifikacijos tobulinimo intensyvumą. 65 % „Ryto“ vidurinės ir 67 % 1-osios vidurinės atsakiusių į šį klausimą mokytojų teigė, kad per trejus metus kvalifikacijos tobulinimo renginiuose jie dalyvavo 10 kartų. Žymiai mažiau, t.y. 19 % („Ryto“) ir 22 % (1-oji) tobulina savo kvalifikaciją 5 kartus per tris metus. Tarp apklaustųjų yra ir tokių, kurie labai intensyviai dalyvavo renginiuose 15 ir daugiau kartų. Kiek daugiau tokių pedagogų yra Pabradės „Ryto“ vidurinėje mokykloje – 17 %, tuo tarpu 1-ojoje tik 11 % (2 priedo 10 lentelė).

Pabradės „Ryto“ vidurinėje mokykloje kvalifikaciją mokytojai tobulina kiek dažniau nei 1-ojoje vidurinėje mokykloje, nors didelių skirtumų nepastebėta (14 pav.). Tai reiškia, kad išnaudoja visas LR švietimo įstatyme numatytas dienas tobulinimosi procesui.

14 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Kiek kartų per 2003-2005 metus Jūs tobulinote savo kvalifikaciją?“

Tyrimo duomenis lyginant su pedagoginio darbo stažu, paaiškėjo, kad Pabradės „Ryto“ ir 1-ojoje vidurinėje mokykloje dažniau kvalifikaciją tobulinasi ilgesnį laiką dirbantys pedagogai. Daugiau kaip 10 metų pedagoginį darbo stažą turintys mokytojai dažniausiai tobulina savo kvalifikaciją 10 – 15 dienų per metus. Palyginant skirtingų mokyklų tyrimo rezultatus galima

teigti, kad 1-ojoje vidurinėje didesnę stažą turintys mokytojai rečiau tobulina kvalifikaciją negu „Ryto“ vidurinės respondentai (2 priedo 1, 2 pav.).

Analizuojant išskirtus veiksnius pagal amžių, nustatyta, kad Pabradės „Ryto“ ir 1-ojoje vidurinėje mokykloje dažniausiai kvalifikaciją tobulina 30-39 metų ir daugiau kaip 40 metų amžiaus pedagogai, nors ir nedidelė dalis, tačiau tik 5 kartus per tris metus tobulinusių savo kvalifikaciją vyresnio amžiaus mokytojų yra daugiau, palyginus su kitomis amžiaus grupėmis (2 priedo 3, 4 pav.).

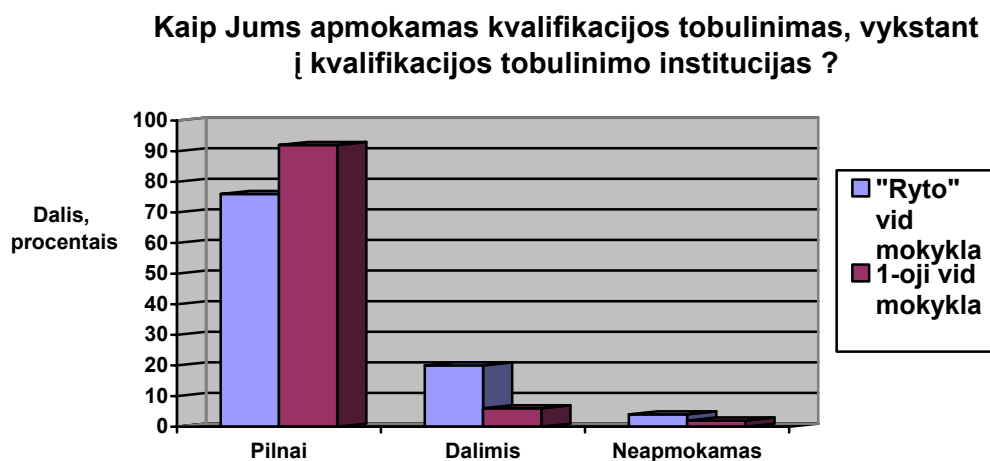
Tyrimo duomenis lyginant pagal kvalifikacinės kategorijos požymį, buvo nustatyta, kad Pabradės 1-ojoje vidurinėje mokykloje visų kvalifikacinių kategorijų mokytojai dažniausiai kvalifikaciją tobulina 10 kartų per 3 metus. „Ryto“ vidurinėje vyresniojo mokytojo ir mokytojo metodininko kategoriją turintys pedagogai dažniausiai tobulina kvalifikaciją 10 kartų per tris metus, o mokytojo kategorijos pedagogai - dažniau tik 5 kartus (2 priedo 5, 6 pav.).

Analizuojant dėstomo dalyko įtaką kvalifikacijai tobulinti, paaiškėjo, kad Pabradės „Ryto“ vidurinėje mokykloje dažniausiai kvalifikaciją tobulina pradinį klasių, matematikos, lietuvių kalbos bei istorijos mokytojai. Mažiausiai dalyvauja kvalifikacijos kėlimo renginiuose rusų kalbos, informatikos, fizikos bei tikybos mokytojai (2 priedo 7 pav.). Pabradės 1-ojoje vidurinėje mokykloje dažniausiai kvalifikaciją tobulina matematikos, rusų kalbos, informatikos, biologijos, geografijos bei chemijos mokytojai. Mažiausiai dalyvauja kvalifikacijos kėlimo renginiuose fizikos, muzikos, lietuvių kalbos bei istorijos mokytojai (2 priedo 8 pav.).

Tyrimu nustatyta, kad egzistuoja stipri neigiama koreliacinė sąveika ($r_s = -1$) tarp dviejų mokyklų mokytojų ir kvalifikacijos tobulinimosi intensyvumo. Tai reiškia, kad Pabradės „Ryto“ vidurinės ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos respondentai yra visiškai nesusiję pagal minėtą požymį (4 priedas).

Siekiant išsiaiškinti, kaip yra apmokamas kvalifikacijos tobulinimas, pedagogus buvo paprašyta atsakyti į klausimą: „Kaip apmokamas kvalifikacijos tobulinimas Jums vykstant į kvalifikacijos tobulinimo institucijas?“ Dauguma mokytojų teigia (76 % „Ryto“ vidurinės ir 92 % 1-osios vidurinės mokyklos), kad jiems kvalifikacijos tobulinimas yra pilnai apmokamas, visos išlaidos kvalifikacijai tobulinti yra padengiamos. Pabradės „Ryto“ vidurinėje daugiau mokytojų (20 %), kuriems buvę iš dalies apmokėta. Tarp abiejų mokyklų apklaustųjų yra keli procentai, kurie teigia, kad kvalifikacijos tobulinimosi išlaidas apmoka jie patys (2 priedo 11 lentelė). Logiška būtų galvoti, kad šie požiūrių skirtumai kyla iš skirtingo mokytojų informuotumo. Mokytojai nesidomi savo darbo apmokėjimo finansiniais ir buhalteriniais aspektais ir ne visuomet žino, už kokią profesinę veiklą ir kiek už konkrečius darbus jiems yra mokama. Taigi jie gali nežinoti ir to, kokia jų išlaidų dalis ir koku būdu yra padengiama.

Kvalifikacijos tobulinimo renginių kainą gali būti kaip svarbiausias veiksnys, kuris varžo mokytojus kelti savo kvalifikaciją tiek, kiek jie norėtų. Palyginę tirtų mokyklų tyrimo rezultatus kai kuriais atvejais nustatyti skirtumai. Didesnė dalis Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų nurodo, kad kvalifikacijos tobulinimosi renginiai yra visiškai apmokami, o daugiau „Ryto“ vidurinės mokyklos mokytojų teigia, kad apmokama tik dalimis (15 pav.).

15 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Kaip Jums apmokamas kvalifikacijos tobulinimas vykstant į kvalifikacijos tobulinimo institucijas?“

Gan dažnai kvalifikacijos tobulinimo neapmokėjimo priežastimi gali būti formalus struktūrinių neatitikimų kriterijus – išvykimas tobulinti kvalifikaciją be švietimo skyriaus siuntimo. Kita vertus, gan dažnai kursai būna nemokami ir vyksta rajone arba mokykloje. Nors logiška būtų manyti, kad kvalifikacijos tobulinimu turėtų būti suinteresuotas pats mokytojas (nuo to gali priklausyti jo atestacijos rezultatai, taigi ir kvalifikacinė kategorija bei atlyginimas), neapmokėtais kvalifikacijos tobulinimo renginiais mokytojai laiko nemokamus kursus, vykstančius mokykloje arba rajone.

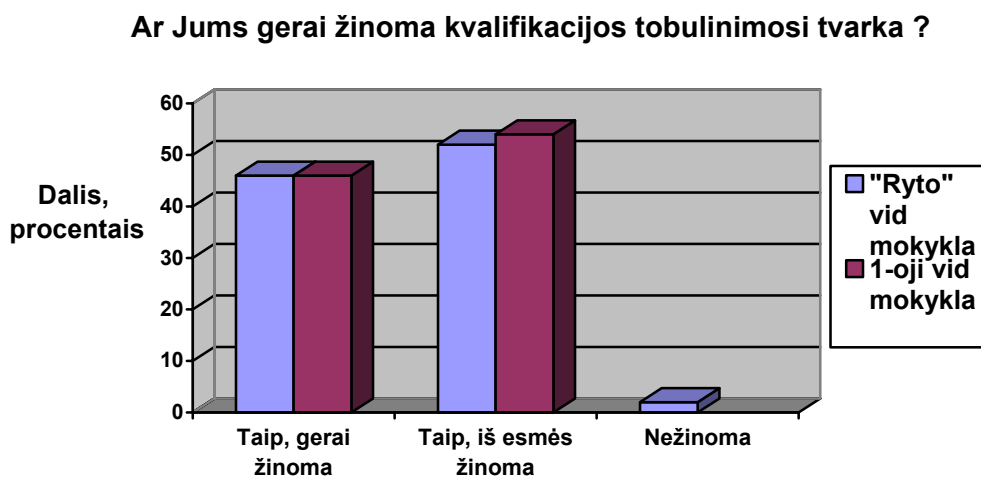
5.6. Pedagogų informuotumas apie kvalifikacijos tobulinimą

Informacijos šaltinius apie kvalifikacijos tobulinimo tvarką bei renginius galima sugrupuoti į tris didesnes grupes. Pirmą didžiausią grupę sudarytų informacija, kurią mokytojai gauna savo mokyklose. Juos arba informuoja mokyklos administracija arba informaciją jie randa mokytojams skirtoje skelbimų lentoje. Antrai grupei priklausytų regioniniai pedagogų kvalifikacijos tobulinimo centrai, kolegos mokytojai arba, tarkim, neformali mokytojų bendruomenė, internetas, mokytojams skirta spauda, metodiniai rateliai. Trečiajai grupei būtų galima priskirti tuos informacijos apie kvalifikacijos tobulinimą šaltinius, informaciją iš kurių

pasiekia mažiau mokytojų. Tai regioniniai švietimo padaliniai, patys kvalifikacijos tobulinimo organizatoriai ir dalykinės mokytojų asociacijos.

Mokytojų apklausos suminiai rezultatai parodė, kad absoliuti respondentų dauguma manė gaunantys pakankamai informacijos apie pedagogų kvalifikacijos tobulinimo tvarką. 98 % Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 100 % 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų teigia, kad jiems gerai žinoma arba iš esmės žinoma kvalifikacijos tobulinimosi tvarka. Tik 2 % „Ryto“ vidurinės pažymėjo, kad informacijos vis dar gauna nepakankamai (2 priedo 12 lentelė).

Išanalizavus mokytojams pateiktų anketų atsakymus, didelių skirtumų tarp Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų atsakymų nenustatyta. Galima daryti išvadą, kad pedagogams pakanka informacijos ir jie yra gerai supažindinti su kvalifikacijos tobulinimosi tvarka (16 pav.).

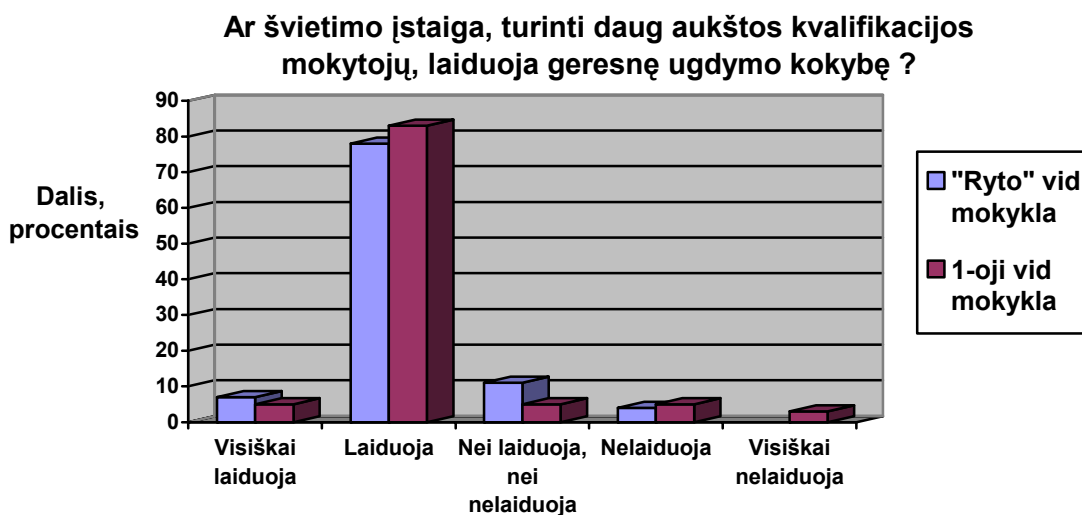
16 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Ar Jums gerai žinoma kvalifikacijos tobulinimosi tvarka ?“

5.7. Pasitikėjimas mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi sistema

Mokytojams kvalifikacijos kėlimas yra būdas gauti žinių. Nuolat keldami kvalifikaciją, mokytojai sąmoningai ir kūrybiškai naudojami žiniomis, dirba kūrybingiau, naudoja naujoves, geriau išmano darbą, organizuoja mokymo procesą, įvairesnis ugdymo procesas, įdiegia naujoves savo profesinėje veikloje, gali įdomiau išdėstyti naują medžiagą, sugeba puikiai organizuoti mokymo procesą neperkraudami mokinių. Daugiau aukštesnės kvalifikacijos mokytojų mokyklose nulemia ugdymo kokybę.

Pedagogų nuomone, jų pasitikėjimą esama kvalifikacijos sistema atspindi atsakymai į klausimą: „Ar mokykla, turinti daug aukštos kvalifikacinės kategorijos mokytojų, laiduoja geresnę ugdymo kokybę?“ Dauguma pedagogų pritarė nuomonei, kad aukštos kvalifikacijos mokytojai laiduoja geresnę ugdymo kokybę. Vis dėlto, atsižvelgę į pedagogų grandies atsakymus, galime teigti, kad nedidelės dalies mokytojų požiūris skiriasi. Apie 15 % Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 13 % 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų nurodė variantus, kad nei laiduoja, nei nelaiduoja, nelaiduoja arba visiškai nelaiduoja geresnės ugdymo kokybės (2 priedo 13 lentelė).

Didelių skirtumų tarp dviejų mokyklų mokytojų atsakymų nepastebėta (17 pav.). Dauguma pedagogų yra palankiai nusiteikusių kvalifikacinės sistemos ir jos įtakos ugdymo procesui atžvilgiu, mano, kad vadovaujasi tokia kvalifikacijos tobulinimosi schema: mokytojai, keldami kvalifikaciją, daugiau sužino, gauna daugiau (naujų, šiuolaikinių) žinių. → gaunamos žinios ir įgūdžiai tuoj pat (kūrybiškai, originaliai, veiksmingai) pritaikomi, gerėja ugdymo kokybė → daugiau jų ugdomų moksleivių įstoja į aukštąsias mokyklas, laimi olimpiadas.

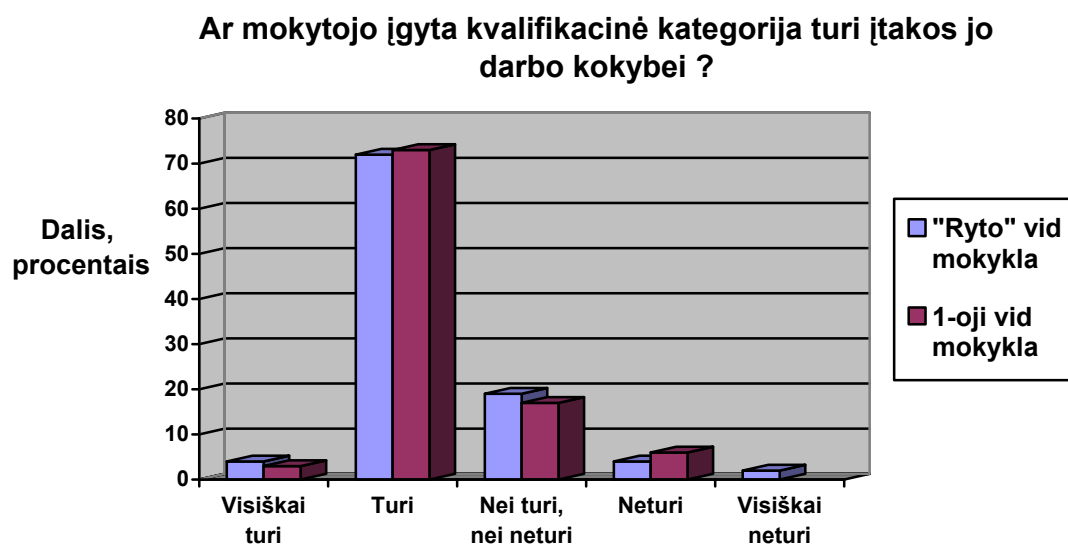

17 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Ar švietimo įstaiga, turinti daug aukštos kvalifikacijos mokytojų, laiduoja geresnę ugdymo kokybę?“

Vienas iš tyrimo uždavinių buvo ištirti, kaip kvalifikacijos įtaką ugdymo kokybei vertina dviejų anksčiau minėtų mokyklų darbuotojai. Analizuojant anketinės apklausos medžiagą, išryškėjo iš esmės pozityvus pedagogų požiūris į egzistuojančią mokytojų vertinimo sistemą. Mokytojams pateikėme klausimą: „Ar mokytojo įgyta kvalifikacinė kategorija turi įtakos jo darbo kokybei?“ Respondentai galėjo pasirinkti vieną iš penkių pateiktų atsakymo variantų. Iš atsakymų paaiškėjo, kad dviejų mokyklų pedagogų vertinimai beveik nesiskiria: daugiau negu pusė apklaustų specialistų yra įsitikinę, kad mokytojo įgyta kvalifikacinė kategorija daro įtaką jo darbo kokybei. Tokios nuomonės laikėsi 72 % „Ryto“ vidurinės ir 73 %

1-osios vidurinės mokyklos pedagogų. Beveik penktadalis mokytojų pasirinko dalinio pritarimo variantą. Jie mano, kad mokytojo įgyta kvalifikacinė kategorija nei turi, nei neturi įtakos jų darbo kokybei. Tik nedidelė dalis (4 % ir 6 %) apklaustųjų nurodė variantą, kad darbo kokybė nepriklauso arba visiškai nepriklauso nuo kvalifikacinės kategorijos (2 priedo 14 lentelė).

Analizuojant abiejų mokyklų tyrimo duomenis, didelių skirtumų nepastebėta. Nors didžioji dauguma mokytojų, nurodė, kad mokytojos įgyta kvalifikacinė kategorija turi įtakos jų darbo kokybei, tačiau neigiamai manančių praktiškai nėra (18 pav.).

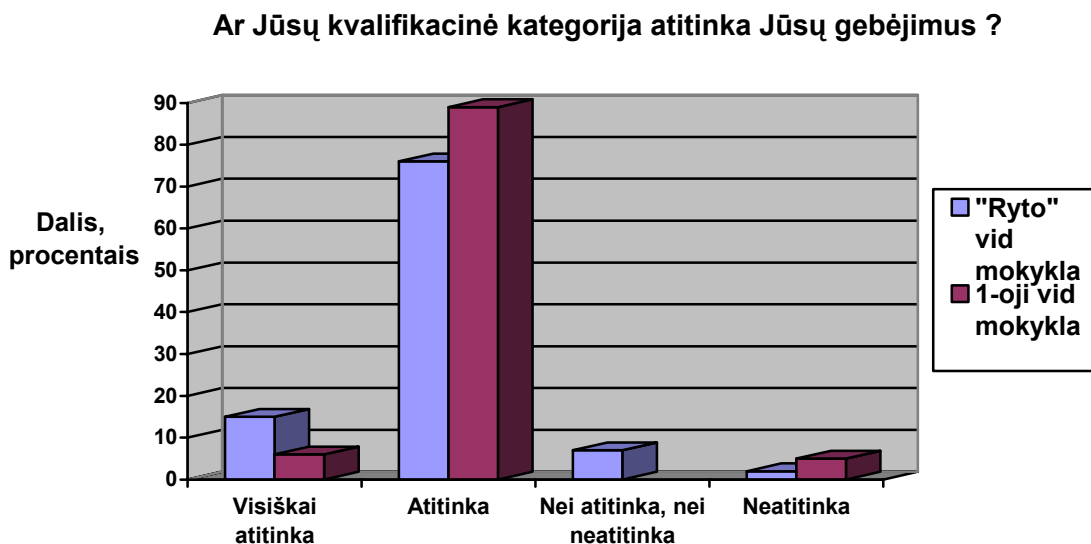

18 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Ar mokytojo įgyta kvalifikacinė kategorija turi įtakos jo darbo kokybei?“

Kiekvienas mokytojas turėtų rasti savo vietą ugdymo procese ir pačioje mokykloje. Tam reikia kritiškai įvertinti mokymo įstaigoje ir kvalifikacijos kėlimo renginiuose įgytas žinias bei įgūdžius, gebėjimą taikyti jas šiuolaikinėje mokykloje, atsižvelgiant į metodinės kompetencijos, saviugdos reikalavimus. Mokytojai turėtų susikurti individualų kryptingo tobulinimosi planą, kad sąmoningai planuotų, kaip ir kur įgyti trūkstamų žinių bei įgūdžių. Kokybiškas mokytojų įsivertinimas turėtų tapti kiekvienos mokyklos sudėtine ugdymo proceso organizavimo dalimi.

Pedagogų veiklos tyrimas ir vertinimas yra sudėtingas reiškinys, nes pedagoginė veikla apima daug ir įvairių aspektų. Siekiant išsiaiškinti, kaip pedagogai vertina savo kvalifikacinės kategorijos atitikimą pedagoginiams gebėjimams, jiems buvo pateiktas klausimas: „Ar Jūsų kvalifikacinė kategorija atitinka Jūsų gebėjimus?“. Anketos duomenų analizė rodo, kad beveik visų tyrime dalyvavusių mokytojų kvalifikacinė kategorija atitinka arba visiškai atitinka jų gebėjimus. 7 % „Ryto“ vidurinės respondentų teigia, kad nei atitinka, nei neatitinka, 1-ojoje vidurinėje taip manančių nebuvo. Tarp apklaustųjų yra ir tokių, kurie nurodo turimos kvalifikacinės kategorijos neatitikimą savo gebėjimams (2 priedo 15 lentelė).

Apibendrinus tyrimo duomenis, paaiškėjo, kad mokytojų kvalifikacinė kategorija atitinka jų gebėjimus. Daugiau nurodžiusių, kad visiškai atitinka yra „Ryto“ vidurinėje (15 %), 1-ojoje perpus mažiau (6 %). Nors teigiančių apie kvalifikacijos neatitikimą yra tik keli procentai, tačiau taip manančių yra dvigubai daugiau Pabradės 1-ojoje mokykloje (19 pav.).

19 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Ar Jūsų kvalifikacinė kategorija atitinka Jūsų gebėjimus?“

Visa tai yra tiesiogiai susiję su profesinėmis kiekvieno specialisto galiomis, turinčiomis itin svarbią reikšmę ne vien tinkamam ugdymo procesų organizavimui mokyklose, bet ir pačiai Lietuvos švietimo reformos eigai bei jos tolimesniam likimui. Pagaliau nuo minėtų vadybos specialistų profesinio pasirengimo ir organizacinių galių šiandien tiesiogiai priklauso visa Lietuvos švietimo sistemos institucijų struktūros ir jose vykstančių ugdymo procesų turinio kaita, tolesnio mūsų šalies visuomenės švietimo plėtros ir progreso tempai.

5.8. Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimosi problemos

Vienas iš pagrindinių tyrimo uždavinių buvo ištirti ir nustatyti svarbiausias problemas, su kuriomis Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos pedagogai susiduria tobulindami savo profesinę kvalifikaciją. Kiekvienas žmogus gali skirtingai vertinti tas pačias kliūtis, todėl labai sunku išskirti svarbiausias, tas, kurios sunkiausiai yra išsprendžiamos ir reikalauja daugiausiai pastangų bei švietėjų dėmesio.

Analizuojant respondentų išskirtus kvalifikacijos kėlimui trukdančius veiksnius, nustatyta, kad dažniausiai kelti savo profesinę kvalifikaciją pedagogams trukdo tai, kad kursai vyksta pamokų metu ir dėl to nukenčia mokinių mokymo programa. Taip mano 19 % „Ryto“ vidurinės ir 11 % 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų.

Mokymosi procesas visada prasideda nuo poreikių išsiaiškinimo: ko potencialiam klientui reikia, ko jis nori išmokti, koku žinių jam stinga. Kuo geriau žinomi besimokančiojo poreikiai ir interesai, tuo geriau galima suplanuoti mokymosi procesą. 17 % „Ryto“ vidurinės ir 19 % 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų teigia, kad kvalifikacijos tobulinimosi institucijų siūlomų renginių temos yra visiškai neaktualios, žinios yra sunkiai pritaikomos ugdymo procese.

Tyrimo duomenys leidžia teigti apie tam tikrus sunkumus žinių praktiškumo aspektu: kiek jis atsispindi kvalifikaciniuose renginiuose, o vėliau jau pačių pedagogų tiesioginėje veikloje – mokyme. Iš pedagogų atsakymų matyti, kad nėra tvirto įsitikinimo įgyjamų ir vėliau taikomų žinių praktiškumu. Praktinių užsiėmimų trūkumą, kaip problemą, įvardija 9 % „Ryto“ mokyklos ir 14 % 1-osios mokyklos mokytojų. Šis veiklos baras prašosi didesnio kvalifikacijos tobulinimo institucijų dėmesio. Aukšta praktinio žinių panaudojimo kartelė vertintina kaip viena svarbiausių kvalifikacinių renginių sąlygų.

Tyrimo metu nustatyta, kad nemažiau svarbus kvalifikacijos kėlimui trukdantis veiksnys yra laiko stoka. Tai galima būtų paaiškinti dideliu darbo krūviu, vaiko priežiūra. Laiko trūkumo problemą nurodė 11 % „Ryto“ mokyklos pedagogų, tuo tarpu 1-ojoje vidurinėje tik 5 %.

Kaip atskirą mokymosi procesui trukdantį veiksnį, per didelį darbo krūvį įvardijo 8 % 1-osios vidurinės mokyklos respondentų. Taip manančių kitoje tirtoje mokykloje nebuvo, nors mokytojų darbas ištis kasmet darosi vis sudėtingesnis, nuolat keliama pedagogui nauji ne tik profesiniai, bet ir asmenybės požiūriu reikalavimai.

LR švietimo įstatymas užtikrina mokytojo teisę pagal poreikius gauti kvalifikacijos tobulinimo paslaugas. Nuo 2003 m. mokytojai turi teisę ne mažiau kaip 5 dienas per metus dalyvauti kvalifikacijos tobulinimo renginiuose. Dalis pedagogų mano (po 6 %), kad kvalifikacijos tobulinimui turi būti skirta ne mažiau kaip 10 dienų laiko tarpas nuolat atnaujinti savo gebėjimus ir žinias, kad mokytojai įstengtų sėkmingai dirbti šiuolaikinėje visuomenėje.

Mokykla yra besimokanti organizacija, todėl visos veiklos yra traktuojamos kaip mokymosi procesas, bendradarbiavimo, darbo ir mokymosi galimybė. Skatinimas mokytis, sąlygų mokymuisi sudarymas yra labai svarbi sėkmingo mokymosi organizacijoje sąlyga. Pabradės „Ryto“ vidurinės (7 %) ir 1-osios vidurinės (3 %) mokyklos mokytojai nurodo, kad administracija ne visada išleidžia į norimus kvalifikacijos tobulinimosi renginius. Pedagogas mokykloje stebimas, vertinamas ir skatinamas mokyklos administracijos, todėl, norint sukurti

nuolatinio mokymosi aplinką, mokyklos vadovai turi, be tiesioginių savo veiklos funkcijų, suvienyti savo galimybes pedagogų tobulinimosi ir kvalifikacijos kėlimo poreikiams tenkinti.

Kaip kvalifikacijos tobulinimuisi trukdantį veiksnių, 4 % „Ryto“ mokyklos ir 6 % 1-osios mokyklos mokytojų nurodo prastą institucijų organizuojamų kursų kokybę. Prisimenant, kad suaugusiųjų mokymas yra aktyvus procesas, orientuotas į praktinę informacijos panaudojimą, ruošdami renginio turinį turi būti galvojama apie tinkamą santykį tarp informacijos pateikimo bei jos apdorojimo, t.y. aktyvios suaugusiųjų veiklos. Realiame mokymesi šis santykis labai priklauso nuo dalyvių žinių bei medžiagos sudėtingumo, mokymosi trukmės, tačiau jis gali būti atskaitos taškas, organizuojant mokymo, renginio kokybišką ir efektyvų programos turinį.

6 % Pabradės „Ryto“ mokyklos respondentų nurodo netinkamą renginių organizavimo vietą bei laiką. Šią problemą galima susieti su aukščiau nurodytais veiksniais, tokiais kaip laiko trūkumas, nukenčia mokymo programos. Pabradės 1-ojoje taip manančių nebuvo.

Remiantis tyrimo duomenimis, nustatyta, kad profesinei kvalifikacijai kelti mažiausiai trukdo renginių apmokėjimas, informacijos stoka apie vykstančius kursus, metodinės literatūros nebuvimas bei techninės bazės trūkumas. Tokius kvalifikacijos tobulinimąsi ribojančius veiksnius nurodė tik keli asmenys (2 priedo 16 lentelė).

Labai džiugina tai, kad vis dėlto 13 % Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 22 % 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų nesusiduria su jokiais problemomis ir teigia, kad svarbiausias dalykas yra vidinė motyvacija, poreikis tobulėti, noras kūrybiškai dirbti, siekimas profesinės kompetencijos ir poreikis žinoti švietimo naujoves.

Analizuojant respondentų išskirtus kvalifikacijai kelti trukdančius veiksnius, nustatyta, kad dažniausiai pedagogams trukdo kelti savo profesinę kvalifikaciją tai, kad nukenčia mokinių programos, seminarų temų neaktualumas ir nepraktiškumas, laiko trūkumas.

Palyginus skirtingų mokyklų pedagogų atsakymų variantus, paaiškėjo, kad Pabradės „Ryto“ vidurinės mokyklos mokytojai dažniau negu 1-osios vidurinės pedagogai susiduria su tokiomis problemomis, kad nukenčia mokinių programos, trūksta laiko, administracija ne visada išleidžia į seminarus, netinkama kursų organizavimo vieta ir laikas, kursų apmokėjimas, informacijos stoka bei seminarų medžiagą neįmanoma panaudoti dėl IT technikos trūkumo. Pabradės 1-ojoje vidurinėje dažniau nurodomi veiksniai yra seminarų temų neaktualumas ir nepraktiškumas, per didelis darbo krūvis, prasta kursų kokybė bei literatūros savišvietai trūkumas (2 priedo 9 pav.).

IŠVADOS

1. Mokytojų kvalifikacijos kėlimas apibrėžiamas kaip veikla, kurios tikslas plėtoti žinias, tobulinti įgūdžius, įvertinti ir ugdyti profesines mokytojų nuostatas.
2. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo rinkoje veikia įvairios institucijos: universitetai, savivaldybių mokytojų švietimo centrai, nevyriausybinės organizacijos. Dažniausiai pedagogams mokytį taikytini metodai yra paskaita, diskusija bei seminaras.
3. Suaugusiųjų mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo svarbą reglamentuoja LR neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, LR švietimo įstatymas, Lietuvos švietimo koncepcija, mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl pedagogų kvalifikacijos sistemos tobulinimo sistemos kaitos“ ir kiti teisės aktai.
4. Per pastaruosius šešerius – septynerius metus visų Lietuvos pedagogų išsilavinimo lygis, dalykų specialistų skaičius mokyklose nuolat augo. Ima vyrauti vyresniojo mokytojo kategoriją įgiję pedagogai, o mokytojo kvalifikaciją turinčių pedagogų mažėja. Lietuvos mokytojai dažniausiai tobulina kvalifikaciją PPRC organizuojamuose renginiuose.
5. Tyrimo rezultatai parodė, kad Pabradės „Ryto“ vidurinėje ir Pabradės 1-ojoje vidurinėje mokyklose tinkamą kvalifikaciją turinčių mokytojų skaičius per 2003-2005 metus nuolat augo. 2003 ir 2005 metais kiek daugiau pedagogų turėjo tinkamą kvalifikaciją Pabradės 1-ojoje vidurinėje mokykloje. Nustatyta, kad abiejų mokyklų mokytojų išsilavinimo lygis viršija 2007 metais numatytus rezultatus ir yra artimas 2012 metų Valstybinės švietimo strategijos tikėtinais padėčiai.
6. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos darbuotojai aktyviai tobulina savo profesinę kvalifikaciją. Kiek daugiau Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos pedagogų kėlė kvalifikaciją 2003 ir 2005 metais, „Ryto“ vidurinės mokyklos darbuotojai pirmauja pagal minėtą rodiklį 2004 metais. Didelė dalis pedagogų skiria kvalifikacijos tobulinimuisi ne mažiau kaip 5 dienas per metus, kaip ir numatyta LR švietimo įstatyme.
7. Tyrimu nustatyta, kad egzistuoja stipri neigiama koreliacinė sąveika tarp dviejų mokyklų mokytojų ir kvalifikacijos tobulinimosi intensyvumo. Tai reiškia, kad Pabradės „Ryto“ vidurinės ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos respondentai yra visiškai nesusiję pagal minėtąjį požymį.
8. Pabradės „Ryto“ vidurinėje mokykloje dažniausiai kvalifikaciją tobulina pradinė klasių, matematikos, lietuvių kalbos bei istorijos mokytojai. Pabradės 1-ojoje vidurinėje mokykloje dažniausiai kvalifikaciją tobulina matematikos, rusų kalbos, informatikos, biologijos, geografijos bei chemijos mokytojai.

9. Dauguma Pabradės „Ryto“ vidurinės ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos pedagogų teigia, kad kvalifikacijos tobulinimo renginiuose įgyjamas žinias galima pritaikyti ugdymo procese, tačiau jos tik iš dalies tenkina mokytojų poreikius.
10. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos vadovai visokeriopai skatina mokytojus kelti savo profesinę kvalifikaciją bei sudaro tinkamas sąlygas šiam tikslui.
11. Didesnė dalis Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų nurodo, kad kvalifikacijos tobulinimosi renginiai yra visiškai apmokami, o „Ryto“ vidurinės mokyklos daugiau respondentų teigia, kad apmokama tik iš dalies.
12. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos pedagogams pakanka informacijos apie kvalifikacijos kėlimą ir jie yra gerai supažindinti su kvalifikacijos tobulinimosi tvarka.
13. Dauguma abiejų mokyklų pedagogų teigia, kad švietimo įstaiga, turinti daug aukštos kvalifikacijos mokytojų, laiduoja geresnę ugdymo kokybę.
14. Dažniausiai Pabradės „Ryto“ vidurinės mokyklos pedagogams trukdo kelti savo profesinę kvalifikaciją laiko stoka, tuo tarpu Pabradės 1-osios vidurinės respondentams praktinių užsiėmimų trūkumas bei didelis darbo krūvis.
15. Tyrimo hipotezė, kad pedagogų kvalifikacijos tobulinimas priklauso nuo renginių organizavimo vietos ir laiko, pasitvirtino.
16. Tyrimo hipotezė, kad pedagogų kvalifikacijos tobulinimas priklauso nuo administracijos požiūrio į mokymosi procesą, nepasitvirtino.
17. Tyrimo hipotezė, kad Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas priklauso nuo renginių apmokėjimo, nepasitvirtino.
18. Tyrimo hipotezė, kad pedagogų kvalifikacijos tobulinimas priklauso nuo renginių kokybės bei turinio, nepasitvirtino.

REKOMENDACIJOS

Remiantis atlikto tyrimo duomenimis, galime pateikti keletą rekomendacijų, kurios padėtų kvalifikacijos tobulinimo institucijoms planuoti mokytojų kvalifikacijos tobulinimo procesą.

Pabradės „Ryto“ vidurinės mokyklos mokytojų rekomendacijos kvalifikacijos tobulinimosi institucijoms:

- **Organizuoti kursus mokykloje, arčiau mokyklos arba rajone.** Šis veiksnys yra vienas iš svarbiausių, nes darbuotojai pirmiausia taupo laiką bei papildomas finansines išlaidas, kurios atsiranda vykstant į tolimesnes kvalifikacijos tobulinimosi institucijas.
- **Rengti kursus atsižvelgiant į mokytojų poreikius.** Vykstantys pokyčiai skatina pertvarkyti kvalifikacijos tobulinimo sistemą taip, kad, atsižvelgiant į mokytojų poreikius, būtų suteikiamos galimybės plėtoti konkrečius profesinius įgūdžius.
- **Mažinti klausytojų grupės skaičių.** Seminaruose dalyvaujančių mokytojų grupės yra per didelės ir nuo to nukenčia mokymosi kokybė. Mokytojams yra sunkiau diskutuoti, dalintis patirtimi.
- **Geriau finansuoti organizuojamus kursus.** Kvalifikacijos tobulinimui yra skiriama nepakankamai lėšų. Mokytojai norėtų gauti daugiau vaizdinės bei metodinės medžiagos seminarų metu.
- **Kursų metu daugiau teikti praktinių žinių.** Pedagogai visada pageidauja, kad kvalifikacijos tobulinimosi renginių metu suteikiamos žinios būtų kuo praktiškesnės ir tiesiogiai nukreiptos į vaikų ugdymo procesą.

Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos pedagogų rekomendacijos kvalifikacijos tobulinimosi institucijoms:

- **Rekomenduojama kviesti žinomus dėstytojus iš aukštųjų mokyklų, mokytojus ekspertus.** Nemaža dalis mokytojų mano, kad geri, patyrę lektoriai yra kvalifikacijos tobulinimąsi skatinantis veiksnys.
- **Organizuoti mokytojams išvykas į gamyklas, muziejus, įvairias švietimo įstaigas ir t.t.** Pedagogams reikėtų daugiau organizuoti mokomųjų – pažintinių išvykų, kurių metu galima būtų gauti daugiau praktinių žinių, dalintis patirtimi.
- **Organizuoti kursus mokinių atostogų metu.** Kadangi buvo nustatyta, kad laiko stoka yra vienas iš kvalifikacijos tobulinimosi trukdančių veiksnių, renginiai turi būti organizuojami mokinių atostogų metu.
- **Skirti 10 dienų kvalifikacijos tobulinimosi procesui per metus.**

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 66-1909;
2. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 113-5029;
3. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 1998 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. 1555 „Dėl pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos kaitos“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 114-3217;
4. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2002 lapkričio 25 d. įsakymas Nr. 1922 „Dėl švietimo ir mokslo ministerijai pavaldžių švietimo įstaigų, kurioms kvalifikacijos tobulinimas nėra pagrindinė veikla, kvalifikacijos tobulinimo programų rengimo ir derinimo tvarkos“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 116-5220;
5. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2002 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. 850 „Dėl pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programų konkurso“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 53-2100;
6. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 14 d. įsakymas Nr. 2015 „Dėl informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į Lietuvos švietimą 2005-2007 metų strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 7-217;
7. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. rugsėjo 16 d. įsakymas Nr. 1441 „Dėl pedagogų rengimo koncepcijos“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 186-6940;
8. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 63-2853;
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 200 m. rugpjūčio 1 d. nutarimas Nr. 935 „Dėl 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento (BPD) patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 123-4486;
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 25 d. nutarimas Nr. 468 „Dėl valstybinės pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 40-1290;
11. Valstybės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų įgyvendinimo programa // Valstybės žinios. 2003, Nr. 71-3216;

Europos Sąjungos teisės aktai

12. Barselonos deklaracija // Prieiga internetu:
http://www.elections2004.eu.int/highlights/lt/userguide_lt.htm, prisijungimo laikas 2007-07-07, 17:36;
13. Bolonijos konvencija. Joint declaration of the Europeans of Education Convened in Bologna, 1999 // Prieiga internetu: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11088.htm>, prisijungimo laikas 2007-07-07, 15:26;
14. Europos užimtumo strategija, 1997 // Prieiga internetu:
http://Europa.eu.int/comm/employment_social/empl_esf/ees_en.htm, prisijungimo laikas 2007-07-07, 15:05;
15. Kopenhagos deklaracija // Prieiga internetu:
http://www.eudel.lt/lt/es_pasaulyje/isipareigojimai.htm, prisijungimo laikas 2006-07-07, 16:54;
16. Lisabonos deklaracija // Prieiga internetu:
<http://www.lsa.lt/ryšiai/tnaujienos/lisabona.htm>, prisijungimo laikas 2006-07-07, 16:28;
17. Lisabonos konvencija, 1997 // Prieiga internetu:
http://www.mruni.lt/padaliniai/sc/Lisabonos_konvencija.doc, prisijungimo laikas 2006-07-07, 16:09;
18. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas. – Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, 2001;
19. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. – Vilnius: ŠMM, 2003;
20. Nacionalinis susitarimas siekiant ekonominės ir socialinės pažangos. Lietuvos Respublikos seimas // Prieiga internetu:
<http://www.../w3_viewer.ViewDoc?p_int_tekst_id=20855&p_int_tv_id=1960&p_org=0>, prisijungimo laikas 2006-07-05, 16:11;
21. Socrates Community action programme in the field of education (2000 – 2006) Guidelines for applicants. European Commission, European Communities, Luxembourg: Office for official publications of the European Communities, 2000 // Prieiga internetu:
<http://www.europa.eu.int>, prisijungimo laikas 2006-07-05, 17:22;

Specialioji literatūra

22. Ahlberg M. Continual quality improvement as high quality learning (in Finnish). University of Joensuu // Research Reports of the Faculty of Education. 1997, Nr. 68;
23. Appleby R.C. Šiuolaikinio verslo administravimas. – Vilnius: Charibdė, 2003;
24. Arends R.I. Mokomės mokyti. - Vilnius: Margi raštai, 1998;

25. Barkauskaitė M. Mokytojų kvalifikacijos kėlimas – nuolatinio mokymosi pagrindas // Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: ugdymas ir informacinės visuomenės kūrimas: VIII tarptautinė mokslinė konferencija: mokslo darbai: Vilnius, 2001 m. lapkričio 14-16 d. – Vilnius, 2001, P. 63-67;
26. Barkauskaitė M. Pedagoginio universiteto studentų požiūris į švietimo reformą ir mokytojų rengimą // Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: mokslo darbai. 1 dalis. - Vilnius, 1999, P. 41-47;
27. Barkauskaitė M. Švietimo reformos Lietuvoje 1918-1940 metais // Pedagogika. 2002, Nr. 60. P. 26-29;
28. Beckett D., Hager P. Life, Work and Learning: Practice in Postmodernity. – London: Routledge, 2002;
29. Beresnevičienė D. Nuolatinis mokymasis Lietuvoje. – Vilnius: Pedagogikos institutas, 1995;
30. Bižys N., Linkaitytė G., Valiukevičiūtė A. Pamokos mokytojui. – Vilnius: Margi raštai, 1996;
31. Bulajeva T. Pedagogų saviugdų veiksniai švietimo kaitos sąlygomis: rankraštis: daktaro disertacija socialiniai mokslai: edukologija (07S)/ VU. – V., 2001. P. 158;
32. Butkienė G., Kepalaitė A. Mokymasis ir asmenybės brendimas. - Vilnius: Margi raštai, 1996;
33. Černius V.J. Mokytojo pagalbininkas. – Kaunas: Alma litera, 1992;
34. Grigonis M. Dešimt pedagogikos įsakymų // Švietimo darbas. 1926, Nr. 9, P. 1025–1026;
35. Dabrišienė V. Pedagoogo veikla individualizuojant ugdymo programas Lietuvos bendrojo lavinimo vidurinėje mokykloje. Daktaro disertacija, Kaunas: KTU, 2001;
36. Darbo rinkos terminai ir sąvokos. Darbo ir socialinių tyrimų institutas. - Vilnius: Agora, 1998;
37. Dautaras J. Lyginamoji pedagogika Lietuvoje 1918-1940 metais: žymiausi tyrinėtojai ir jų darbai // Pedagogika. 2002, Nr.60. P.31-35;
38. Dereškevičius P. Lietuvos švietimo reformos gairės. - Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993;
39. Dessler G. Personalo valdymo pagrindai. - Kaunas: Aušra, 2001;
40. Fullan M. Pokyčių jėgos. - Vilnius: Tyto alba, 1998;
41. Gražienė V. Ikimokyklinis ugdymas: istorijos ir dabarties santykis // Švietimo naujovės. 1998, Nr.20(12). P.5-6;

42. Grincevičienė V. Ugdymo dalyvių požiūris į dabarties mokyklą (socialinis pedagoginis aspektas): rankraštis: daktaro disertacija socialiniai mokslai: edukologija (07S)/ VPU. – V., 1998. P. 165;
43. Handbuch zur Berufswahlvorbereitung. Mannheim: Medialog: 1992, P. 462;
44. Hargreaves A. Keičiasi laikai, keičiasi mokytojai. - Vilnius: Tyto alba, 1999;
45. Heilbroner R. Twenty – First Century Capitalism. House of Anansi Press, Limited, Concord, Ontario, 1992;
46. Hopkins D., Ainskow M., West M. Kaita ir mokyklos tobulinimas. – Vilnius: Tyto alba, 1998;
47. Jensen E. Tobulas mokymas. – Vilnius: OVO, 1999;
48. Jucevičienė P. Ugdymo mokslo raida: nuo pedagogikos iki šiuolaikinės edukologijos. - Kaunas: Technologija, 1997;
49. Juozaitienė R., Juozaitis A.M. Seminaro dienoraštis. – Vilnius: LSŠA, 2002;
50. Kaminskas K. Prielaidos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo turinio ir formos kaitai // Pedagogika. 2000, T. 41. P. 53-58;
51. Kaminskienė V. Mokytojų atestacijos nuostatai // Švietimo naujienos. 2005, Nr. 5(200). P. 2;
52. Laurinčiukienė L. Pradėjo veikti mokytojų kompetencijos centras // Švietimo naujienos. 2004, Nr. 7(182);
53. Laurinčiukienė L. Švietimas ir mokslas 2005-aisiais // Švietimo naujienos. 2006, Nr. 1(216);
54. Laužackas R., Pukelis K. Kvalifikacija ir kompetencija: samprata, santykis bei struktūra profesijos mokytojo veiklos kontekste // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. 2001, Nr.3. P. 10-17;
55. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos. Projektai. - Vilnius: Leidybos centras, 1994;
56. Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija. Idėjos ir iniciatyvos apie pilietiškumą, visuomeninį veiksma ir suaugusiųjų švietimą. - Vilnius: Danielius, 1999;
57. Lietuvos suaugusiųjų švietimo koncepcija. – Vilnius: Savišvieta, 1993;
58. Lietuvos švietimo koncepcija. Respublikos kultūros ir švietimo ministerija. - Vilnius: Leidybos centras, 1994;
59. Longworth N. Making lifelong learning work: Learning rites for a learning mentury. - Kogan page, 2000;
60. Lukošūnienė V., Bėkšta A. Mokomės dialogo. Kaip susikalbėti piliečiams, organizacijoms ir kultūroms. Knyga mokytojui. – Vilnius: LSŠA, 2005;

61. McLaughlin M. Švietimas visiems pereinamojo laikotarpio šalyse: kokybės iššūkiai ir mokymasis visą gyvenimą // Regioninė konferencija „Švietimo visiems kokybė: pagrindiniai mokymosi per visą gyvenimą įgūdžiai. Europos dimensija ir Baltijos šalių vizija“. 2003 m. spalio 23-25 d. - Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003. P. 9-10;
62. Melnikas B. Valstybės tarnautojų kvalifikacijos ugdymo sistemos tobulinimas. Viešasis administravimas Lietuvoje: profesionalumo ir efektyvumo paieškos. - Kaunas: Naujasis lankas, 1999;
63. Melvin M.P. Apšilimas // Permainos. 2001, Nr. 5;
64. Mevald A., Gailius Ž. Praktinis vadovas jaunimo lyderiams. – Vilnius: Lietuvos jaunimo organizacijų taryba, 1997;
65. Monkevičienė O. Kompleksinis ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje. Straipsnių rinkinys. – Kaunas: Šviesa, 1991;
66. Rajeckas V. Mokymo organizavimas. Vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Kaunas: Šviesa, 1999;
67. Ramsdem, P. Kaip mokytis aukštojoje mokykloje. - Vilnius: Aidai, 2000;
68. Rudzkienė V. Socialinė statistika. - Vilnius: Baltijos kopija, 2005;
69. Sakalas A. Personalo vadyba. - Vilnius: Margi raštai, 1998;
70. Saulėnienė S. Dailės pedagogo šiuolaikinės kompetencijos struktūra: modelio pagrindimas Lietuvos švietimo aspektu. Daktaro disertacija. – Kaunas: KTU, 2003;
71. Šliaučiukėnienė L., Visockienė O., Talijūnienė P. Šiuolaikinės didaktikos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2006;
72. Survutaitė D. Požiūrio į jaunosios kartos ugdymą kaita (1918-1998 m.) // Pedagogika. 1999, Nr. 38. P. 57-61;
73. Švietimo vadyba reformos erdvėje. VPU Jaunųjų mokslininkų darbai II, - Vilnius: Leidykla, 2005;
74. Tamošiūnas T. Profesinio ir ikiprofesinio pedagogų rengimo sąveika: rankraštis: daktaro disertacija socialiniai mokslai: edukologija (07S)/ Šiaulių universitetas. – Šiauliai. 1998. P. 131;
75. Tamošiūnas T. Projektų metodas ugdymo praktikoje. - Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 1999;
76. Tarasonienė A. Lietuvos vaikų darželio istorijos puslapiai // Švietimo naujovės. 1998, Nr. 12. P. 7-8;
77. Tempus Handbook. Objective oriented design and management. - ITAD, 1998;
78. Teresevičienė M., Gedvilienė G. Mokymasis bendradarbiaujant. – Vilnius: Garnelis, 2000;

79. Teresevičienė M., Gedvilienė G., Zuzevičiūtė V. Andragogika. - Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2006;
80. Tumėnienė V., Jankūnaitė B. Pedagogo veiklos pokyčiai pasaulinių ir europinių dimensijų kontekste // Socialiniai mokslai. 2000, Nr. 2(23). P. 24-33;
81. Želvys R. Švietimo organizacijų vadyba. - Vilnius: VU leidykla, 2003;
82. Žemaitaitytė I. Neformaliojo suaugusiųjų švietimas kaip besimokančios visuomenės veiksnys. Daktaro disertacija. – Kaunas: VDU, 2001;
83. Бордовская Н., Реан А. Педагогика. Учебник для вузов. - Санкт – Петербург, 2002;

Kiti šaltiniai

84. Informacinių technologijų mokytojų kompetencijų tobulinimas. Projektas. PPRC // Prieiga internetu: http://www.pprc.lt/ktp/projektai_2006.pdf, prisijungimo laikas 2006-06-22, 20:07;
85. Mokyklos personalo veiklos modernizavimas naudojant informacines ir komunikacines technologijas. Projektas. PPRC // Prieiga internetu: http://www.pprc.lt/ktp/projektai_2006.pdf, prisijungimo laikas 2006-06-22, 20:21;
86. Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo pertvarka. Projektas. – Vilnius: Mokytojų kompetencijos centras, 2004;
87. Mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi poreikių tenkinimas. Sociologinio tyrimo ataskaita. - Vilnius, 2004 // Prieiga internetu: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/mokytoju_kvalifikac_tobul_ataskaita_04.doc, prisijungimo laikas 2006-06-25, 20:35;
88. Pedagogo kompetencijų tobulinimas integruojant informacines ir komunikacines technologijas (IKT) į ugdymo procesą. Projektas. PPRC // Prieiga internetu: http://www.pprc.lt/ktp/projektai_2006.pdf, prisijungimo laikas 2006-06-22, 20:48;
89. Pedagogų dalykinių kompetencijų tobulinimas. Projektas. PPRC // Prieiga internetu: http://www.pprc.lt/ktp/projektai_2006.pdf, prisijungimo laikas 2006-06-22, 21:14;
90. Pedagogų rengimo tobulinimas. Projektas. Mokytojų kompetencijos centras // Prieiga internetu: <http://www.mkc.lt/index.php?option=content&task=view&id=20&Itemid=41>, prisijungimo laikas 2006-06-24, 19:11;
91. Profesinio rengimo pedagogų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų tobulinimas. Projektas. PPRC // Prieiga internetu: http://www.pprc.lt/ktp/projektai_2006.pdf, prisijungimo laikas 2006-06-22, 19:08;

92. Socialinių kompetencijų vystymas. Projektas. PPRC // Prieiga internetu: http://www.pprc.lt/ktp/projektai_2006.pdf, prisijungimo laikas 2006-06-22, 19:22;
93. Švietimo centrų infrastruktūros plėtra. Projektas. Mokytojų kompetencijos centras // Prieiga internetu: <http://www.mkc.lt/index.php?option=content&task=view&id=20&Itemid=41>, prisijungimo laikas 2006-06-24, 18:24;
94. Vadybinių, profesinių, pedagoginių ir socialinių kompetencijų plėtra, inovacijų diegimas profesiniame rengime. Projektas. PPRC // Prieiga internetu: http://www.pprc.lt/ktp/projektai_2006.pdf, prisijungimo laikas 2006-06-22, 18:24;
95. Pedagogų išsilavinimo lygis // Prieiga internetu: www.smm.lt/fit/sv_bukle/apzvalga.htm, prisijungimo laikas 2006-06-25, 19:07;
96. Lietuvos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemos kaitos analizė. Tyrimas. ŠMM // Prieiga internetu: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm, prisijungimo laikas 2006-06-25, 19:32;
97. Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo finansavimo problemos savivaldybėse. Tyrimas. ŠMM // Prieiga internetu: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm, prisijungimo laikas 2006-06-25, 19:51;
98. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalųjį suaugusiųjų švietimą. Tyrimas. ŠMM // Prieiga internetu: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm, prisijungimo laikas 2006-06-25, 20:55;
99. Mokytojų didaktinės kompetencijos atitiktis šiuolaikiniams švietimo reikalavimams. Tyrimas. ŠMM // Prieiga internetu: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm, prisijungimo laikas 2006-06-25, 21:19;
100. Pedagogų specialistų ir nespecialistų dalis // Prieiga internetu: www.smm.lt/fit/sv_bukle/apzvalga.htm, prisijungimo laikas 2006-06-25, 21:32;
101. Pedagogų kvalifikacinės kategorijos // Prieiga internetu: www.smm.lt/fit/sv_bukle/apzvalga.htm, prisijungimo laikas 2006-06-26, 16:08;
102. Kvalifikacijos tobulinimo galimybės ir apimtys // Prieiga internetu: www.smm.lt/fit/sv_bukle/apzvalga.htm, prisijungimo laikas 2006-06-26, 16:32.

SANTRAUKA

Šio mokslinio tyrimo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikaciją, kvalifikacijos tobulinimo problemas bei mokymosi poreikius ir juos sąlygojančius veiksnius.

Pagrindiniai darbo uždaviniai yra išanalizuoti kvalifikacijos tobulinimosi sampratą ir reikšmę, darbuotojų mokymui taikomus metodus, dokumentus, reglamentuojančius suaugusiųjų mokymą ir kvalifikacijos tobulinimą, apžvelgti Lietuvos pedagogų išsilavinimo bei kvalifikacijos tobulinimo galimybes bei apimtis, įvertinti Švenčionių rajono Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikaciją, tobulinimosi intensyvumą bei išnagrinėti kvalifikacijos tobulinimuisi trukdančius veiksnius.

Tyrimo objektas – Švenčionių rajono Pabradės „Ryto“ vidurinės mokyklos ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos mokytojai, vadovai.

Tyrimo dalykas - Švenčionių rajono Pabradės „Ryto“ vidurinės mokyklos, Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų ir vadovų kvalifikacija, kvalifikacijos tobulinimo problemos bei mokymosi poreikiai ir juos sąlygojantys veiksniai.

Siekiant pažinti šiuolaikinę nagrinėjamos problemos situaciją, darbe kompleksiskai naudojami įvairūs metodai: bendro mokslinio pažinimo, norminių teisės aktų analizė, empiriniai (mokytojų anketinė apklausa), statistiniai (anketinės apklausos duomenų apdorojimas), kiekybinė tyrimo analizė.

Teorinėje darbo dalyje autorė analizuoja mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo sąvokas, mokymosi būtinybę bei pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sąsają su kvalifikacinėmis kategorijomis. Taip pat yra pateikiami istoriniai pedagogų išsilavinimo bei kvalifikacijos tobulinimo etapai, apžvelgiami darbuotojų mokymui taikomi metodai bei jų parinkimo kriterijai.

Atskira dalis yra skirta ES ir Lietuvos teisės aktų, reglamentuojančių suaugusiųjų mokymą ir kvalifikacijos tobulinimą, analizei. Yra pateikiamos pedagogų kvalifikacijos tobulinimą vykdančios institucijos bei jų vykdomi projektai ir programos.

Darbe analizuojamas visos Lietuvos pedagogų išsilavinimas, dalykinis pasirengimas, kvalifikacinės kategorijos bei tobulinimosi galimybės ir apimtys.

Atliekant tyrimą, taikyta anketinė apklausa, skirta nustatyti argumentus, skatinančius pedagogus kelti profesinę kvalifikaciją, taip pat veiksnius, trukdančius pedagogų profesiniam tobulėjimui. Apklausoje dalyvavo atsitiktinės atrankos būdu pasirinktų 117 pedagogų, iš jų 54 iš Švenčionių rajono Pabradės „Ryto“ vidurinės mokyklos ir 63 iš Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos. Imties dydis atitinka standartizuoto normaliojo skirstinio 95 proc. pasikliovimo

lygmenį. Hipotezės buvo tikrinamos pagal Pirsono X^2 kriterijų, koreliacinis koeficientas skaičiuojamas pagal Spirmeno ranginį kriterijų.

Pabradės „Ryto“ vidurinėje ir 1-ojoje vidurinėje mokykloje tinkamą kvalifikaciją turinčių mokytojų skaičius per 2003-2005 metus nuolat augo. Abiejų mokyklų mokytojų išsilavinimo lygis viršija 2007 metais numatytus rezultatus ir yra artimas 2012 metų Valstybinės švietimo strategijos tikėtinais padėčiai.

Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos darbuotojai aktyviai tobulina savo profesinę kvalifikaciją. Didelė dalis pedagogų skiria kvalifikacijos tobulinimuisi ne mažiau kaip 5 dienas per metus, kaip ir numatyta LR švietimo įstatyme.

Dauguma pedagogų teigia, kad kvalifikacijos tobulinimo renginiuose įgyjamas žinias galima pritaikyti ugdymo procese, tačiau jos tik iš dalies tenkina jų poreikius.

Pabradės „Ryto“ vidurinės ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos vadovai skatina mokytojus kelti savo profesinę kvalifikaciją bei sudaro tinkamas sąlygas šiam tikslui. Pedagogams pakanka informacijos ir jie yra gerai supažindinti su kvalifikacijos tobulinimosi tvarka.

Tyrimo rezultatai parodė, kad Pabradės „Ryto“ vidurinės ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos respondentams dažniausiai trukdo kelti savo profesinę kvalifikaciją laiko stoka.

Pabradės „Ryto“ vidurinės mokyklos respondentai rekomenduoja kvalifikacijos tobulinimosi institucijoms organizuoti renginius mokykloje, teikti daugiau praktinių žinių, mažinti klausytojų grupės skaičių, geriau finansuoti kursus. Pabradės 1-osios vidurinės respondentai nurodo tokius pageidavimus kaip rengti kursus atsižvelgiant į mokytojų poreikius, kviešti žinomus dėstytojus, mokytojus ekspertus, organizuoti išvykas bei skirti 10 dienų kvalifikacijai tobulinti per metus.

SUMMARY

The objective of this research paper is to analyse and estimate the qualification of Shvenchionys region Pabrade town's educational establishments' practitioners, a problem of improvement of professional skills, educational needs and their causing factors.

The goals of this research paper are to analyse the term of the professional skills improvement and its value; methods used for training practitioners, the documents regulating adults' training and the improvement of the professional skills; to consider the opportunities and volume of the education and qualification increasing.

The Object of this research is teachers and the authorities of Pabrade secondary school "Rytas" and Pabrade first secondary school of Shvenchionys region.

The subject of this research paper is a problem of the professional skills improvement of the teachers and the authority of Pabrade secondary school "Rytas" and Pabrade first secondary school of Shvenchionys region; educational needs and their causing factors. To get acquainted with a modern situation of the investigated problem various methods are used.

Various methods of the general scientific knowledge, the analysis of the norm certificates are used: empirical (teachers' questionnaire), statistical (processing of biographical particulars of interrogation), the quantitative analysis of the research.

In the theoretical part author analyzes the concepts of training and improvement of professional skills' necessity and their interrelation. The historical stages of teachers' professional skills formation and improvement are represented and the methods used for teachers training and also the criteria of their selection are considered.

The separate part is dedicated for the analysis of the legal certificates regulating training of adults and a condition of their qualification in the EU countries and Lithuania. The establishments, working on the improvement of the professional teachers' skills and also their projects and programmes are represented. The education of the teachers of all Lithuania, the subject preparation, categories of qualification, and also the opportunity of strengthening are analyzed.

During the research the questionnaire was led to reveal the arguments stimulating teachers to raise their qualification and also the factors complicating the professional skills improvement. In this survey 117 teachers selected by the method of casual selectivity participated; 54 of them work at Pabrade "Rytas" secondary school; 63 – at Pabrade first secondary school. The hypothesis has been checked up by the Pirson's criterion; the coefficient has been counted up by the Spirmen's criterion.

The number of teachers raising their qualification in Pabrade secondary school “Rytas” in 2003 - 2005 y.y constantly grew. The educational level of the both schools exceeds the scheduled results of the year 2007 and they are close to the position of the state educational strategy of the year 2012.

The teachers of Pabrade secondary school “Rytas” actively raise their professional qualification. The most part of the teachers spend 5 days on the improvement of the professional skills every year as forecasted in the Lithuanian educational law. The majority of teachers approve, that received knowledge at the classes of the professional skills improvement is possible to use only partially in their work and it is satisfies their needs only partially.

The authorities of the both schools induces teachers to raise their qualification and also allows to do this. The both schools teachers have enough information and they are well acquainted with the way of the professional skills improvement. The results of the research has shown, that the respondents of the Pabrade first secondary school face with the time and place problem.

The respondents of the Pabrade secondary school “Rytas” recommend to organize classes at school, offer more practical knowledge, reduce groups of listeners and finance classes more. The respondents of the Pabrade first secondary school specify such wishes how to organize classes: considering needs of teachers: to invite known teachers, teachers - experts, to organize excursions, and also to allocate 10 days for the professional skills improvement in a year.

PRIEDAI

1 lentelė. Profesinių mokyklų pedagogų išsilavinimas (%)

Mokslo metai	Aukštasis	Aukštesnysis	Vidurinis
1995–1996	63,6	30,7	5,6
1996–1997	65,4	28,8	5,8
1997–1998	65,6	28,7	5,7
1998–1999	67,2	27,5	5,3
1999–2000	67,3	27,7	5,0
2000–2001	69,4	26,4	4,2

Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos metraštis 2001.

2 lentelė. Ikimokyklinių ugdymo įstaigų pedagoginių darbuotojų išsilavinimas (%)

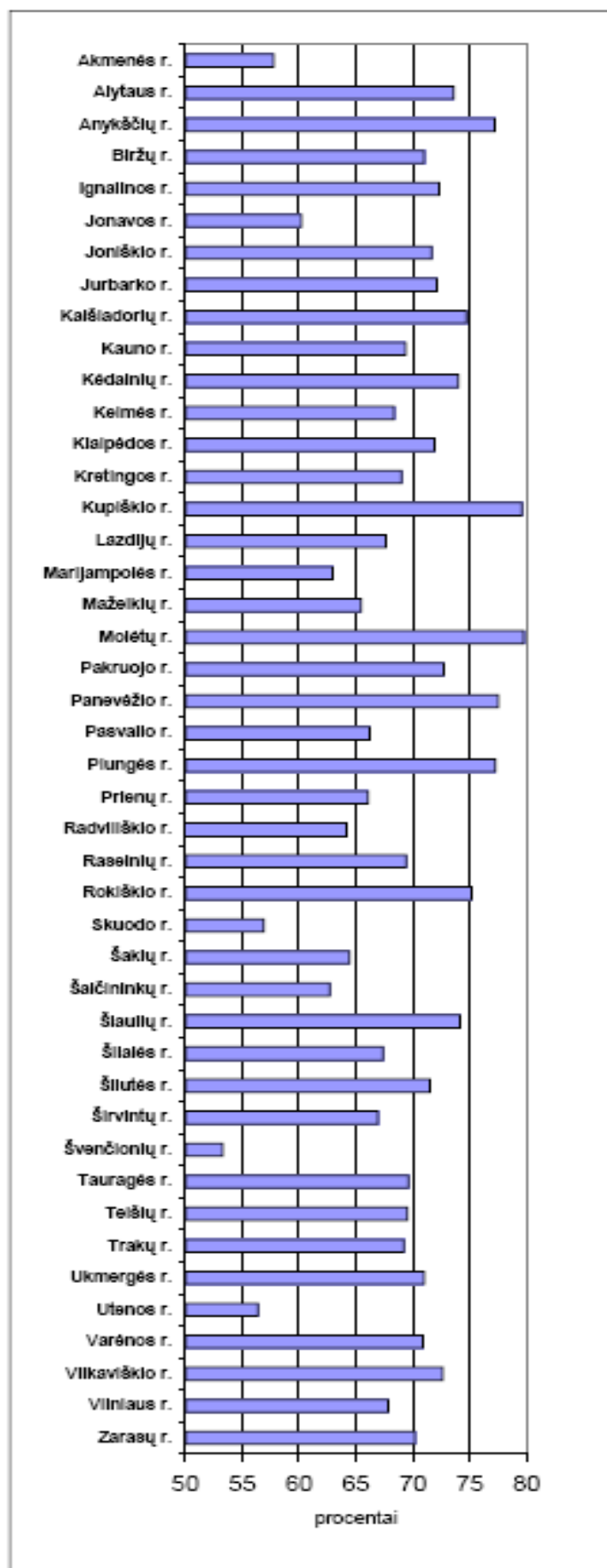
Metai	Aukštasis	Aukštesnysis	Vidurinis
1995	45,6	49,0	5,4
1999	46,7	50,3	3,0
2000	47,5	50,0	2,5

Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos metraštis 1996;
Švietimas, 2001;
Lietuvos švietimas 2000.

3 lentelė. Dalyko specialistai (%) tarp visų šalies to dalyko pedagogų

Dėstomieji dalykai	Metai			
	1995	1997	1999	2001*
Lietuvių k.	74,9	75,5	77,3	87,0
Rusų k.	91,0	91,3	91,1	94,5
Lenkų k.	86,6	86,3	75,2	96,9
Anglų k.	53,2	49,5	51,7	65,2
Vokiečių k.	57,4	56,8	63,1	80,0
Prancūzų k.	83,4	81,2	83,1	93,6
Lotynų k.	11,6	10,7	11,3	-
Istorija	77,7	78,5	79,0	90,4
Politologija	91,3	94,0	90,0	87,5
Matematika	85,0	85,8	85,3	94,6
Fizika	73,8	73,0	74,9	90,7
Geografija	55,3	55,9	57,2	77,6
Biologija	75,6	75,9	78,7	89,5
Chemija	59,9	59,3	61,8	89,1
Dailė	39,6	36,0	35,9	68,5
Darbai	26,7	26,3	29,2	58,7
Muzika	74,2	74,1	73,6	60,1
Kūno kultūra	70,7	70,8	71,9	91,7
Informatika	24,3	30,3	32,9	67,9
Pradinių kl. pedagogai	75,7	74,9	75,1	-
Ikimokyklinio ugdymo auklėtojai	-	-	74,2	-

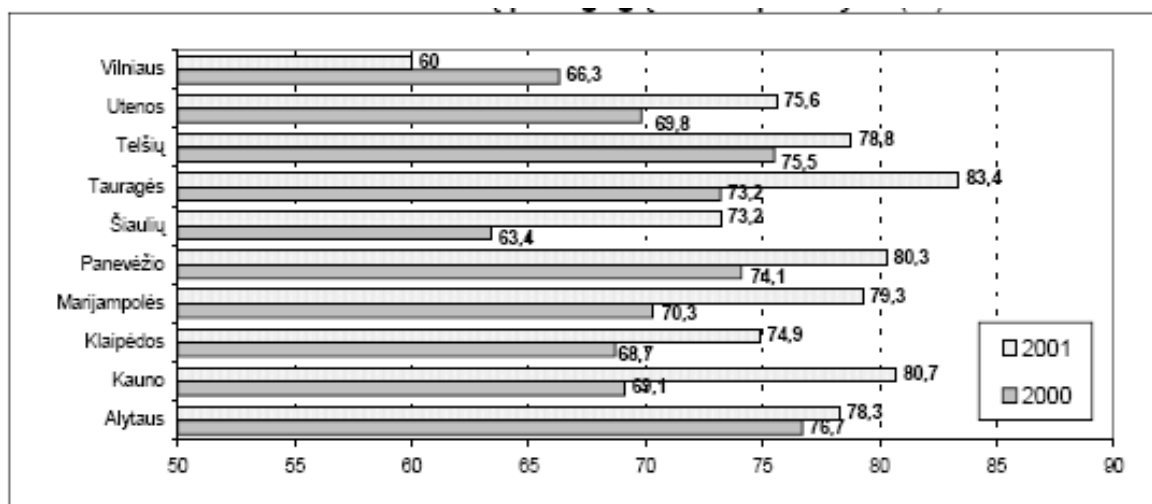
Šaltiniai: PDB, 2001; *ITC.

Duomenų šaltinis: PDB

1 pav. 1999 m. pedagogų – dalyko specialistų dalis rajonuose

1 PRIEDO TĘSINYS

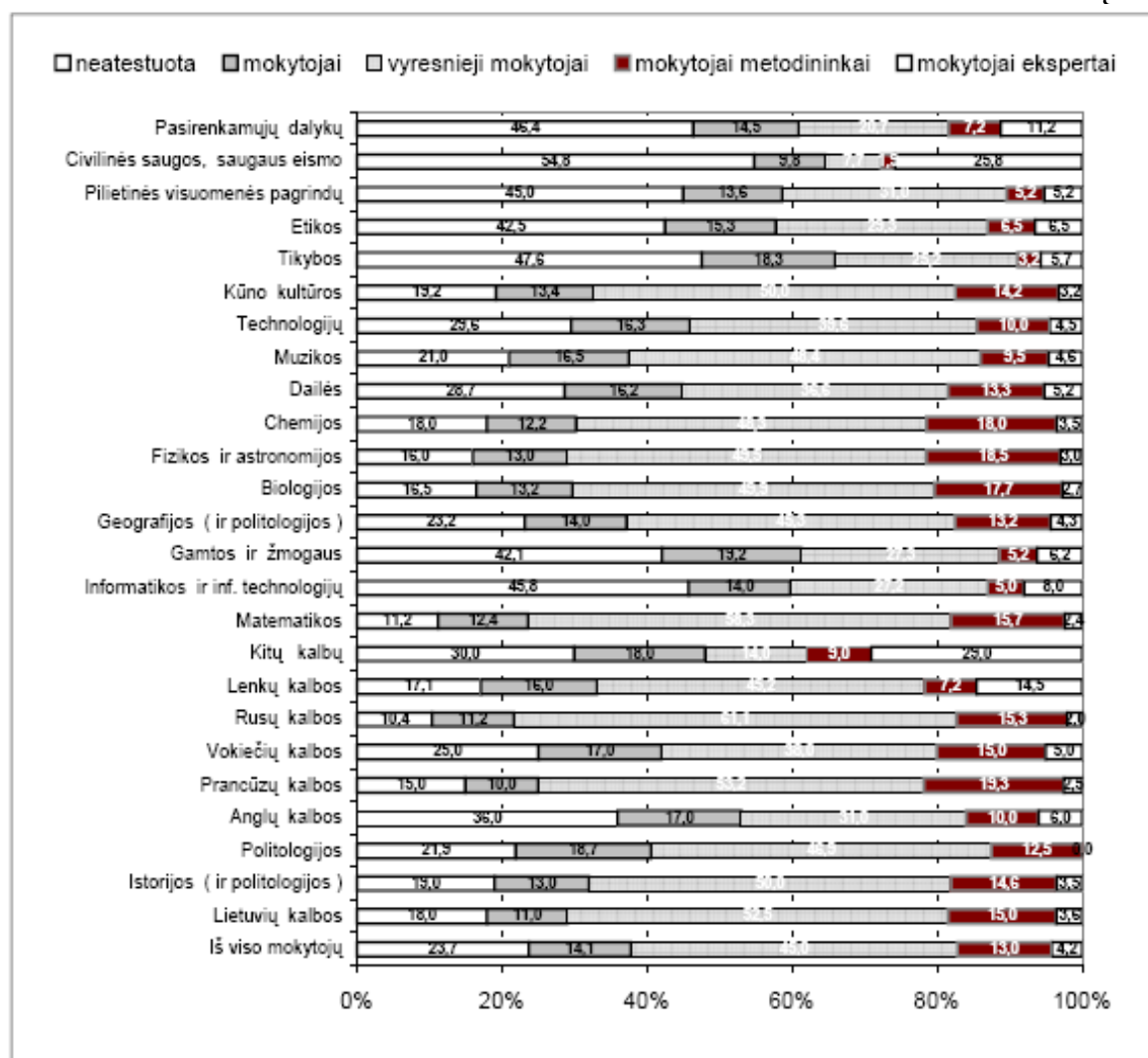
2 pav. 2000–2001 m. atestuotų pedagogų dalis apskrityse (%)

4 lentelė. Kvalifikacines kategorijas įgijusių pedagogų skaičius apskrityse

Apskritis	Mokytojų skaičius		Vyresniųjų mokytojų skaičius		Mokytojų metodininkų skaičius		Mokytojų ekspertų skaičius		Atestuotų pedagogų dalis %	
	metai		metai		metai		metai		metai	
	2000	2001*	2000	2001*	2000	2001*	2000	2001*	2000	2001*
Alytaus	555	532	1998	2120	369	432	33	33	76,7	78,3
Kauno	900	1188	6908	7685	1318	1897	119	152	69,1	80,7
Klaipėdos	449	560	4659	4811	920	1229	54	69	68,7	74,9
Marijampolės	330	333	2106	2320	315	427	18	17	70,3	79,3
Panevėžio	474	527	3427	3517	615	843	29	34	74,1	80,3
Šiaulių	360	460	4107	4356	628	951	55	66	63,4	73,2
Tauragės	204	291	1469	1741	223	340	4	5	73,2	83,4
Telšių	437	502	2112	2284	288	391	17	18	75,5	78,8
Utenos	342	330	2234	2331	384	475	25	25	69,8	75,6
Vilniaus	1960	1185	7314	8689	1568	1693	231	223	66,3	60,0

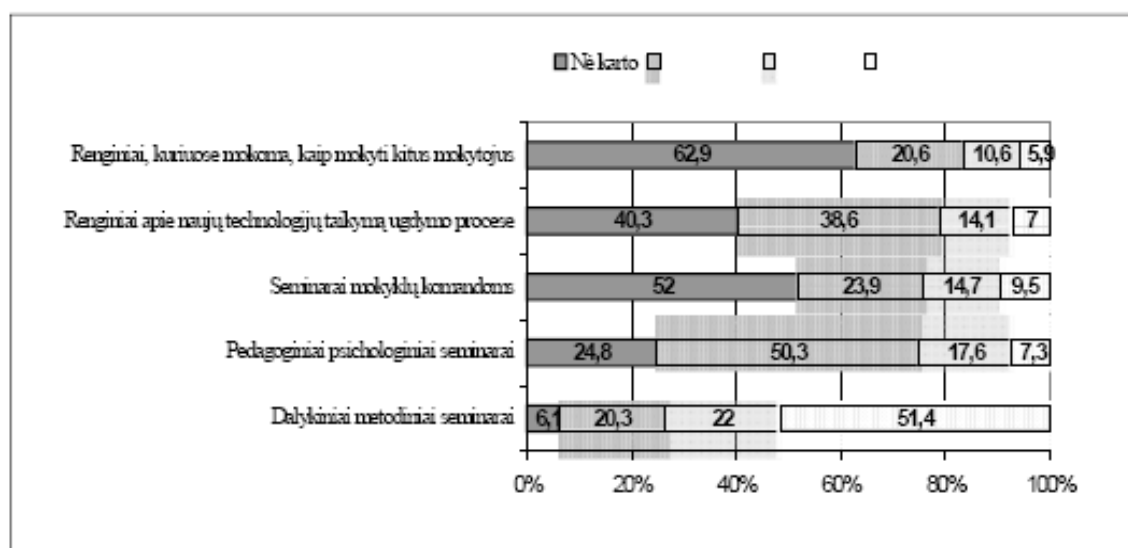
Duomenų šaltiniai: Lietuvos švietimas 2000; Pedagogų profesinės raidos centras.

1 PRIEDO TĘSINYS

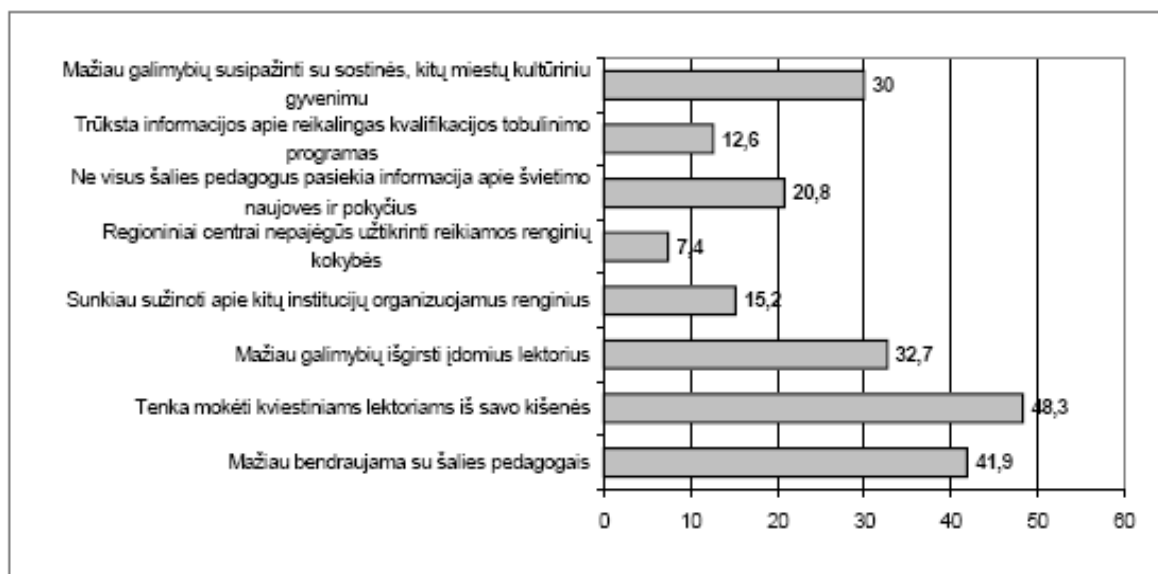

Duomenų šaltinis: ITC.

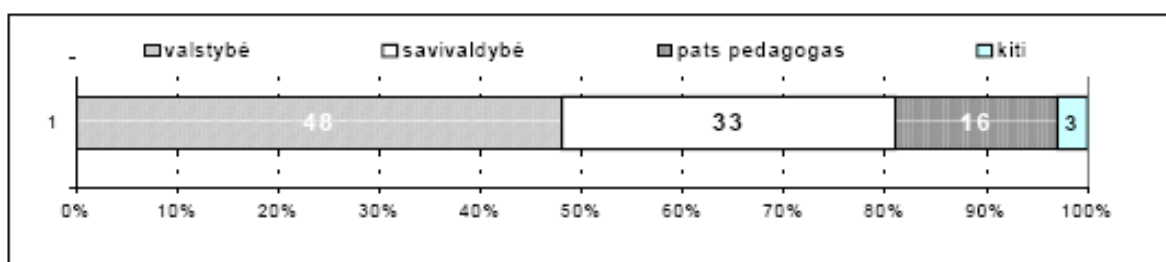
3 pav. Dalykų mokytojų pasiskirstymas pagal kvalifikacines kategorijas

4 pav. 1999–2000 m. m. pedagogų dalyvavimas kvalifikaciniuose renginiuose

5 pav. Pedagogų nuomonė apie kvalifikacijos tobulinimo sistemos decentralizavimo trūkumus (%)

6 pav. Pedagogų nuomonė apie tai, kas turėtų finansuoti kvalifikacijos tobulinimą (%)

1 lentelė. Ar kvalifikacijos kėlimo tvarka atitinka Jūsų poreikius ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Visiškai atitinka	2	3.7	5	7.9
Atitinka	32	59.2	42	66.6
Nei atitinka, nei neatitinka	16	29.6	13	20.6
Neatitinka	4	7.4	3	4.7
Visiškai neatitinka	-	-	-	-

2 lentelė. Ar organizuojant kvalifikacijos kėlimo renginius yra atsižvelgiama į Jūsų poreikius ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Visiškai atsižvelgiama	-	-	-	-
Atsižvelgiama	22	40.7	27	42.8
Nei atsižvelgiama, nei neatsižvelgiama	25	46.2	33	52.3
Neatsižvelgiama	6	11.1	3	4.7
Visiškai neatsižvelgiama	1	1.8	-	-

3 lentelė. Ar kvalifikacijos kėlimo renginiuose įgyjamos žinios ir gebėjimai yra naudingi ugdymo procesui ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Visiškai naudingi	1	1.8	3	4.7
Naudingi	46	85.1	48	76.1
Nei naudingi, nei nenaudingi	7	12.9	11	17.4
Nenaudingi	-	-	1	1.5
Visiškai nenaudingi	-	-	-	-

4 lentelė. Kaip vertinate kvalifikacijos tobulinimosi institucijų siūlomus kursus ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Jie visiškai tenkina mano poreikius	7	12.9	7	11.1
Jie tik iš dalies tenkina mano poreikius	46	85.1	55	87.3
Jie visiškai nenaudingi, einu į juos dėl pažymėjimo	1	1.8	1	1.5
Kita	-	-	-	-

5 lentelė. Ar Jūsų siekiai tobulinti savo kvalifikaciją susiję su profesinės karjeros perspektyvomis ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Visiškai susiję	3	5.5	2	3.1
Susiję	36	66.6	54	85.7
Nei susiję, nei nesusiję	9	16.6	2	3.1
Nesusiję	5	9.2	4	6.3
Visiškai nesusiję	1	1.8	1	1.5

6 lentelė. Ar švietimo įstaigos aplinka daro įtaką kvalifikacijos tobulinimuisi ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Labai daro	9	16.6	-	-
Daro	42	77.7	50	79.3
Nei daro, nei nedaro	3	5.5	9	14.2
Nedaro	-	-	4	6.3
Visiškai nedaro	-	-	-	-

7 lentelė. Ar vadovai skatina tobulinti kvalifikaciją ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Visiškai skatina	3	5.5	4	6.3
Skatina	42	77.7	54	85.7
Nei skatina, nei neskatina	4	7.4	3	4.7
Neskatina	4	7.4	2	3.1
Visiškai neskatina	1	1.8	-	-

8 lentelė. Ar Jūsų institucijoje yra sudaromos tinkamos (geros) sąlygos kvalifikacijai kelti ?

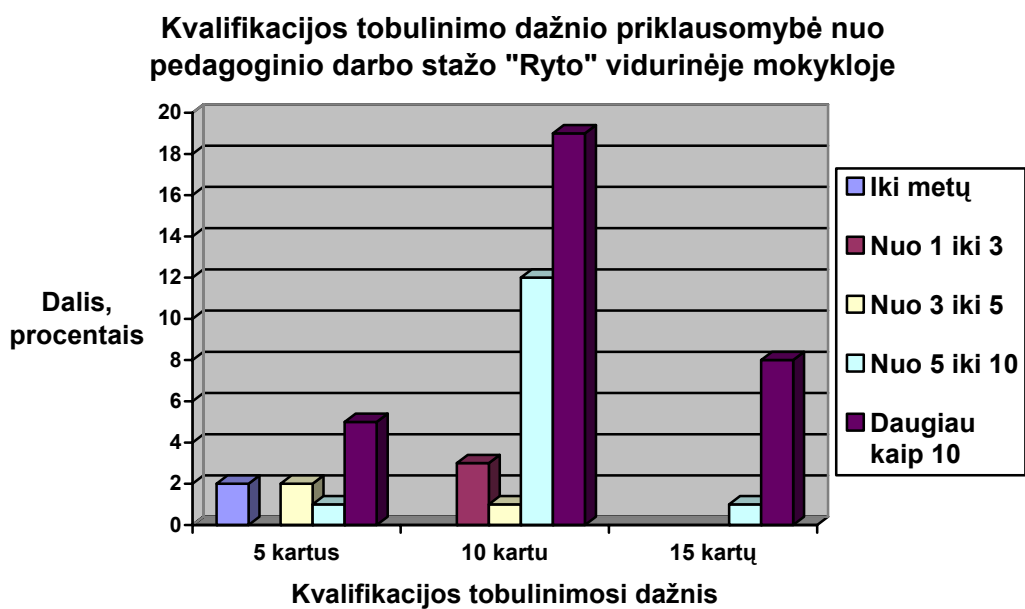
	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Visiškai tinkamos	7	12.9	12	19.0
Tinkamos	39	72.2	50	79.3
Nei tinkamos, nei netinkamos	5	9.2	-	-
Netinkamos	3	5.5	1	1.5
Visiškai netinkamos	-	-	-	-

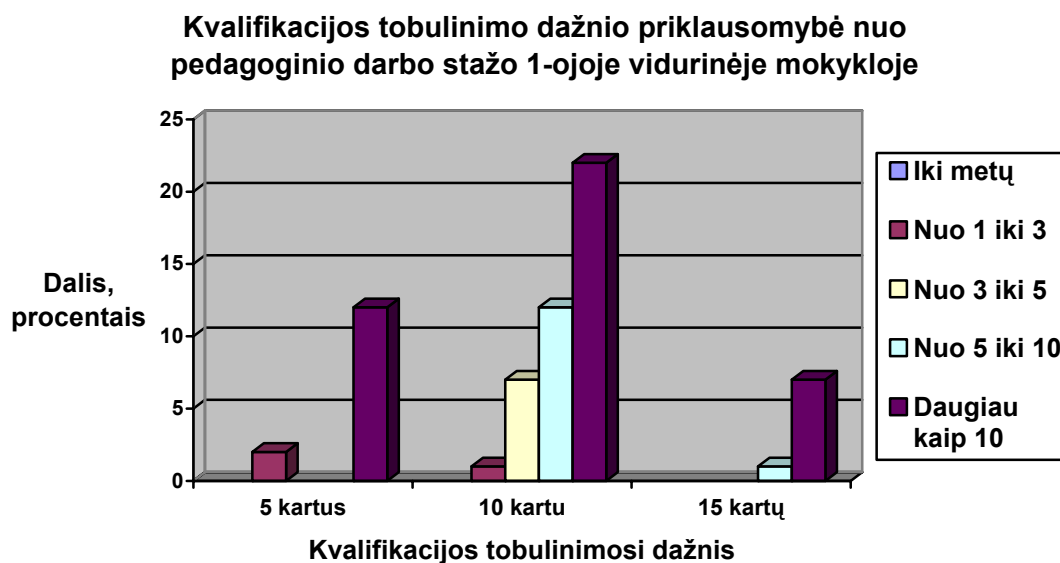
9 lentelė. Ar daro įtaką kvalifikacijos kėlimo kursų organizavimui vieta ir laikas ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Visiškai įtakoja	4	7.4	8	12.6
Įtakoja	34	62.9	45	71.4
Nei įtakoja, nei neįtakoja	11	20.3	2	3.1
Neįtakoja	5	9.2	6	9.5
Visiškai neįtakoja	-	-	2	3.1

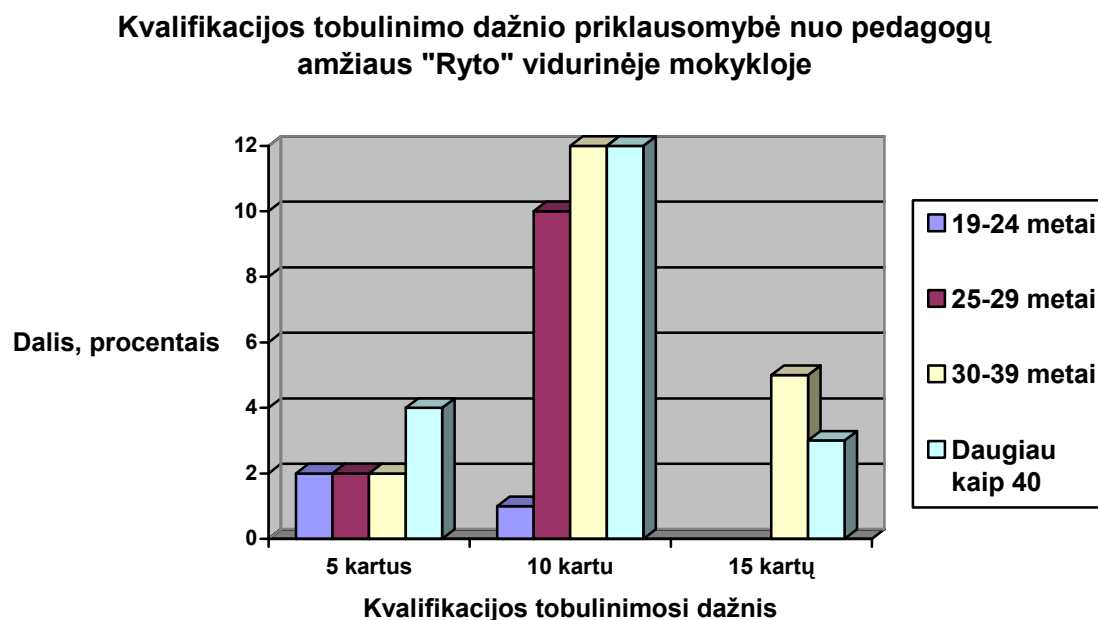
10 lentelė. Kiek kartų per 2003-2005 m. Jūs tobulinote savo kvalifikaciją ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
5 kartus	10	18.5	14	22.2
10 kartų	35	64.8	42	66.6
15 kartų ir daugiau	9	16.6	7	11.1

1 pav. Kvalifikacijos tobulinimo dažnio priklausomybė nuo pedagoginio darbo stažo "Ryto" vidurinėje mokykloje

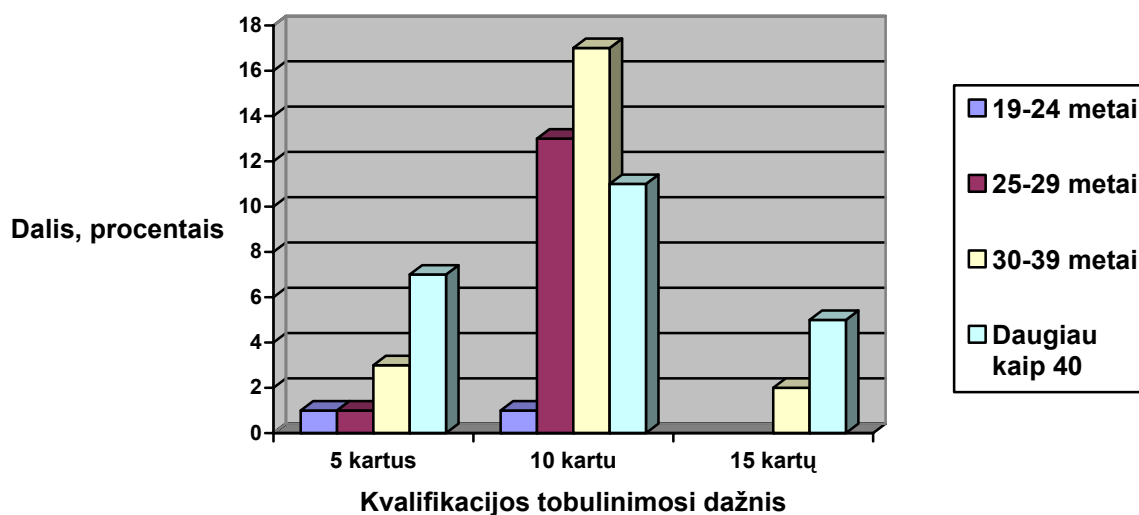

2 pav. Kvalifikacijos tobulinimo dažnio priklausomybė nuo pedagoginio darbo stažo 1-ojoje vidurinėje mokykloje

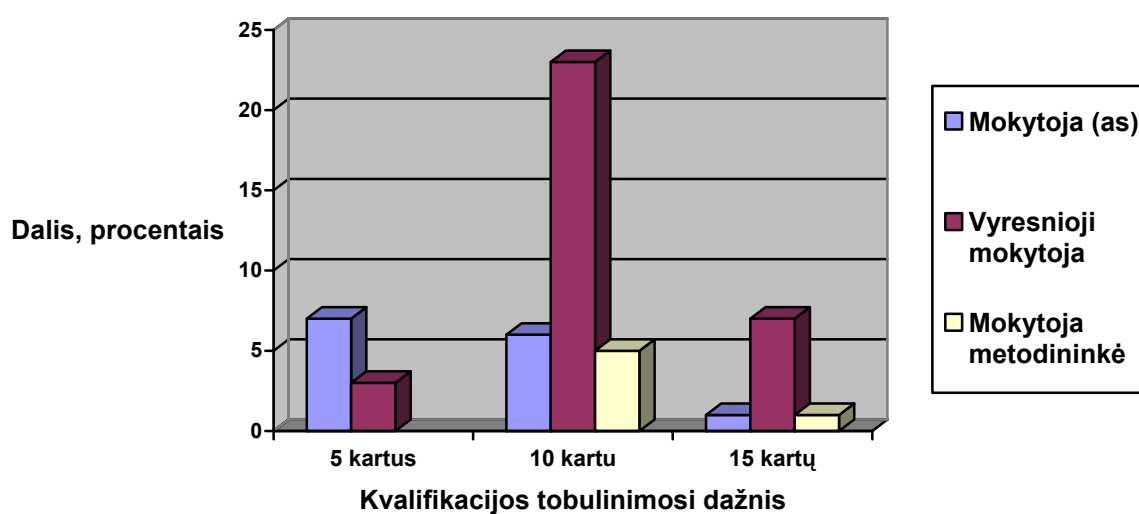
3 pav. Kvalifikacijos tobulinimo dažnio priklausomybė nuo pedagogų amžiaus "Ryto" vidurinėje mokykloje

Kvalifikacijos tobulinimo dažnio priklausomybė nuo pedagogų amžiaus 1-ojoje vidurinėje mokykloje

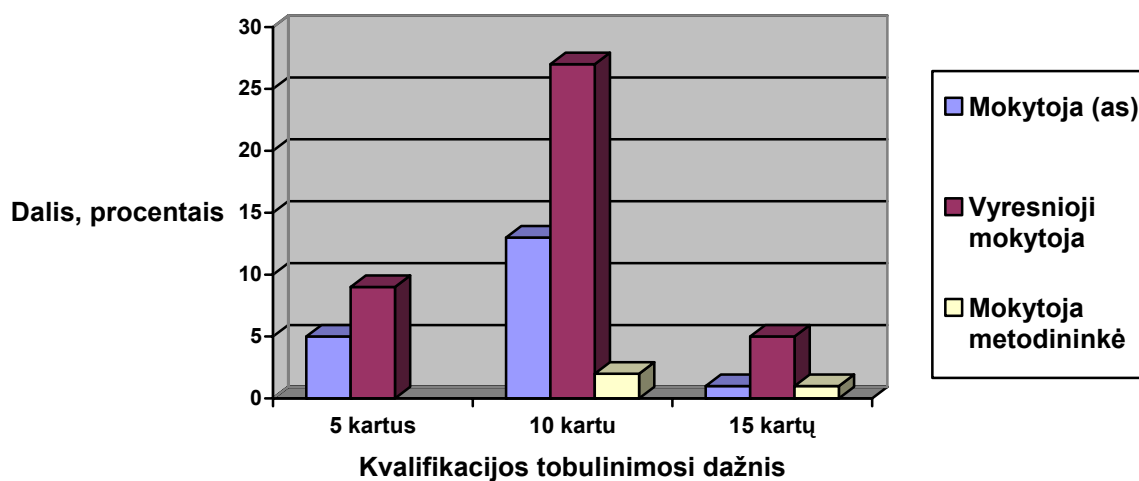
4 pav. Kvalifikacijos tobulinimo dažnio priklausomybė nuo pedagogų amžiaus 1-ojoje vidurinėje mokykloje

Kvalifikacijos tobulinimo dažnio priklausomybė nuo kvalifikacinės kategorijos "Ryto" vidurinėje mokykloje

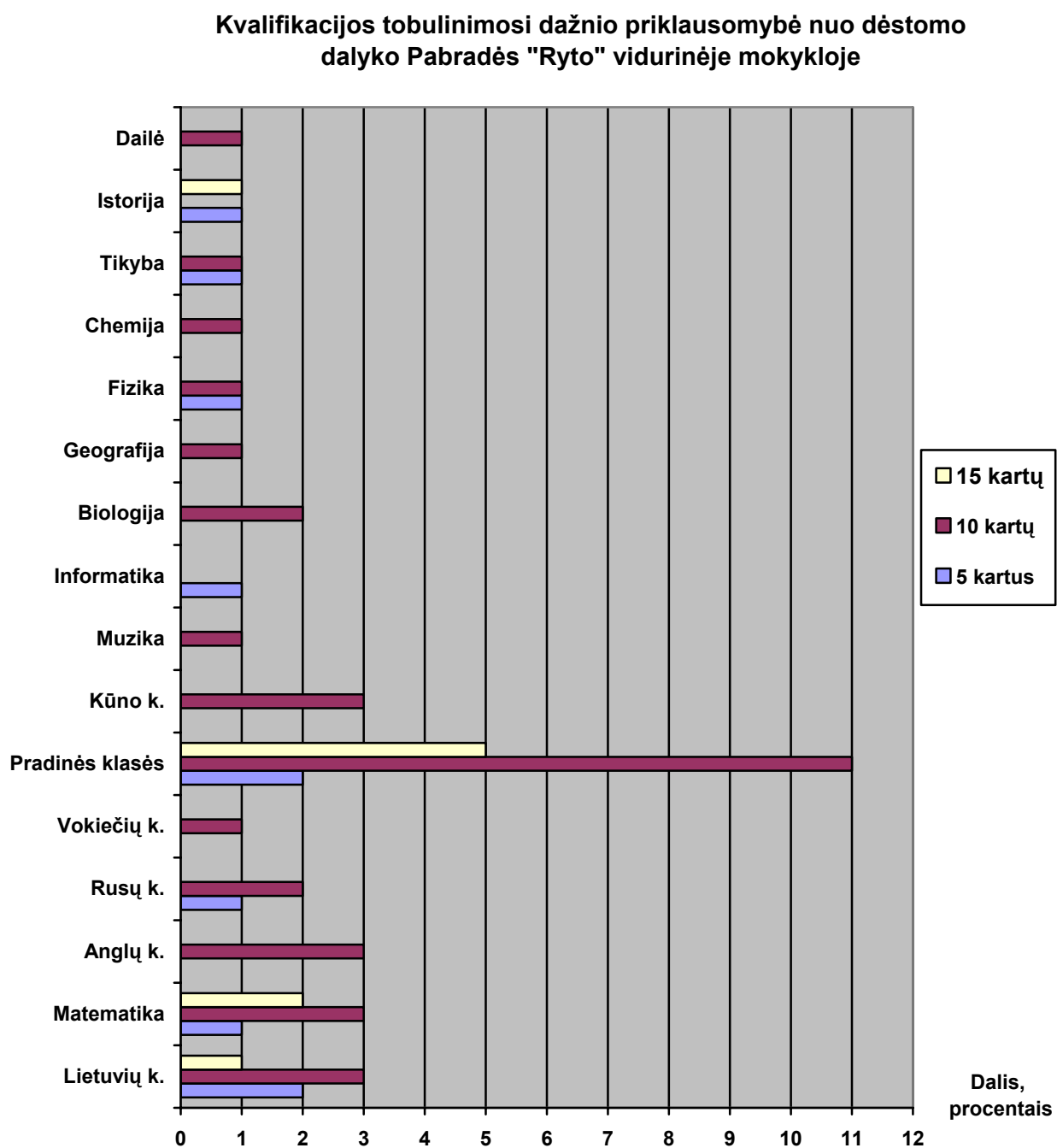

5 pav. Kvalifikacijos tobulinimo dažnio priklausomybė nuo kvalifikacinės kategorijos „Ryto“ vidurinėje mokykloje

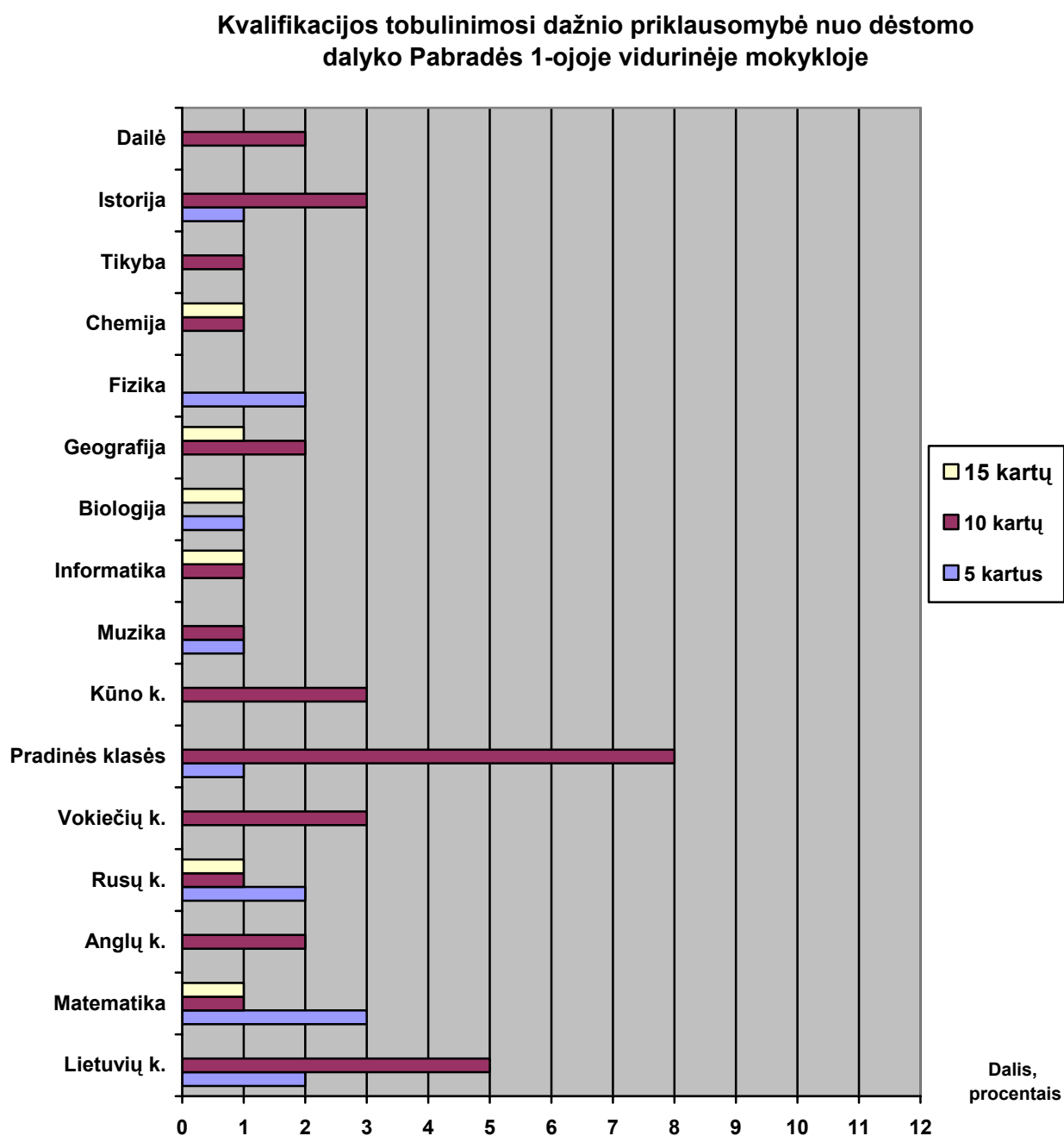
Kvalifikacijos tobulinimo dažnio priklausomybė nuo kvalifikacinės kategorijos 1-ojoje vidurinėje mokykloje

6 pav. Kvalifikacijos tobulinimo dažnio priklausomybė nuo kvalifikacinės kategorijos 1-ojoje vidurinėje mokykloje

7 pav. Kvalifikacijos tobulinimosi dažnio priklausomybė nuo dėstomo dalyko Pabradės "Ryto" vidurinėje mokykloje

8 pav. Kvalifikacijos tobulinimosi dažnio priklausomybė nuo dėstomo dalyko Pabradės 1-ojoje vidurinėje mokykloje

2 PRIEDO TĘSINYS

11 lentelė. Kaip Jums apmokamas kvalifikacijos tobulinimas, vykstant į kvalifikacijos tobulinimo institucijas ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Pilnai	41	75.9	58	92.0
Dalimis	11	20.3	4	6.3
Neapmokama	2	3.7	1	1.5

12 lentelė. Ar Jums gerai žinoma kvalifikacijos kėlimo tvarka ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Taip, gerai žinoma	25	46.2	29	46.0
Taip, iš esmės žinoma	28	51.8	34	53.9
Nežinoma	1	1.8	-	-

13 lentelė. Ar švietimo įstaiga, turinti daug aukštos kvalifikacijos mokytojų, laiduoja geresnę ugdymo kokybę ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Visiškai laiduoja	4	7.4	3	4.7
Laiduoja	42	77.7	52	82.5
Nei laiduoja, nei nelaiduoja	6	11.1	3	4.7
Nelaiduoja	2	3.7	3	4.7
Visiškai nelaiduoja	-	-	2	3.1

14 lentelė. Ar mokytojo įgyta kvalifikacinė kategorija turi įtakos jo darbo kokybei ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Visiškai turi	2	3.7	2	3.1
Turi	39	72.2	46	73.0
Nei turi, nei neturi	10	18.5	11	17.4
Neturi	2	3.7	4	6.3
Visiškai neturi	1	1.8	-	-

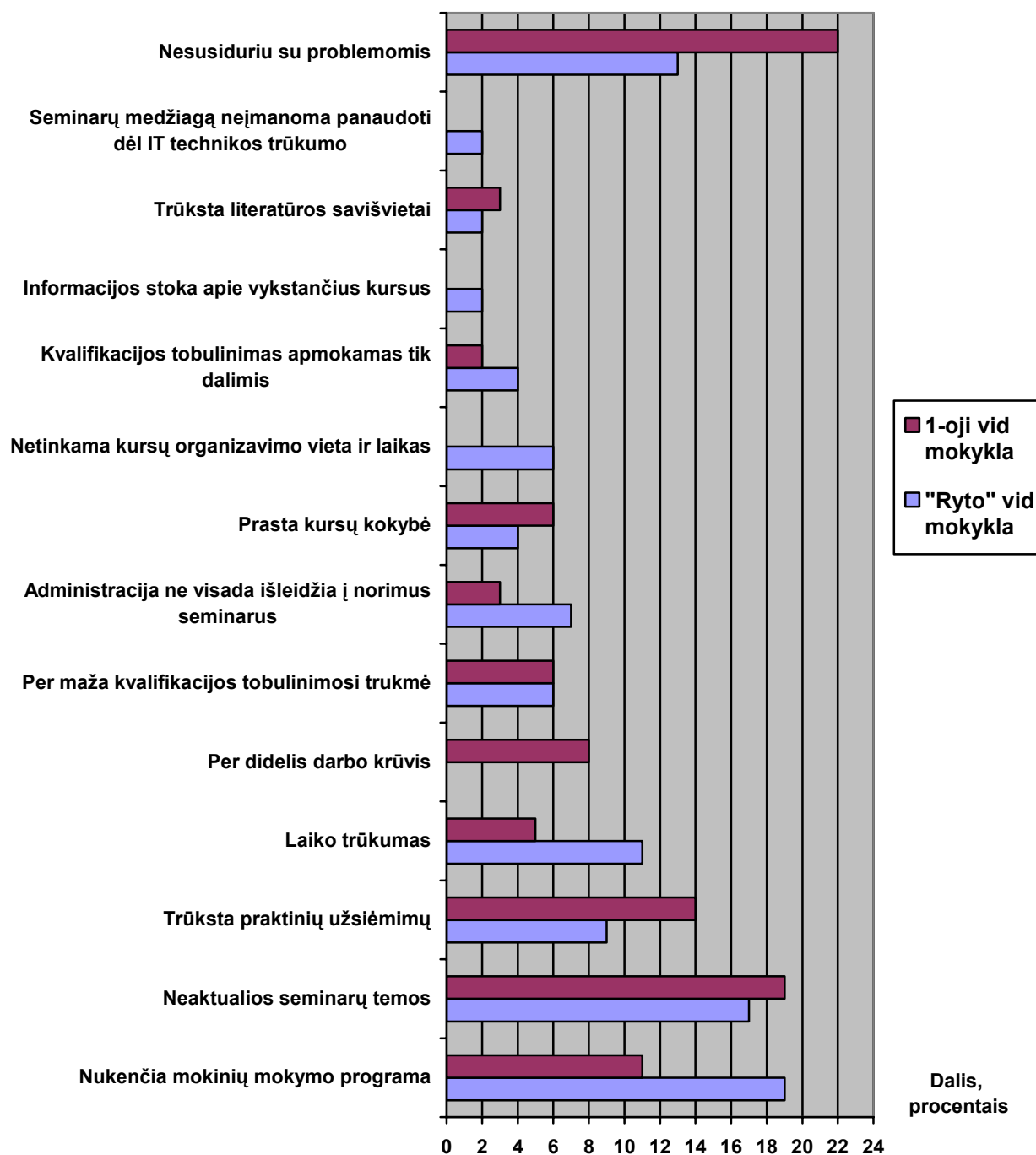
15 lentelė. Ar Jūsų kvalifikacinė kategorija atitinka Jūsų gebėjimus ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Visiškai atitinka	8	14.8	4	6.3
Atitinka	41	75.9	56	88.8
Nei atitinka, nei neatitinka	4	7.4	-	-
Neatitinka	1	1.8	3	4.7
Visiškai neatitinka	-	-	-	-

16 lentelė. Su kokiomis problemomis dažniausiai susiduriate tobulindami savo kvalifikaciją ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Netinkama kursų organizavimo vieta ir laikas	3	5.5	-	-
Laiko trūkumas	6	11.1	3	4.7
Nukenčia mokinių mokymo programa	10	18.5	7	11.1
Trūksta praktinių užsiėmimų	5	9.2	9	14.2
Neaktualios seminarų temos	9	16.6	12	19.0
Trūksta literatūros savišvietai	1	1.8	2	3.1
Prasta kursų kokybė	2	3.7	4	6.3
Informacijos stoka apie vykstančius kursus	1	1.8	-	-
Per maža kvalifikacijos tobulinimosi trukmė	3	5.5	4	6.3
Administracija ne visada išleidžia į norimus seminarus	4	7.4	2	3.1
Kvalifikacijos tobulinimas apmokamas tik dalimis	2	3.7	1	1.5
Seminaruose gautą medžiagą neįmanoma panaudoti dėl IT technikos trūkumo	1	1.8	-	-
Didelis darbo krūvis	-	-	5	7.9
Nesusiduriu su problemomis	7	12.9	14	22.2

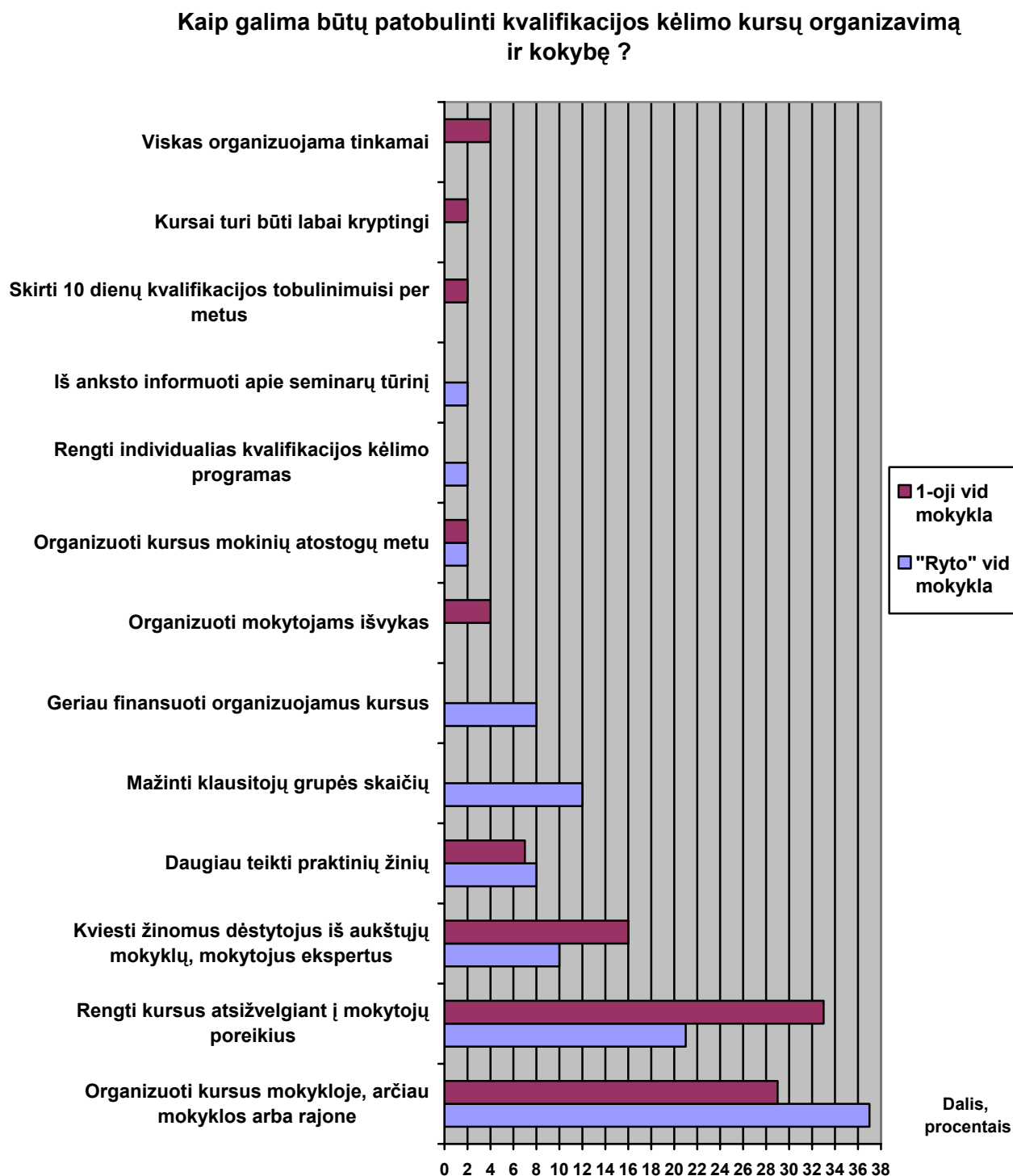
Su kokiomis problemomis dažniausiai susiduriate tobulindami savo kvalifikaciją ?

9 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Su kokiomis problemomis dažniausiai susiduriate tobulindami savo kvalifikaciją?“

17 lentelė. Kaip galima būtų patobulinti kvalifikacijos kėlimo organizavimą ir kokybę ?

	„Ryto“ vidurinė mokykla		1-oji vidurinė mokykla	
	Skaičius	Dažnis %	Skaičius	Dažnis %
Organizuoti kursus mokykloje, arčiau mokyklos arba rajone	19	36.5	13	28.8
Organizuoti kursus mokinių atostogų metu	1	1.9	1	2.2
Rengti kursus atsižvelgiant į mokytojų poreikius	11	21.1	15	33.3
Daugiau teikti praktinių žinių	4	7.6	3	6.6
Kviesti žinomus dėstytojus iš aukštųjų mokyklų, mokytojus ekspertus	5	9.6	7	15.5
Mažinti klausytojų grupės skaičių	6	11.5	-	-
Geriau finansuoti organizuojamus kursus	4	7.6	-	-
Rengti individualias kvalifikacijos kėlimo programas	1	1.9	-	-
Iš anksto informuoti apie seminarų turinį	1	1.9	-	-
Skirti 10 dienų kvalifikacijos tobulinimuisi per metus	-	-	1	2.2
Kursai turi būti labai kyptingi	-	-	1	2.2
Organizuoti mokytojams išvykas	-	-	2	4.4
Viskas organizuojama tinkamai	-	-	2	4.4

10 pav. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų pasiskirstymas į grupes pagal atsakymą į klausimą: „Kaip galima būtų patobulinti kvalifikacijos kėlimo kursų organizavimą ir kokybę?“

Hipotezių tikrinimas pagal Pirsono X^2 suderinamumo kriterijų

I.

Hipotezė H_0 : pedagogų kvalifikacijos tobulinimas nepriklauso nuo administracijos požiūrio į mokymosi procesą;

Hipotezė H_1 : pedagogų kvalifikacijos tobulinimas priklauso nuo administracijos požiūrio į mokymosi procesą.

Tikėtini dažniai apskaičiuojami pagal formulę: $q_{ij} = \frac{f_i * \hat{f}_j}{n}$

Ar vadovai skatina tobulinti kvalifikaciją ?

Mokykla	Visiškai skatina	Skatina	Nei skatina, nei neskatina	Neskatina	Visiškai neskatina	Iš viso
„Ryto“	3,2	44,3	3,2	2,8	0,5	54
1-oji	3,8	51,7	3,8	3,2	0,5	63
Iš viso	7	96	7	6	1	117

Apskaičiuojamas X^2 kriterijus: $X^2 = \sum_{i,j=1}^n \frac{(f_{ij}-q_{ij})^2}{q_{ij}}$

$X^2 = 2,06$

Lentelės laisvės laipsniai apskaičiuojami pagal formulę: $df = (s-1)(t-1)$
 $df = 4$

Reikšmingumo lygmens $\alpha = 0,05$ kritinė reikšmė yra: $x^2_{0,05}(4) = 7,81$, ir ji yra didesnė už gautą reikšmę 2,06, todėl hipotezę H_1 turime atmesti.

II.

Hipotezė H_0 : pedagogų kvalifikacijos tobulinimas nepriklauso nuo renginių kokybės bei turinio;

Hipotezė H_1 : pedagogų kvalifikacijos tobulinimas priklauso nuo renginių kokybės bei turinio.

Tikėtini dažniai apskaičiuojami pagal formulę: $q_{ij} = \frac{f_i * \hat{f}_j}{n}$

Kaip vertinate kvalifikacijos tobulinimo institucijų siūlomus kursus ?

Mokykla	Jie visiškai tenkina poreikius	Iš dalies tenkina poreikius	Nenaudingi	Iš viso
„Ryto“	6,46	46,6	0,92	54
1-oji	7,53	54,3	1,07	63
Iš viso	14	101	2	117

$$\text{Apskaičiuojamas } X^2 \text{ kriterijus: } X^2 = \sum_{i,j=1}^n \frac{(f_{ij}-q_{ij})^2}{q_{ij}}$$

$$X^2 = 0,1$$

Lentelės laisvės laipsniai apskaičiuojami pagal formulę: $df=(s-1)(t-1)$

$$df=2$$

Reikšmingumo lygmens $\alpha = 0,05$ kritinė reikšmė yra: $x^2_{0,05(2)} = 5,99$, ir ji yra didesnė už gautą reikšmę 0,1, todėl hipotezę H1 turime atmesti.

III.

Hipotezė Ho: pedagogų kvalifikacijos tobulinimas nepriklauso nuo renginių apmokėjimo;

Hipotezė H1: pedagogų kvalifikacijos tobulinimas priklauso nuo renginių apmokėjimo.

Tikėtini dažniai apskaičiuojami pagal formulę: $q_{ij} = \frac{f_{i*} \cdot \hat{f}_{*j}}{n}$

Kaip Jums apmokamas kvalifikacijos tobulinimas, vykstant į kvalifikacijos tobulinimo institucijas ?

Mokykla	Pilnai	Dalimis	Neapmokamas	Iš viso
„Ryto“	45,7	6,9	1,38	54
1-oji	53,3	8,07	1,6	63
Iš viso	99	15	3	117

$$\text{Apskaičiuojamas } X^2 \text{ kriterijus: } X^2 = \sum_{i,j=1}^n \frac{(f_{ij}-q_{ij})^2}{q_{ij}}$$

$$X^2 = 5,85$$

Lentelės laisvės laipsniai apskaičiuojami pagal formulę: $df=(s-1)(t-1)$

$$df=2$$

Reikšmingumo lygmens $\alpha = 0,05$ kritinė reikšmė yra: $x^2_{0,05(2)} = 5,99$, ir ji yra didesnė už gautą reikšmę 5,85, todėl hipotezę H1 turime atmesti.

IV.

Hipotezė Ho: pedagogų kvalifikacijos tobulinimas nepriklauso nuo renginių organizavimo vietos ir laiko;

Hipotezė H1: pedagogų kvalifikacijos tobulinimas priklauso nuo renginių organizavimo vietos ir laiko.

Tikėtini dažniai apskaičiuojami pagal formulę: $q_{ij} = \frac{f_{i*} \cdot \hat{f}_{*j}}{n}$

3 PRIEDO TĘSINYS

Ar didelę įtaką kvalifikacijos kėlimo kursų organizavimui turi vieta ir laikas ?

Mokykla	Visiškai įtakoja	Įtakoja	Nei įtakoja, nei neįtakoja	Neįtakoja	Visiškai neįtakoja	Iš viso
„Ryto“	5,54	36,46	6	5,07	0,9	54
1-oji	6,46	42,53	7	5,9	1,07	63
Iš viso	12	79	13	11	2	117

Apskaičiuojamas X^2 kriterijus: $X^2 = \sum_{i,j=1}^n \frac{(f_{ij}-q_{ij})^2}{q_{ij}}$

$$X^2 = 9,65$$

Lentelės laisvės laipsniai apskaičiuojami pagal formulę: $df=(s-1)(t-1)$

$$df=4$$

Reikšmingumo lygmens $\alpha = 0,05$ kritinė reikšmė yra: $x^2_{0,05}(4) = 7,81$, ir ji yra mažesnė už gautą reikšmę 9,65, todėl hipotezę H_0 turime atmesti.

Koreliacijos koeficiento patikrinimas pagal Spirmeno ranginį kriterijų

Spirmeno koreliacijos koeficientas apskaičiuojamas pagal formulę:

$$r_s = 1 - \frac{6 \sum_{i=1}^n D_i^2}{n^3 - n}.$$

Jeigu koeficientas lygus - 1, tai rodo labai stiprų neigiamą ryšį, jei 0 – statistinio ryšio nėra, 1 – stiprus teigiamas ryšys.

Pabradės „Ryto“ vidurinės ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos mokytojai buvo vertinami pagal kvalifikacijos tobulinimo intensyvumą.

„Ryto“ vidurinės mokyklos mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi intensyvumas $R_x = (10, 35, 9)$. Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos – $R_y = (14, 42, 7)$.

Reikia nustatyti ar tarp Pabradės „Ryto“ vidurinės ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi intensyvumo yra ryšys.

Iš pirmo žvilgsnio sunku pasakyti, kiek šie įvertinimai susiję vienas su kitu. Norint nustatyti, ar egzistuoja statistinis ryšys tarp šių reikšmių stulpelių, apskaičiuojamas Spirmeno koeficientas.

$$r_s = -1,0$$

Tai stipri neigiama koreliacija. Pabradės „Ryto“ vidurinės ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi intensyvumas tarpusavyje nesusiję.

TYRIMO ANKETA

Mykolo Romerio universiteto studentė Jelena Gavrilova rašo magistro baigiamąjį darbą apie Pabradės miesto švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo problemas. Tyrime dalyvauja Pabradės „Ryto“ vidurinės mokyklos ir Pabradės 1-osios vidurinės mokyklos pedagogai.

Tyrimo tikslas – ištirti švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimosi problemas bei paruošti atitinkamas rekomendacijas.

Anketa yra anoniminė.

Apveskite Jums tinkamo atsakymo variantą arba jį parašykite.

1. Koks yra Jūsų pedagoginio darbo stažas ?

- a) Iki metų
- b) Nuo 1 iki 3 metų
- c) Nuo 3 iki 5 metų
- d) Nuo 5 iki 10 metų
- e) Daugiau kaip 10 metų

2. Koks yra Jūsų amžius ?

- a) 19-24 metai
- b) 25-29 metai
- c) 30-39 metai
- d) Daugiau kaip 40 metų

3. Kokia yra Jūsų kvalifikacinė kategorija ?

- a) Mokytoja
- b) Vyresnioji mokytoja
- c) Mokytoja metodininkė
- d) Mokytoja ekspertė

4. Kokius dalykus dėstote ?

Įrašykite savo pedagoginę specialybę(es).....

5. Kiek kartų per 2003-2005m. Jūs tobulinote savo kvalifikaciją ?

- a) 5 kartus
- b) 10 kartų
- c) 15 kartų ir daugiau

6. Ar Jums gerai žinoma kvalifikacijos kėlimo tvarka ?

- a) Taip, gerai žinoma
- b) Taip, iš esmės žinoma
- c) Nežinoma

7. Ar kvalifikacijos kėlimo tvarka atitinka Jūsų poreikius ?

- a) Visiškai atitinka
- b) Atitinka
- c) Nei atitinka, nei neatitinka
- d) Neatitinka
- e) Visiškai neatitinka

8. Ar švietimo įstaigos aplinka daro įtaką kvalifikacijos tobulinimuisi ?

- a) Visiškai daro
- b) Daro
- c) Nei daro, nei nedaro
- d) Nedaro
- e) Visiškai nedaro

9. Ar organizuojant kvalifikacijos kėlimo renginius yra atsižvelgiama į Jūsų poreikius ?

- a) Visiškai atsižvelgiama
- b) Atsižvelgiama
- c) Nei atsižvelgiama, nei neatsižvelgiama
- d) Neatsižvelgiama
- e) Visiškai neatsižvelgiama

10. Ar kvalifikacijos kėlimo renginiuose įgyjamos žinios ir gebėjimai yra naudingi ugdymo procesui ?

- a) Visiškai naudingi
- b) Naudingi
- c) Nei naudingi, nei nenaudingi
- d) Nenaudingi
- e) Visiškai nenaudingi

11. Ar vadovai skatina tobulinti kvalifikaciją ?

- a) Visiškai skatina
- b) Skatina
- c) Nei skatina, nei neskatina
- d) Neskatina
- e) Visiškai neskatina

12. Ar yra sudaromos tinkamos (geros) sąlygos kvalifikacijai kelti ?

- a) Visiškai tinkamos
- b) Tinkamos
- c) Nei tinkamos, nei netinkamos
- d) Netinkamos
- e) Visiškai netinkamos

13. Kaip Jums apmokamas kvalifikacijos tobulinimas, vykstant į kvalifikacijos tobulinimo institucijas ?

- a) Pilnai
- b) Dalimis
- c) Neapmokama

14. Kaip vertinate kvalifikacijos tobulinimosi institucijų siūlomus kursus ?

- a) Jie visiškai tenkina mano poreikius
- b) Jie tik iš dalies tenkina mano poreikius
- c) Jie visiškai nenaudingi, einu į juos dėl pažymėjimo
- d) Kita

15. Ar švietimo įstaiga, turinti daug aukštos kvalifikacijos mokytojų, laiduoja geresnę ugdymo kokybę ?

- a) Visiškai laiduoja
- b) Laiduoja
- c) Nei laiduoja, nei nelaiduoja
- d) Nelaiduoja
- e) Visiškai nelaiduoja

16. Ar mokytojo įgyta kvalifikacinė kategorija turi įtakos jo darbo kokybei ?

- a) Visiškai turi
- b) Turi
- c) Nei turi, nei neturi
- d) Neturi
- e) Visiškai neturi

17. Ar didelę įtaką kvalifikacijos kėlimo kursų organizavimui turi vieta ir laikas ?

- a) Visiškai įtakoja
- b) Įtakoja
- c) Nei įtakoja, nei neįtakoja
- d) Neįtakoja
- e) Visiškai neįtakoja

18. Ar Jūsų kvalifikacinė kategorija atitinka Jūsų gebėjimus ?

- a) Visiškai atitinka
- b) Atitinka
- c) Nei atitinka, nei neatitinka
- d) Neatitinka
- e) Visiškai neatitinka

19. Ar Jūsų siekiai tobulinti savo kvalifikaciją susiję su profesinės karjeros perspektyvomis ?

- a) Visiškai susiję
- b) Susiję
- c) Nei susiję, nei nesusiję
- d) Nesusiję
- e) Visiškai nesusiję

20. Su kokiomis problemomis dažniausiai susiduriate tobulindami savo kvalifikaciją ?
Parašykite.

21. Kaip galima būtų patobulinti kvalifikacijos kėlimo organizavimą ir kokybę ?
Parašykite.

.....
Dėkojame už bendradarbiavimą !

Filename: Document1
Directory:
Template: C:\Documents and Settings\Aliona\Application
Data\Microsoft\Templates\Normal.dot
Title:
Subject:
Author: Aliona
Keywords:
Comments:
Creation Date: 26.11.2006 16:15:00
Change Number: 1
Last Saved On:
Last Saved By:
Total Editing Time: 2 Minutes
Last Printed On: 26.11.2006 16:16:00
As of Last Complete Printing
Number of Pages: 98
Number of Words: 26.688 (approx.)
Number of Characters: 152.127 (approx.)